

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

The Thailand Research Fund

โครงการวิจัยศัพทานุกรมหมวดคำศัพท์ภาษาซมเร :
สื่อสะท้อนโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย

โดย พรสวรรค์ พลอยแก้ว และคณะ

30 มิถุนายน 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยศัพทานุกรมหมวดคำศัพท์ภาษาخمเร :
สื่อสะท้อนโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย

พรสวรรค์ พลอยแก้ว ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกอ. และสกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย คุณกุลวดี แพทย์พิทักษ์และอาจารย์ปรีดา เบญจมาศ อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านมะม่วง ที่ได้แนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับชาวซัมเร ผู้บอกภาษาชาวซัมเรทุกคน บุคลากรในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู หมออนามัย ฯลฯ ที่ได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ นางชวนพิศ พรพรหมโชติหัวหน้าสถานีอนามัยบ้านมะม่วงและนางสุมาลย์ ไทยดี ที่เอื้อเฟื้อที่พักในหมู่บ้าน นางจิ้น ผันผายขาวรองจากตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรีที่ได้ติดตามไปในชุมชนเพื่อช่วยให้เห็นมูลตามทัศนะของคนของ ศ.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และ รศ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ที่ปรึกษาซึ่งได้ให้คำแนะนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของงานวิจัยมาโดยตลอด ทุนการวิจัยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย รวมทั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ร่วมให้ทุนบางส่วน จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ ผู้วิจัย ขอขอบคุณ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ที่ได้สั่งสอนให้ความรู้ ให้ความภาคภูมิใจและมีพลังในการทำงานให้ลุล่วงได้ด้วยดี กำลังใจที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งมาจากสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่มีความเข้าใจ และช่วยเหลือทุก ๆ ด้านตลอดระยะเวลาของการทำวิจัย

Project Code : MRG4580011

(รหัสโครงการ) : สัญญาเลขที่ MRG4580011

project Title : SEMANTIC THESAURUS OF SAMRE LANGUAGE: A REFLECTION OF THEIR WORLD VIEW AT THE FINAL STAGE OF LANGUAGE ENDANGERMENT

(ชื่อโครงการ) : ศัพทานุกรมหมวดคำศัพท์ภาษาซมเร: สื่อสะท้อนโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ใน
ภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย

Investigator : Pornsawan Ploykaew, Department of Foreign Languages, Faculty of
Humanities and Social Sciences, Khonkaen University

(ชื่อนักวิจัย) : พรสวรรค์ พลอยแก้ว ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

E-mail Address : jamhaidai@hotmail.com.

Project Period : 1 July 2002 – 30 June 2004

(ระยะเวลาโครงการ) : 1 กรกฎาคม 2545 – 30 มิถุนายน 2547

บทคัดย่อ : ภาษาซมเรเป็นภาษาหนึ่งในประเทศไทยที่อยู่ในภาวะวิกฤติเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย ทั้งด้านระบบเสียง คำ และไวยากรณ์ ปัจจุบันมีผู้ที่ยังพูดภาษาซมเรได้ประมาณ 20 คน เท่านั้น เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป คาดว่าอีกประมาณ 20 ปีข้างหน้าภาษาซมเรในประเทศไทยจะสูญหายไป งานวิจัยนี้เป็นการรวบรวมและสังเคราะห์คำศัพท์ภาษาซมเรโดยจัดเป็นหมวดความหมายตามความคิดของเจ้าของภาษา เพื่อโยงไปสู่การอธิบายวิธีการมองโลกของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ ระเบียบวิธีการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยภาคสนามในหมู่บ้านที่มีผู้พูดภาษาซมเร ผลการศึกษาพบว่าการใช้ภาษาของผู้พูดภาษาซมเรในปัจจุบัน มีการยืมคำศัพท์ภาษาไทยมาใช้ประมาณครึ่งหนึ่งของคำศัพท์พื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (จากจำนวนข้อมูล 3010 คำ) เมื่อตัดคำยืมออกไปจะเหลือคำศัพท์ประมาณ 1347 คำ อย่างไรก็ตามหมวดคำศัพท์เหล่านี้ยังสะท้อนร่องรอยวิธีการมองโลกของชาวซมเรได้ เช่นคำศัพท์ที่เกี่ยวกับคำเรียกอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย พืช สัตว์ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน ศัพท์เกี่ยวกับวงจรชีวิต อาการเจ็บไข้และการรักษา ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ฯลฯ ล้วนสะท้อนถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่ผูกพันอยู่กับป่าโดยไม่ต้องมีกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีความเชื่อว่าผีแม่มดมีอำนาจให้คุณให้โทษแก่ตนได้ ความเชื่อนี้ทำให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ใช้ทรัพยากรจากป่าและธรรมชาติเท่าที่จำเป็นต่อการยังชีพ องค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวซมเรนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยประสานความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มคนเข้ากับนโยบายการพัฒนาชาติ เน้นให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ด้วยฐานเศรษฐกิจแบบพอเพียงและมีจริยธรรมควบคู่กันไป ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน เช่นการพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐาน การอนุรักษ์และพัฒนาป่าและทรัพยากร ฯลฯ จะทำให้การพัฒนานั้นเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

Abstract: Samre is one of the endangered languages in Thailand because it has been heavily influenced by Standard Thai and Trat Thai in various aspects -- lexicon, phonology and syntax. At the moment only twenty Samre speakers are found in the two villages of Bo-Rai District, Trat Province of Thailand. All of them are over 55 years old. It may be assumed that, if nothing is done, in about twenty years when the current speakers die, the Samre language in Thailand will be lost. This research aims to compile and synthesize the Samre vocabulary items into semantic fields according to the Samre speakers' judgement.

Methodology: A quantitative method and a linguistic field method have been used to elicit the data.

Results, Discussion and Conclusion: In the Samre language about half of the 3000 words are Thai loan words in a wide range of all semantic fields. However, some semantic fields can be used as a reflection of the Samre world view, for example, *Houses, Utensils, Tools, Life cycle, Drug and Sickness, Beliefs and Ritual Ceremony*, etc. The semantic thesaurus of the Samre language reveals that the Samre are closely related to the forest. The Samre do not have a written law among their community, however, the sorcerer spirits take the important role of advising and reminding people to do good things, through the sorcerers. If someone does not follow the sorcerers' advice, it is firmly believed that he or she will become sick due to the spirits' protestation. Thus, all members of the Samre ethnic group can live together without a serious problem because they take only their necessity. In addition, they can give and share natural resources to each other. Studying the Samre's world view provides useful information which could be applied as a device to work for Thai nation act development. The developer should compromise the government policy with the people's way of life. If the local people can earn their living sufficiently and live happily, the community will be firm as well. Besides, all member should take part in the developing process so that it will be a sustained development in the near future.

Keywords: semantic thesaurus, Samre language, world view, language endangerment

หน้าสรุปโครงการ Executive Summary

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภาษาซำเรในประเทศไทยเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย ได้มีการศึกษา “ไวยากรณ์ภาษาซำเร” (Pornsawan, 2001) ไว้ ทำงานวิจัยได้เสนอแนะให้เร่งศึกษาและบันทึกข้อมูลภาษานี้ในแง่มุมอื่น ได้แก่การทำพจนานุกรม หรือศัพท์านุกรม การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนิทาน สุภาษิต เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประเพณี เป็นต้น เป็นความพยายามที่จะเก็บข้อมูลในภาษานี้ไว้มากที่สุดในสถานการณ์ปัจจุบัน ก่อนที่ภาษานี้จะสูญหายไป

2. วัตถุประสงค์

1) รวบรวมคำศัพท์ภาษาซำเร ที่จัดเก็บตามหมวดความหมายตามความคิดของเจ้าของภาษา ซึ่งจะได้หมวดคำศัพท์ที่สำคัญในภาษาซำเร

2) วิเคราะห์หาโครงสร้างทางความหมายของคำศัพท์ในหมวดต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างขององค์ประกอบทางความหมายของคำในแต่ละหมวด พร้อมทั้งเสนอแนะลักษณะทางไวยากรณ์และตัวอย่างประโยคในการใช้คำศัพท์เหล่านี้ในรูปแบบของศัพท์านุกรม

3) อธิบายแนวคิดพื้นฐานของชาวซำเร ในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้มาจากการรวบรวมคำศัพท์ตามหมวดทางความหมายวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมาย

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

3.1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคำศัพท์

ประกอบด้วย รายการคำต่าง ๆ (Pornsawan, 2001) จากงานดังกล่าวมีรายการคำศัพท์ไว้ประมาณ 3000 คำ(ศัพท์เหล่านี้ มีเพียงคำแปลคร่าว ๆ ยังไม่ได้จัดหมวดหมู่คำศัพท์เหล่านั้นตามความหมาย และยังไม่ได้ระบุลักษณะไวยากรณ์); (Siripen, 2001); (Noppawan, 2003)

3.1.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโลกทัศน์ของชาวซำเร

ประกอบด้วย แบบสอบถาม 2 ชุด โดยรวบรวมจากงานวิจัยของผู้อื่นซึ่งได้กระทำมาแล้วในทำนองเดียวกันกับกลุ่มชนเผ่าอื่น นำมาเรียบเรียงใหม่ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

ชุดที่ 1 แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เกี่ยวกับประวัติส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 เป็นเนื้อเรื่องคำถาม เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาลักษณะนิสัยของกลุ่ม, ลักษณะการแต่งกาย, ลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจ, ลักษณะสภาพสังคม, การสร้างบ้าน, การสร้างครอบครัว, ระบบครอบครัว, ระบบเครือญาติ, ความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน, ความรู้สึกของตนที่มีต่อเผ่าพันธุ์ ตลอดจนทัศน

นคติที่คนกลุ่มอื่นมีต่อพวกของตน, ลักษณะทางประเพณี และวัฒนธรรม, การบำบัดรักษาโรค, การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม ฯลฯ แบ่งเป็นข้อย่อยได้ 129 ข้อ

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีแม่มด มีรายละเอียดที่เจาะลึกในหัวข้อนี้เพราะเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวซำเร่ นำแบบสอบถามไปสอบถามผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยชาวซำเร่เป็นผู้ซักถาม และเขียนคำตอบ ส่วนผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามเท่านั้น

3.2 การเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูล

3.2.1. การรวบรวมข้อมูลคำศัพท์

นำรายการคำศัพท์ที่เตรียมไว้ (Pornsawan, 2001) ไปสอบถามผู้บอกภาษา โดยอธิบายวัตถุประสงค์ในการรวบรวมคำศัพท์ว่าต้องการคำศัพท์ที่เป็นภาษาซำเร่ โดยให้ผู้บอกภาษาบอกคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาซำเร่ที่มีความสัมพันธ์กันตามหมวดความหมายที่ละหมวด ให้ผู้บอกภาษาเป็นผู้โยงความสัมพันธ์ของคำศัพท์ตามความคิดของตน ผู้วิจัยบันทึกคำศัพท์ภาษาซำเร่ส่วนที่เกี่ยวกับการออกเสียงเป็นสัทอักษรและบันทึกลงในแถบบันทึกเสียง

3.2.2 การรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาร่องรอยโลกทัศน์ของชาวซำเร่

วิธีการที่ใช้คือการเข้าร่วมในกิจกรรมพื้นฐานต่าง ๆ และเฝ้าสังเกต บันทึก และใช้คำถามเสริม เพื่อให้ได้คำอธิบาย และความรู้ในกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งขบวนการ แล้วอัดเทป หรือจดบันทึกไว้ จากนั้นจึงนำข้อมูลพื้นฐานนี้มาศึกษาต่อ หาทางจัดคำศัพท์เป็นหมวดตามคำอธิบายของเจ้าของภาษา เลือกหมวดที่มีความสำคัญตามประเด็นการวิเคราะห์ มาศึกษาในรายละเอียด โดยใช้คำถามที่เจาะลึกเปรียบเทียบระหว่างคำต่าง ๆ และกิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มจากหมวดคำที่เกี่ยวกับกิจกรรมพื้นฐานของชีวิต ซึ่งอาจจะมีคำใหม่เกิดขึ้นเพิ่มเติม หรือมีบางคำสูญหายไป หรือใช้คำยืมจากภาษาอื่น อันเป็นผลมาจากการอิทธิพลของโลกภายนอก ความเจริญก้าวหน้า อิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้เคียง เป็นต้น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของการใช้คำศัพท์ นอกจากนี้รายละเอียดในลักษณะทางความหมายหรือวัฒนธรรมก็อาจเปลี่ยนไปด้วย การเก็บข้อมูลไม่สามารถกำหนดแบบแผนเฉพาะตายตัวได้เสียทีเดียว เพราะหมวดคำศัพท์ที่มีจำนวนมาก มีความหมายใกล้เคียงกันย่อมมีลักษณะซับซ้อนทางความคิดและการเลือกใช้คำศัพท์นั้น ๆ การใช้คำถามด้วยภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่สองของชนกลุ่มนี้ก็ยิ่งจะไม่ได้ประโยชน์ อาจจะทำให้สับสนมากขึ้น ดังนั้นการรวบรวมคำศัพท์ในการศึกษารุ่นนี้ ไม่ใช่เพียงการรวบรวมรายการคำศัพท์ให้ได้ปริมาณมาก ๆ เท่านั้น หากแต่เป็นการสังเคราะห์เพื่อหากลุ่มของคำศัพท์ที่มีความสำคัญสามารถสะท้อนแนวทางในการอธิบาย “โลก” ตามความคิดและประสบการณ์ของชาวซำเร่ ผ่านมาทางคำศัพท์เหล่านั้น นำสังเกตว่าคำที่ปรากฏในข้อความจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยแบบนี้ นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงผู้ตอบซึ่งมีความรู้ความชำนาญในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไป ผู้ที่ชำนาญการมักจะอธิบายได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าคนอื่น นั่นหมายถึงการใช้คำศัพท์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความหลากหลาย ศัพท์บางคำอาจมีข้อจำกัดในการใช้ซึ่งอาจจะไม่พบจากข้อความทั่ว ๆ ไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นการวิจัยภาคสนามในลักษณะของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก อาศัยเทคนิคการเก็บข้อมูลโดยได้ฝึกผู้ช่วยนักวิจัยซึ่งเป็นชาวซัมเรให้ช่วยเก็บบันทึกข้อมูลแบบมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด เช่นช่วยในการรวบรวมแบบสอบถามช่วยบันทึกเทป ถ่ายภาพ เมื่อมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาเกิดขึ้นในหมู่บ้านซัมเร ส่วนผู้วิจัยได้เข้าไปวางกรอบประเด็นและวิธีการจดบันทึก ติดตามการศึกษาชุมชน การสังเกตการณ์ทั้งที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเป็นระยะ ตลอดจนติดตามตรวจสอบข้อมูล สัมภาษณ์คนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยใช้แบบสอบถามที่เตรียมไว้และซักรายละเอียดเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ และชาวบ้านในชุมชนเป้าหมาย ได้แก่ หมออนามัย ผู้ใหญ่บ้าน ครู ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ไม่ใช่ซัมเร สงฆ์ ชาวบ้านที่บ่อไร่ เป็นต้น

ข้อมูลเกี่ยวกับโลกทัศน์ของชาวซัมเรซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงในบางกรณีเช่นการตีกลองและการร้องเพลงอัญเชิญในการเล่นผีแม่มด เป็นต้น มีการบันทึกภาพคน บ้าน เครื่องใช้ กิจกรรมที่สำคัญ ฯลฯ และบันทึกการเล่นผีแม่มดของชาวซัมเรด้วยวิดีโอ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาซัมเร จัดกลุ่มตามความสัมพันธ์กันทางหมวดความหมายตามความคิดของเจ้าของภาษาในเบื้องต้นก่อน แล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.3.1. ตัดคำที่สังเกตได้ชัดว่าเป็นคำยืมจากภาษาไทยออกไป ยกเว้น กลุ่มคำประสมที่มีคำยืมภาษาไทยปนกับคำซัมเรยังคงไว้ แล้วจึงนำคำที่ได้ไปเทียบกับรายการคำของภาษาของ(Siripen, 2001) และภาษากะซอง (Noppawan, 2003) เพราะเป็นภาษาในสาขาเปิร์กในประเทศไทยเช่นเดียวกัน เพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบว่าคำศัพท์ที่ยังคงเหลือนั้นเป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล (cognates) ซึ่งเป็นคำที่สะท้อนรากศัพท์หรือที่มาจากคำดั้งเดิมคำเดียวกัน (Proto forms)

3.3.2 วิเคราะห์หาโครงสร้างทางความหมายของคำศัพท์ในหมวดต่าง ๆ

โดยนำคำในแต่ละหมวดไปถากรายละเอียดการให้คำอธิบายความหมายของคำศัพท์แต่ละคำใหม่ เพื่อศึกษาความเหมือนและความต่างขององค์ประกอบทางความหมายของคำในแต่ละหมวด ให้ผู้บอกภาษาช่วยยกตัวอย่างประโยค หรืออธิบายกิจกรรมที่สัมพันธ์กับคำศัพท์เหล่านั้น

3.3.3 ตรวจสอบคำศัพท์แต่ละหมวดเพื่อหาจำนวนหมวดคำศัพท์และเสนอแนะการตั้งชื่อ

โดยศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดหมวดคำในภาษาอื่น ๆ เช่น THESAURUS OF KHMU DIALECTS IN SOUTHEAST ASIA (Suwilai, 2001), ศัพทานุกรมเวียดนาม-ไทย-อังกฤษ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ, 2541) เป็นต้น ใช้เป็นแนวทางนำไปพุดคุยสอบถามความ

เห็นเพื่อการจัดหมวดหมู่ให้เป็นไปตามระบบการคิดของเจ้าของภาษา เนื่องจากผู้บอกภาษาซัมเร ไม่สามารถตั้งชื่อหมวดความหมายได้เอง

3.3.4. การจัดบันทึกคำศัพท์ และรายละเอียดการอธิบายคำศัพท์

คำศัพท์หลักถูกถอดเสียงตามระบบเสียงที่เสนอไว้ใน “ไวยากรณ์ภาษาซัมเร” (Pornsawan, 2001) โดยบันทึกเฉพาะหน่วยเสียงสำคัญ (phonemic transcription) ซึ่งเรียกว่าคำศัพท์หลัก(main entry) ระบุนำที่ทางไวยากรณ์ของคำ (คำนาม, คำกริยา, คำคุณศัพท์ ฯลฯ) ให้คำแปลภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และประโยคตัวอย่าง (ถ้ามี)

3.3.5. คำศัพท์หลักถูกจัดพิมพ์

ใช้โปรแกรม Microsoft Excel ในการพิมพ์คำศัพท์ เรียงลำดับคำศัพท์หลัก(main entry) และคำศัพท์ย่อย (subentry) ตามหลักการเรียงสัทอักษรของ สมาคมสัทศาสตร์นานาชาติ (IPA)

3.3.6. การอธิบายโลกทัศน์ของชาวซัมเรจากหมวดคำศัพท์ทางความหมาย

โดยอาศัยข้อวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ ข้อแรกเป็นแนวรูปแบบที่ได้มาจากร่องรอยของคำศัพท์ในแต่ละหมวดที่มีจำนวนมาก ข้อสองเป็นคำศัพท์ที่สะท้อนลักษณะเฉพาะตัว ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากก็ตาม ทั้งนี้เพื่อจะตอบคำถามงานวิจัยที่ว่า ปัจจุบันโลกทัศน์ของชาวซัมเรยังคงในกลุ่มชาวซัมเรหรือไม่ ถ้ายังคงมีอยู่ลักษณะโลกทัศน์ของชาวซัมเรเป็นอย่างไร เหมือนหรือต่างจากคนกลุ่มอื่นอย่างไร นำข้อมูลที่ได้รับมาจากการสำรวจข้อเท็จจริงที่มีอยู่หรือปรากฏอยู่ว่าเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากบรรทัดฐานโลกทัศน์ต้นแบบเดิมช่วงก่อนอิทธิพลจากคนไทยจากท้องถิ่นรอบๆจะเข้ามา และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เป็นข้อพิจารณาที่สำคัญของการสรุปแนวรูปแบบให้กระชับขึ้น แล้วบรรยายสถานภาพ หลักฐานนั้นให้ทราบหรือเปรียบเทียบกับสถานภาพของกลุ่มที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นรูปลักษณะและเพิ่มเนื้อหาสาระชัดเจนยิ่งขึ้น

3.4 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย 2 ปี (กรกฎาคม 2545 ถึง มิถุนายน 2547) แบ่งระยะการทำงานเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่หนึ่ง รวบรวมจัดเตรียมข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่รายการคำ ทำแบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม จากนั้นออกเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อรวบรวมศัพท์ตามหมวดความหมายเบื้องต้น ตลอดจนเก็บข้อมูลกิจกรรมของชาวซัมเรในรอบปีว่ามีกิจกรรมเด่นๆ อะไรบ้าง ฝึกผู้ช่วยวิจัยชาวซัมเร ได้แก่การถ่ายภาพ และใช้เครื่องบันทึกเสียงกรณีที่มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาวิจัยจะได้บันทึกเป็นเบื้องต้นก่อน ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

ระยะที่สอง นำข้อมูลที่ได้มาสร้างกรอบในการนำเสนอหมวดคำศัพท์ว่าคำศัพท์หลักแต่ละคำต้องอธิบายอะไรบ้าง อย่างไร ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำศัพท์านุกรมในภาษาต่าง ๆ จากนั้นไปศึกษาเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและเข้าร่วมสังเกตการณ์การเล่นผืนแม่มดของชาวซัมเร นำข้อมูลกลับมาศึกษาวิเคราะห์เขียนบทความเรื่อง THE STUDY OF SAMRE'S

WORLD VIEW: THE BELIEFS IN SORCERER SPIRITS กลับไปชักถามประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนเพิ่มเติม ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

ระยะที่สาม นำผู้บอกภาษาหลักมาบันทึกเสียง และให้คำอธิบายคำศัพท์เบื้องต้น ก่อนที่จะนำไปตรวจสอบกับผู้บอกภาษาและผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ

ศึกษาค้นคว้าแหล่งอ้างอิงในการวิเคราะห์โลกทัศน์โดยเทียบจากงานวิจัยของผู้อื่นซึ่งได้กระทำมาแล้วในทำนองเดียวกันกับกลุ่มชนเผ่าอื่น

ตรวจสอบข้อมูลคำภาษาซัมเรกับคำในภาษาสาขาเปียร์กอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาซอง และกะซอง

ระยะที่สี่ รวบรวมงานการวิเคราะห์ต่าง ๆ นำมาเขียนเป็นรายงานฉบับร่าง แล้วนำไปตรวจสอบกับเจ้าของภาษาอีกครั้งหนึ่ง มีการปรับแก้ไข ตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ และจากงานวิจัยในทำนองเดียวกัน เพื่อเขียนเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งผ่านการแนะนำแก้ไขจากเจ้าของภาษาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพให้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เขียนบทความเรื่อง SEMANTIC THESAURUS OF SAMRE LANGUAGE: A REFLECTION OF THEIR WORLD VIEW AT THE FINAL STAGE OF LANGUAGE ENDANGERMENT ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

นอกจากระยะเวลาดังกล่าวแล้ว หากมีปัญหาหรือข้อสงสัยก็ไปสอบถามเพิ่มเติมเป็นครั้งคราว และเนื่องจากผู้วิจัยติดภาระงานสอนที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งอยู่ห่างจากพื้นที่วิจัยมาก เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง บางครั้งได้นำผู้บอกภาษาหลักไปตรวจสอบข้อมูลที่ขอนแก่นและที่กรุงเทพฯ ตลอดจนนำผู้บอกภาษาไปบันทึกเสียงด้วยอุปกรณ์ที่ทันสมัย ที่สถาบันวิจัยภาษา มหาวิทยาลัยมหิดลอีกด้วย

4. ผลการวิจัย

พบคำศัพท์จำนวน 1495 คำ ได้นำคำเหล่านี้จัดตามหมวดความหมายตามความคิดของเจ้าของภาษาได้ 14 หมวด ดังนี้ หมวดที่ 1 ลักษณะทางภูมิประเทศ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หมวดที่ 2 พืช หมวดที่ 3 สัตว์ หมวดที่ 4 อวัยวะต่าง ๆ และหน้าที่ หมวดที่ 5 วงจรชีวิตและสุขภาพ หมวดที่ 6 กริยาอาการ หมวดที่ 7 สมอ ความรู้สึกนึกคิด สติปัญญา ประสาทสัมผัส อารมณ์ อุปนิสัยและความประพฤติ หมวดที่ 8 วิถีชีวิต การดำรงชีพ หมวดที่ 9 อาหาร หมวดที่ 10 ทรัพย์สินสมบัติและเครื่องใช้ต่าง ๆ หมวดที่ 11 สังคม หมวดที่ 12 ศาสนา และศิลปะ หมวดที่ 13 คำคุณศัพท์ หมวดที่ 14 คำไวยากรณ์ นอกจากนี้คำศัพท์แต่ละคำ มีการระบุหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำ (เช่น คำนาม, คำกริยา, คำคุณศัพท์ ฯลฯ) ให้คำแปลภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และประโยคตัวอย่าง (ถ้ามี) นำคำศัพท์เหล่านี้แนวทางในการหาศึกษาโลกทัศน์แบบดั้งเดิมของชาวซัมเรว่ามีลักษณะอย่างไร เหมือนหรือต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวซัมเรแต่ดั้งเดิม เป็นรูปแบบของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย อยู่ร่วมกันในชุมชนเล็ก ๆ ที่ยังชีพด้วยทรัพยากรธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ได้แก่ พืช

สัตว์ นำมาใช้ประโยชน์เป็นปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต กล่าวคือ เป็นอาหาร เป็นที่อยู่อาศัย เครื่องมือ เครื่องใช้ และเป็นยารักษาโรค สมาชิกในสังคมอยู่ด้วยกันแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือลงมือลงแรงกันในการทำงาน ประกอบกับความเชื่ออันมีมาแต่โบราณเรื่องข้อห้ามและคำสอนหลายประการที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ล้วนแต่เป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันและการดำรงอยู่ของสังคมชาวขัมเร เป็นวิถีประชาที่ใช้เป็นแนวทางในเรื่องการใช้สิทธิประโยชน์สมบัติของชุมชน กล่าวคือ ทุก ๆ คนมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเก็บของป่า ทุกคนมีสิทธิ์เข้าไปหาอาหาร เก็บฟืน เห็ด พืช ผัก ล่าสัตว์ ได้ทุกเวลา จะหาได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความขยันและปริมาณผลผลิตจากธรรมชาติ คนในชุมชนมีความเชื่อว่าป่าเป็นแหล่งอาหารการกินที่จะต้องแบ่งปันกัน หามาแค่พอกิน ไม่ละโมภโลภมากจนเกินพอดี มิฉะนั้นผีแม่ตจะลงโทษ ผีแม่ตจึงช่วยรักษาสมดุลย์ของธรรมชาติและช่วยให้ระบบนิเวศวิทยาคงอยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน

5. ข้อค้นพบจากการทำวิจัย

5.1 ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ

ได้รับการตอบรับให้ลงตีพิมพ์ใน MON KHMER STUDIES 34 ชื่อเรื่องปีที่ 1: เรื่อง THE STUDY OF SAMRE'S WORLD VIEW: THE BELIEFS IN SORCERER SPIRITS (อยู่ในระหว่างดำเนินการจัดพิมพ์)

ได้รับการตอบรับให้ลงตีพิมพ์ในเอกสารเผยแพร่รวมบทความการประชุม SOUTHEAST ASIAN LINGUISTIC STUDIES ครั้งที่ 14 เรื่อง SEMANTIC THESAURUS OF SAMRE LANGUAGE: A REFLECTION OF THEIR WORLD VIEW AT THE FINAL STAGE OF LANGUAGE มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเจ้าภาพ (อยู่ในระหว่างดำเนินการจัดพิมพ์)

5.2 การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

5.2.1 เชิงวิชาการ

1) องค์ความรู้ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ขัมเร

องค์ความรู้ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ขัมเรที่สังเคราะห์มาจากประสบการณ์และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ตลอดจนการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอด แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของมนุษยชาติ มีวิธีการมองโลกแบบหลากหลายและปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

ศัพทานุกรมภาษาขัมเรนี้ เป็นการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับภาษาตระกูลมอญ-เขมร คนไทยที่ไม่เคยรู้จักภาษานี้ก็จะได้ทราบว่าในประเทศไทยก็มีผู้พูดภาษาขัมเรอยู่ด้วย เป็นภาษาที่เสริมความหลากหลายของวัฒนธรรมไทยอีกภาษาหนึ่ง องค์ความรู้ด้านภาษาสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาภาษาศาสตร์แขนงต่าง ๆ ได้ เช่น การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบ (historical and comparative studies) ระหว่างภาษาขัมเร ของ กะซองซึ่งเป็นภาษาร่วมตระกูลเดียวกัน ส่วนใหญ่ผู้พูดอยู่ในเขตประเทศกัมพูชาและประเทศไทย

2) สภาวะถดถอยของภาษาและวัฒนธรรมชมเรเป็นกรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่าง

สาเหตุและสถานการณ์แวดล้อมที่ทำให้ภาษาชมเรเสื่อมสลาย สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับหาทางป้องกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่อยู่ในภาวะวิกฤติต่าง ๆ ในประเทศไทย เนื่องจากมีเหตุ ปัจจัยและบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน

3) สามารถเข้าไปศึกษาชุมชนโดยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือ

พบว่าภาษาและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน การที่ชุมชนขาดเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมย่อมาขาดการรวมตัว ขาดพลัง ในการแก้ปัญหา ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะขาดวิธีคิดที่เป็นของตนเอง รับเอาวิธีคิดของคนอื่นซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ส่วนนักพัฒนาจากภายนอกหากไม่คำนึงถึงความคิดและวิถีปฏิบัติของคนภายในก็มักจะไม่ได้ผลที่ดีนัก

5.2.2 เชิงสาธารณะ

ในระดับสากล

นานาชาติต่างให้ความสนใจที่จะอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ภาษาชมเรเป็นภาษาของกลุ่มคนดั้งเดิมในเอเชียอาคเนย์ที่กำลังจะไม่มีผู้พูดอีกต่อไป งานวิจัยนี้จึงเป็นเอกสารหลักฐานของภาษาที่ใกล้จะสูญหายไปไปอีกไม่กี่ปีข้างหน้า นับว่าเป็นความพยายามที่จะอนุรักษ์มรดกทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ไว้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็เพื่อการเก็บรักษาข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน กรณีภาษาชมเรถึงแม้จะไม่สามารถฟื้นฟูให้ภาษานี้กลับมาใช้ในหมู่ชาวชมเรได้ แต่ก็น่าจะช่วยประวิงเวลาที่ภาษาจะสูญหายไปอย่างไร้คุณค่า การเข้าไปทำวิจัยในชุมชนก็เป็นแรงเสริมอีกทางหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นความพยายามของชาวบ้านที่จะถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของพวกเขาให้ได้รับการบันทึกไว้เพื่อเป็นความรู้ต่อไปในภายหน้า

ในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

ศัพทานุกรมหมวดคำศัพท์เป็นข้อมูลที่สะดวกต่อการนำไปใช้สำหรับเจ้าหน้าที่ที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับคนกลุ่มนี้ ได้รู้จักคำศัพท์ภาษาชมเรบ้างก็จะได้แนวทางในการทำความรู้จักและความเข้าใจกับคนกลุ่มนี้ได้ง่ายยิ่งขึ้น ในขณะนี้หน่วยงานราชการในจังหวัดตราดก็เริ่มให้ความสนใจต่อชนกลุ่มน้อยที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ เช่นกลุ่มกะทิงในตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ มีการเผยแพร่ประเพณีของคนกลุ่มนี้ในงานประจำปีของจังหวัดด้วย ภายหลังที่ข้าราชการหลายท่านทราบว่าผู้วิจัยกำลังศึกษาภาษาชมเรอยู่ ข้าราชการส่วนใหญ่ให้ความสนใจและขอให้ช่วยเขียนสรุปผลงานเป็นภาษาไทยด้วยเพื่อท่านเหล่านั้นจะได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อการประสานความเข้าใจซึ่งกันและกัน

การได้เข้าไปอยู่ในชุมชนยังได้ประโยชน์ทางอ้อม เช่น ได้ช่วยชี้แจงแนวปฏิบัติของรัฐบาลบางประการที่อาจจะมีการเข้าใจผิด เช่น ชาวซัมเรคิดว่าข้าราชการไทยหรือคนไทยจะดูถูกพวกเขาเพราะพวกเขาพูดภาษาไทยติดสำเนียงภาษาดั้งเดิม จึงเลิกพูดภาษาของตนเองที่จริงแล้วมนุษย์สามารถเรียนรู้หลาย ๆ ภาษาและจะยิ่งเพิ่มพูนโลกทัศน์ของตนได้ น่าจะสนับสนุนให้คนที่ถือสัญชาติไทยเรียนภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นของตนไปพร้อม ๆ กัน หรือในทางกลับกันข้าราชการท้องถิ่น ได้แก่ ครู เจ้าหน้าที่อนามัย ผู้ใหญ่บ้าน ทหารชายแดน ฯลฯ ก็น่าจะมีความรู้เกี่ยวกับภาษาของคนในท้องถิ่นด้วย

ความรู้บางเรื่องสามารถนำมาเป็นประโยชน์ต่อคนกลุ่มอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น แนวคิดในการรักษาโรคของกลุ่มซัมเร และของที่จันทบุรีมีความคล้ายคลึงกันมาก นางจิ้น ผันผาย ชาวซองที่ตำบลคลองพลูได้ติดตามผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลและเป็นผู้ให้ข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างชาวซองและซัมเร พบว่าคนซัมเรกับคนซองป่วยด้วยอาการของโรคคล้ายคลึงกัน แต่ปัจจุบันคนซองไม่ค่อยมีผู้รู้คาถาหรือยาสมุนไพร เพราะเชื่อว่าเรียนคาถาแล้วปลูกต้นไม้ไม่งาม ที่หมู่บ้านของตำบลคลองพลูมีหมอเก่งเท่านั้นที่เก่งในเรื่องนี้ แต่ปัจจุบันอายุมากแล้ว ไม่มีผู้สืบทอด นางจิ้นสนใจคาถาและยาสมุนไพรของชาวซัมเรเป็นอย่างยิ่ง ระหว่างที่ผู้วิจัยจดรายชื่อยาและคาถา นางจิ้นได้ช่วยซักถามว่าลักษณะต้นยาต่าง ๆ เป็นอย่างไร ถ้าอยู่ไม่ไกลก็ให้นางแสงจันทร์พาไปเก็บต้นยา น่าเสียดายว่ายาหลายประเภทหายากมากขึ้น ที่บ้านมะม่วงบางอย่างก็หาไม่ได้แล้ว นางจิ้นกล่าวว่าที่จันทบุรีน่าจะยังพอหาได้ แต่อยู่ตามป่าลึก ต้นยาหายากขึ้น ๆ เพราะยาถูกสารเคมีจากการทำสวนผลไม้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตนางแสงจันทร์นำข้อมูลเรื่องยาเผยแพร่ถ่ายทอดให้กับชาวซองที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจะไปรวบรวมไว้ที่ศูนย์อนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของชาวบ้านจะได้นำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อไป

เกิดเครือข่ายความร่วมมือโดยมีศูนย์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤติ ตั้งอยู่ที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล ภาษาของคนกลุ่มอื่นที่อยู่ในภาวะวิกฤติ กำลังขยายผลการศึกษาในเชิงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา เช่นกลุ่มโส้ (ทะวืง) ที่จังหวัดสกลนคร กลุ่มชาวนนที่จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้เริ่มงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยน้อยเพื่อให้กลับมาเป็นที่รู้จักและใช้ในกลุ่มชาวไทยอีสาน สนับสนุนโครงการโดยศูนย์พหุวัฒนธรรมแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นโครงการวิจัยแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และองค์กรต่าง ๆ

5.2.3 ผลงานในลักษณะอื่น ๆ

ร่วมเสนอบทความเรื่อง โลกทัศน์ของชาวซัมเร: ความเชื่อเรื่องผีแม่มดในงานสัมมนาวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : บทบาทในการพัฒนาสังคมไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น โอกาสครบรอบปีที่ 25 คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดขึ้นที่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างวันที่ 17 – 18 กรกฎาคม 2546

และจะตีพิมพ์ใน เอกสารรวมบทความสัมมนาวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ :
บทบาทในการพัฒนาสังคมไทย (กำลังจัดพิมพ์)

ร่วมเสนอบทความเรื่อง SEMANTIC THESAURUS OF SAMRE LANGUAGE:

A REFLECTION OF THEIR WORLD VIEW AT THE FINAL STAGE OF LANGUAGE ต่อ
ที่ประชุม SOUTHEAST ASIAN LINGUISTIC STUDIES ครั้งที่ 14 จัดขึ้นที่ โรงแรมสยามซิตี้
ระหว่างวันที่ 19 – 21 พฤษภาคม 2547 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเจ้าภาพ

เป็นวิทยากรเผยแพร่ผลงานวิจัยตามโครงการนักวิจัย มข. พบสื่อมวลชน ครั้งที่ 20 เรื่อง
“ศัพทานุกรมหมวดคำศัพท์ภาษาซมเร: สื่อสะท้อนโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาวะวิกฤติครั้ง
สุดท้าย” จัดขึ้นที่ห้องรับรองแขกพิเศษ สำนักงานอธิการบดี อาคาร 1 วันที่ 7 กรกฎาคม 2547
เวลา 14.00 – 16.00 น. สื่อมวลชนที่มาร่วมรับฟังเพื่อนำผลงานไปเผยแพร่ได้แก่ ผู้สื่อข่าวจาก
หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย หนังสือพิมพ์คมชัดลึก หนังสือพิมพ์ไทยเสรี และจากสถานีวิทยุ FM 103
มข. ซึ่งได้ออกอากาศเผยแพร่ข้อมูลสู่ประชาชนทางสถานีวิทยุดังกล่าวในวันที่ 10 กรกฎาคม
2547

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
หน้าสรุปโครงการ	ง
บทที่	
1. บทนำ	
ภูมิหลังเกี่ยวกับชาวซัมเร	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	4
สมมุติฐานของงานวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	5
ข้อตกลงเบื้องต้น	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอบ่อไร่	6
ความสัมพันธ์ของภาษาซัมเรกับภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	8
2. ระเบียบวิธีวิจัย	15
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	15
การเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูล	15
การวิเคราะห์ข้อมูล	17
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล	18
3. ศัพท์านุกรมหมวดคำศัพท์ภาษาซัมเร	20
ลักษณะทั่วไปของภาษาซัมเร	20
หมวดคำศัพท์ที่ใช้ในศัพท์านุกรมฉบับนี้	27
การเรียงลำดับคำศัพท์	30
อักษรย่อแสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำศัพท์	31
ศัพท์านุกรมหมวดคำศัพท์ภาษาซัมเรที่จัดตามหมวดความหมาย	32

4. การอธิบายโลกทัศน์ของชาวซัมเร	80
หมวดคำศัพท์เกี่ยวกับลักษณะทางภูมิประเทศและปรากฏการณ์ธรรมชาติ	80
หมวดพืช	83
หมวดสัตว์	83
หมวดอวัยวะต่าง ๆ และหน้าที่	84
หมวดวงจรชีวิตและสุขภาพ	84
หมวดอาการเจ็บไข้ การรักษา และยารักษาโรค	91
หมวดสมองความรู้สึกลึกซึ้ง สติปัญญา อุปนิสัยและความประพฤติ	102
หมวดวิถีชีวิต การดำรงชีพ	102
หมวดอาหาร	103
หมวดทรัพย์สินสมบัติและเครื่องใช้ต่าง ๆ	104
หมวดสังคม	105
หมวดศาสนาและศิลปะ	113
หมวดคำคุณศัพท์	122
หมวดคำไวยากรณ์	124
5. อภิปรายและบทสรุป	127
มูลเหตุที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวัฒนธรรม	127
โลกทัศน์วิถีชีวิตของชาวซัมเรที่เปลี่ยนแปลงไป	129
ผลกระทบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม	139
ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการสูญสลายของภาษาและวัฒนธรรม	140
ปัญหาในชุมชนที่ขาดภาษาและวัฒนธรรมเป็นพลังในการพัฒนา	141
ปัญหาและข้อจำกัดในการทำงานวิจัยภาษาในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย	142
ข้อค้นพบจากการทำวิจัย	145
ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย	147
บรรณานุกรม	152
ภาคผนวก	157

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังเกี่ยวกับชาวซัมเร

1.1.1 ชื่อเรียกคนและภาษา

คำว่าซัมเรเป็นคำที่ชาวซัมเรใช้เรียกตนเอง ใช้เป็นทั้งชื่อของกลุ่มคนและภาษา ความหมายของคำ ๆ นี้ยังไม่แน่ชัด บาราเดและมาร์ตินสันนิษฐานว่าคำนี้น่าจะมาจากคำว่า *σρEE* ในภาษาเขมรแปลว่า ‘นา’ แล้วมีการเติมอาคม */-αμ-/* กลายเป็น *σαμρEE* แล้วจึงเกิดการเปลี่ยนของเสียงสระท้ายคำจาก */E/* เป็น */ε/* จึงกลายเป็น *σαμρεε* หมายถึงคนทำนา (Parkin, 1991:67) Gerald Diffloth ตั้งข้อสังเกตว่าคำ ๆ นี้ น่าจะเป็นคำยืมมาจากภาษาเขมร อีกทั้งคำ ๆ นี้ อาจจะมีรากคำเดียวกันกับคำว่า */ραψ/* สมัยก่อนอาจจะใช้คำสองคำในความหมายเดียวกันระหว่าง “ทำนา” กับ “ทำไร่” ในกัมพูชา มีชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มซึ่งแต่เดิมไม่มีการทำนา เมื่อติดต่อกับอาณาจักรเขมรเมื่อประมาณ 1500 ปีก่อน จึงรับเอาวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนาตลอดจนคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง เช่น “ดำนา” ภาษาซัมเรเรียกว่า */σατυN/* มาจากคำภาษาเขมร */χ↔δυαN/* น่าสังเกตว่าคำที่เกี่ยวกับไร่ การทำไร่ เครื่องมือต่าง ๆ เป็นคำเก่าที่ยังมีใช้ค่อนข้างสมบูรณ์ในภาษากลุ่มเปิร์ก¹ อย่างไรก็ตาม นักภาษาศาสตร์บางท่าน เช่น ไรท์และเฮดลีย์ (Thomas & Headley, 1970) ได้ใช้คำว่า “ซัมเร” เป็นคำรวมหมายถึงชาวเขา ได้แก่ พวกเปียร์หรือเพียร์ พวกปะนอง (Pnong) พวกชะเตียง (Stieng) ในกัมพูชา (Parkin, 1991:67) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (น. 257) กล่าวว่าพวกของเรียกตัวเองว่าสำเร หรือ คำเหรด (แม้รูปเขียนที่ถอดเป็นภาษาไทยจะมีรูปต่างกัน แต่ให้ถือว่า “ซัมเร” หรือ “สำเร” หรือ “คำเหรด” หมายถึงคนหรือภาษากลุ่มเดียวกัน) อันเป็นหลักฐานสนับสนุนว่าคำว่าซัมเรอาจใช้ในความหมายของคำเรียกชื่อกลุ่มคนหลาย ๆ กลุ่ม เช่น ใช้เรียกคนของและคนซัมเร เป็นต้น

รูปร่างลักษณะทางกายภาพของชาวซัมเร เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่แยกให้ซัมเรต่างจากคนไทยท้องถิ่น กล่าวคือชาวซัมเรมียูปร่างค่อนข้างเล็ก เล็กกว่าคนไทยซึ่งเป็นพวกมองโกลอยด์ (Mongoloid) มีสีผิวคล้ำกว่าคนไทย ซึ่งมีสีผิวน้ำตาลหรือเหลืองปนน้ำตาล (brown or yellowish-tan) ลักษณะเส้นผมหยิกขดหนังศีรษะ ศีรษะด้านบนแบนหรือตัด หน้าผากกว้างลึก คางแหลม จมูกแบนใหญ่ ไม่โด่งมาก ปากหนา ตาโปนใหญ่ คิ้วดก คล้ายกับชาวช่องที่จันทบุรี (กรณีการ เคนิตา นนท์ อ่างในสุชาติ เกาทอง, 2544:12)

¹ สัมภาษณ์ Gerald Diffloth โอกาสที่มานบรรยายเกี่ยวกับภาษาในสาขาเปิร์กให้แก่นักศึกษา ปริญญาโท สาขาภาษา ศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษา มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2541

ภาษาซมฺเรอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญเขมร สาขาย่อยเปียริก เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้คนที่ย้ายถิ่นมาจากอาณาจักรเขมรโบราณซึ่งเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมในเอเชียอาคเนย์ (สุวิไล, 2545:27) ในปี พ.ศ. 2541 ผู้วิจัยได้ไปสอบถามกลุ่มข้าราชการท้องถิ่นในอำเภอบ่อไร่เกี่ยวกับชาวซมฺเร ได้รับคำตอบว่าไม่รู้จัก บางคนทราบว่ามียุคคนที่ย้ายอยู่ที่บ้านมะม่วงมาแต่เดิมและเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ไทยเดิม” ชาวซมฺเรจึงเป็นชนกลุ่มน้อยที่ไม่ค่อยมีคนรู้จัก แม้แต่ข้าราชการในพื้นที่ก็ยังไม่ทราบว่าคนในพื้นที่ของตนเป็นกลุ่มไหน และไม่ได้ให้ความสนใจกับกลุ่มซมฺเรเลย นิสัยของชาวซมฺเรเองก็ชอบปกปิดชาติพันธุ์ดั้งเดิมของตน (Parkin, 1991: 67) จึงเป็นกลุ่มที่ตกสำรวจจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา เช่น เฮดลีย์ (1985) เสนอการสืบสร้างภาษาในสาขาเปียริก และได้รวบรวมข้อมูลภาษาของในจังหวัดจันทบุรีและภาษาของที่ตราด แต่ไม่ได้กล่าวถึงภาษาซมฺเรในประเทศไทย

1.1.2 การตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

ยังไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่จะยืนยันได้ว่าชาวซมฺเรอพยพมาจากที่ใด จากคำบอกเล่าของคนกลุ่มนี้อ้างว่าพวกเขาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่นี้มีมาหลายชั่วอายุคน นางแย้ รัตนมูล (ปัจจุบันอายุ 80 ปี ราษฎรชาวซมฺเร อยู่ที่บ้านมะม่วง) เล่าว่าสมัยเด็ก ๆ พ่อแม่เคยพาไปเยี่ยมญาติที่อาศัยอยู่ในจังหวัดไพลิน ประเทศกัมพูชา แต่เมื่อเกิดสงครามในกัมพูชาก็ขาดการติดต่อกัน นอกจากนี้ชาวซมฺเรส่วนใหญ่กล่าวว่าพวกตนตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ข้าราชการที่อำเภอบ่อไร่คิดว่าชาวซมฺเรเป็นคนกลุ่มดั้งเดิมของพื้นที่ แต่ได้กล่าวว่ามียุค “ของ” ที่ค้าปลีกันชุมพล (ภายหลังมีงานวิจัยระบุว่ากลุ่มที่ค้าปลีกันชุมพลคือกลุ่มกะชองเพราะมีลักษณะทางภาษาต่างจากของที่จันทบุรี และผู้ที่พูดภาษานี้เรียกตนเองว่ากะชอง (สุวิไล, 2543)) มีรายงานเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของ “ของ” ที่ค้าปลีกันชุมพลกล่าวว่าคนกลุ่มนี้อพยพมาจากบริเวณเทือกเขาบรรทัดในกัมพูชา เพื่อลี้ภัยสงครามและหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ (Suwaphat, 2003: 4) ชาวซมฺเรก็รู้จักกลุ่มที่ค้าปลีกันชุมพลและเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ของ” เคยไปมาหาสู่กัน มีชาวซมฺเรไปแต่งงานกับคน “ของ” ที่ค้าปลีกันชุมพลด้วย นอกจากนี้ทั้งยังกล่าวว่ามีคน “ของ” ซึ่งเป็นพวกเดียวกับ “ของ” ที่ค้าปลีกันชุมพล อยู่กับพวกตนมาแต่เดิมซึ่งส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านคลองโพน ในเขตตำบลนันทรี บางคนที่แต่งงานกับคนซมฺเร ผู้วิจัยเคยสัมภาษณ์ชาว “ของ” ที่ค้าปลีกันชุมพล ส่วนใหญ่ทราบว่าชาวซมฺเรอยู่ที่บ้านมะม่วง แสดงว่าทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดกว่ากลุ่มอื่น ๆ คนทั้งสองเชื้อชาติจึงผสมกลมกลืนกัน ทั้งด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ ภาษา และวัฒนธรรม ยกที่จะจำแนกออกจากกันอย่างเด่นชัด

จากรายงานต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น ชาวซมฺเรไม่ได้ถูกจำแนกออกจาก “ของ” อย่างเด่นชัด คนไทยส่วนใหญ่เรียกกลุ่มของ กะชอง และซมฺเร ด้วยชื่อเดียวกันว่า “ของ” เมื่อพิจารณาประวัติของชาวของที่จันทบุรีได้มีการบันทึกไว้ว่า ชนชาติของเป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าหนึ่งในประเทศเขมรที่ยังด้อยความเจริญ หรือที่เรียกว่า “ชาวป่าดอย” คนเขมรจะดูถูกคนของว่าเป็น “ชาวป่า” ตามลักษณะทางกายภาพของของน่าจะมีลักษณะเหมือนพวกไมโครนีเซียน (micronesians) และเมลานีเซียน

(melanesian) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่หลงเหลือในเอเชียอาคเนย์ คนของในเขมรอาศัยอยู่ที่จังหวัด
เสาชิง ชัย และพระตะบอง ถ้าวัดกัน 3 จังหวัดจะมีจำนวนชาวขอมมากกว่าในประเทศไทย
สันนิษฐานว่าในอดีตชาวขอมคงจะอพยพมาจากประเทศเขมรเข้ามาสู่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียง
ของประเทศไทย เพราะจากภาษาของจะมีภาษาเขมรปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก หลักฐานที่แสดง
ภูมิหลังของชาวขอมในประเทศไทยเป็นเรื่องราวที่หาข้อยุติได้ยาก แต่เท่าที่ได้ข้อมูลจากหนังสือเรื่อง
“แคมโบช” เขียนโดยนักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ทำให้รู้ว่า “ขอม” ได้ตั้งถิ่นฐานในเมืองจันทบุรีมา
ก่อนสยามประเทศ ชาวขอมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตตำบลตะเคียนทอง กิ่งอำเภอเขาภิรมย์
จังหวัดจันทบุรี และบางส่วนอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคตะวันออก เช่น บริเวณจังหวัด
ระยอง และตราด ชาวขอมจะตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอเมืองตราด อำเภอบ่อไร่ และ
อำเภอเขาสมิง มีอาชีพการหาของป่ามาขายในตัวเมือง ภาษาของที่ปรากฏหลักฐานเป็นชื่อหมู่บ้าน
ในจังหวัดตราด และจังหวัดจันทบุรีหลายแห่งเป็นที่ยืนยันเขตพื้นที่อยู่อาศัยของชาวขอมแต่
ดั้งเดิม แสดงวิวัฒนาการของชุมชนในภาคตะวันออกที่มีการตั้งถิ่นฐานมาช้านาน (สุชาติ เถาทอง,
2544: 11)

ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ข้างต้น น่าจะสันนิษฐานได้ว่าชาวขอม เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด
กับชาวขอม และกะชอง ได้อพยพจากกัมพูชาเข้ามาอยู่ในเขตแดนของไทยนานมาแล้ว ปัจจุบัน
พบผู้พูดภาษาขอมที่บ้านมะม่วง(หมู่ที่ 3) บ้านนนทรี(หมู่ที่ 1) และมีผู้ที่เป็นเชื้อสายของชาวขอมแต่
ไม่สามารถพูดภาษาขอมได้ที่บ้านมะม่วง บ้านนนทรี และบ้านคลองโหนด(หมู่ที่ 4) ตำบลนนทรี
อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด (นอกเหนือจากชาวขอมที่พบใน อ.บ่อไร่ จ.ตราดแล้ว มีหลักฐานว่าพบ
ชาวขอมในเขตอำเภอสนมชัยเขตและท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา อันเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับ
ประเทศกัมพูชา แต่ในปัจจุบันคนกลุ่มนี้ไม่พูดภาษาดั้งเดิมแล้ว (สุวิไล, 2543: 27) หากใช้หลักฐาน
จากชื่อเดิมของหมู่บ้านชาวขอม หมู่บ้าน 3 แห่ง มีชื่อเดิมเป็นภาษาขอมได้แก่ บ้านมะม่วงเดิมชื่อ
<ชรุกชวก> แปลว่าบ้านมะม่วง สอบถามจากชาวบ้านเล่าว่าหัวหน้าหมู่บ้านสมัยก่อนเป็นชาวขอมได้
ตั้งหมู่บ้านบริเวณที่มีต้นมะม่วงขึ้นอยู่มาก (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดมะม่วง) บ้านนนทรีเดิมชื่อ
<วาร์ ก้าย> แปลว่าทุ่งนอกเดิมเป็นทุ่งที่อยู่ไกลออกไปจากบ้านมะม่วงและบ้านคลองโหนด เดิมชื่อ
<ควง อูร> แปลว่าคลองมัน ศูนย์กลางของชาวขอมแต่เดิมน่าจะอยู่ที่บ้านมะม่วง เพราะมีจำนวนเชื้อ
สายชาวขมอยู่มากกว่าอีก 2 หมู่บ้าน และจากชื่อเรียกบริเวณทั้งสามแห่งซึ่งเป็นชื่อภาษาขมนั้น มี
ข้อสังเกตว่า บ้านมะม่วงมีคำว่า “บ้าน” อยู่ด้วยน่าจะหมายถึงบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน คลอง
โหนด หมายถึงบริเวณที่มีคลองสมัยก่อนนิยมปลูกมันจึงเรียกคลองมัน ส่วนบริเวณบ้านนนทรีใน
ปัจจุบันเดิมถูกเรียกว่าทุ่งนอก หมายถึงบริเวณที่อยู่ไกลออกไป และใช้เป็นที่น่าสนใจไปฝั่งให้ห่างจาก
หมู่บ้านด้วย

1.2 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภาษาซมเรเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย หากเทียบกับบันไดลำดับสถานภาพของภาษาต่าง ๆ ของ Fishman (1991) สถานะวิกฤติของภาษาในขั้นนี้แทบไม่มีโอกาสที่จะฟื้นฟูให้ภาษาคงอยู่ต่อไปได้ อีกประมาณ 20 ปีข้างหน้าภาษาซมเรในประเทศไทยก็คงจะสูญหายเพราะผู้พูดได้ดีเหลืออยู่ไม่เกิน 10 คน ส่วนใหญ่หันมาพูดภาษาไทย จะพูดภาษาซมเรบ้างเฉพาะกลุ่มที่พูดได้เท่านั้น แต่ละคนอายุมากกว่า 60 ปี เด็ก ๆ ไม่เรียนภาษาของตน (Pornsawan, 2001) การศึกษาภาษาในภาวะวิกฤติได้รับความสนใจจากนักวิชาการ เพราะมีความเห็นตรงกันว่า การสูญเสียภาษาหมายถึงการสูญเสียวัฒนธรรมแบบแผนในการดำรงชีวิตของกลุ่มชนหนึ่ง ๆ (David Crystal, 2000) สุวิไล เปรมศรีรัตน์ศึกษาภาษาในภาวะวิกฤติของประเทศไทยกล่าวว่าภาษาซมเรจัดเป็นภาษากลุ่มเล็ก ๆ ที่พบในเขตห่างไกลทุรกันดาร ล้อมรอบด้วยภาษาและวัฒนธรรมอื่น ๆ จึงอยู่ในสถานะเสี่ยงต่อการเสื่อมสลาย เช่นเดียวกับภาษาอื่น ๆ อีก 13 ภาษาในประเทศไทย ได้แก่ ภาษากะซอง ของ ชะโอจ มลาบริ ชาไก ฉุฮกูร โช(ทะวัง) ละเวือะ อิมปี บิซุ ก้อง มอเกล็น และอุรักละโว้ย (สุวิไล, 2543 : 26-27) และได้เสนอแนะว่าสิ่งที่ควรทำคือการรวบรวมเอกสารหลักฐาน ได้แก่ ระบบเสียง คำ ไวยากรณ์ ความหมาย คำศัพท์ นิทาน เพลง สุภาษิต ฯลฯ เท่าที่จะสามารถทำได้ ก่อนที่ภาษานี้จะสูญหายไป

การศึกษาเกี่ยวกับภาษาซมเรที่ได้ทำไปแล้วคือการศึกษาระบบเสียงและไวยากรณ์ภาษาซมเร (Pornsawan, 2001) องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบของภาษาที่ยังขาดหายไปคือ ระบบความหมาย เนื่องจากผู้พูดภาษาซมเรในปัจจุบันไม่สามารถใช้ภาษาซมเรได้อย่างต่อเนื่องโดยตลอด มีการยืมคำศัพท์ภาษาไทยเข้ามาใช้เป็นจำนวนมาก ประมาณคร่าว ๆ ถึง 50 % มีนิทานโบราณเพียง 3 เรื่องที่เล่าได้ไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถท่องสุภาษิต หรือร้องเพลงภาษาซมเรได้ การใช้ภาษาน่าจะจำกัดอยู่แค่ระดับคำ กล่าวคือใช้การจำคำศัพท์เป็นคำ ๆ มาผูกเป็นประโยค สลับกับการใช้คำยืมในภาษาไทยในการสื่อสาร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้หมวดคำศัพท์เป็นกรอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางภาษา ซึ่งมีสมมุติฐานว่าการศึกษาหมวดคำศัพท์ที่สัมพันธ์กันทางความหมายสามารถแสดงให้เห็นวิธีคิดของกลุ่มชนได้ เพราะกระบวนการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษา เป็นคำที่ตั้งขึ้นตามวิถีชีวิตและความจำเป็นในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนโลก ใช้เป็นร่องรอยการอธิบายกิจกรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้

1.3 สมมุติฐานของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมุติฐานของงานวิจัยว่า “ผู้พูดภาษาซมเรยังรักษาวิธีคิดและการมองโลกตามแบบฉบับดั้งเดิมของตนอยู่ และหมวดคำศัพท์ใดบ้างที่ยังสะท้อนวิธีคิดเหล่านั้น”

1.4 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. รวบรวมคำศัพท์ภาษาซมเรที่จัดเก็บตามหมวดความหมายตามความคิดของเจ้าของภาษา ซึ่งจะได้หมวดคำศัพท์ที่สำคัญในภาษาซมเร
2. วิเคราะห์หาโครงสร้างทางความหมายของคำศัพท์ในหมวดต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างขององค์ประกอบทางความหมายของคำในแต่ละหมวด พร้อมทั้งเสนอแนะลักษณะทางไวยากรณ์และตัวอย่างประโยคในการใช้คำศัพท์เหล่านี้ในรูปแบบของศัพทานุกรม
3. อธิบายแนวคิดพื้นฐานของชาวซมเร ในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้มาจากการรวบรวมคำศัพท์ตามหมวดทางความหมาย

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ชาวซมเร หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ซมเร ซึ่งอาศัยอยู่ที่บ้านมะม่วง บ้านคลองโอน บ้านนนทรีย์ ตำบลนนทรีย์ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ทั้งที่เป็นชาวซมเรแท้ (ทั้งพ่อและแม่เป็นชาวซมเร) และชาวซมเรลูกผสม (พ่อหรือแม่เป็นซมเร และได้แต่งงานกับคนกลุ่มอื่น)
2. ผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยสอบถามเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ถือว่าเป็นตัวแทนของชาวซมเร ที่บ้านมะม่วง บ้านคลองโอน บ้านนนทรีย์ ตำบลนนทรีย์ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด
3. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นความเชื่อ ความคิดเห็น และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวซมเร ที่ตำบลนนทรีย์ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ผู้วิจัยเป็นผู้สอบถาม รวบรวมและบรรยายประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดมา

1.6 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. สถานที่ทำการศึกษา
ใช้สถานที่คือ ที่บ้านมะม่วง บ้านคลองโอน บ้านนนทรีย์ ตำบลนนทรีย์ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด
2. หัวข้อในการศึกษาค้นคว้า
รวบรวมคำศัพท์ในภาษาซมเรที่ยังใช้อยู่โดยผู้พูดภาษาซมเรในปัจจุบัน ไม่รวมคำยืมในภาษาไทย ยกเว้นคำประสมที่เป็นคำซมเรปนคำไทย
ศึกษาการจัดคำศัพท์เข้าหมวดทางความหมายตามความคิดของผู้พูดภาษาซมเร
ศึกษาโลกทัศน์ของชาวซมเรที่สะท้อนผ่านทางหมวดคำศัพท์
3. ผู้ให้ข้อมูลด้านภาษาได้จากผู้ที่พูดภาษาซมเรได้ในระดับเก่ง มีจำนวน 5 คน ผู้ให้ข้อมูลมีอายุระหว่าง 60–80 ปี เป็นชาวซมเรโดยกำเนิด อาศัยอยู่ที่บ้านมะม่วง และบ้านนนทรีย์ ตำบลนนทรีย์ อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด
ผู้ให้ข้อมูลด้านโลกทัศน์ความคิดความเชื่อของชาวซมเร ข้อมูลหลักมาจากการสัมภาษณ์ชาว

ซัมเรจำนวน 63 ครอบครัว นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์ ผู้ที่อยู่ในชุมชนร่วมกับชาวซัมเร เช่น เจ้าหน้าื่อนามัย ผู้ใหญ่บ้าน ครู พระสงฆ์ คนกลุ่มอื่น ได้แก่ คนไทย คนซอง คนเขมร คนลาว เป็นต้น

1.7 ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอบ่อไร่

อำเภอบ่อไร่ เดิมเป็นกิ่งอำเภอ อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด เป็นท้องที่ที่มีพลอยแดงหรือทับทิมสยาม (จากการบอกเล่าของผู้ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมกล่าวว่าก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 มีนายทุนชาวกุหลาบซึ่งมีความรู้ความชำนาญในการร่อนพลอยเดินทางจากเมืองพระตะบอง และไพลินประเทศกัมพูชาเข้ามาทำและรับซื้อพลอยในท้องที่อำเภอบ่อไร่ ได้ตั้งถิ่นฐานเพื่อจะทำพลอย มีการทำไร่นาเพื่อเป็นเสบียงอาหาร มีการขุดบ่อน้ำในไร่เพื่ออุปโภคบริโภคและได้พบพลอยจำนวนมาก จึงมีการขุดหาพลอยในบ่อน้ำ ในไร่ จึงเรียกพื้นที่แห่งนี้ว่า บ่อไร่ คิดปากกันมาจนถึงปัจจุบัน) หลังจากนั้นประชาชนจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศทยอยเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อแสวงโชคจากการขุดพลอย ทำให้กิ่งอำเภอบ่อไร่เจริญอย่างรวดเร็ว เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2524 ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ ในปี 2529 ได้แยกพื้นที่ตำบลด่านชุมพลออกไปตั้งเป็นตำบลนันทรีย์ ปัจจุบันอำเภอบ่อไร่ประกอบด้วย 5 ตำบล คือตำบลบ่อพลอย ตำบลช้างทุน ตำบลด่านชุมพล ตำบลหนองบอน และตำบลนันทรีย์ มีจำนวนประชากรประมาณ 63,358 คน มีสถาบันการศึกษา ได้แก่โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 2 แห่ง โรงเรียน สปช. จำนวน 19 แห่ง และการศึกษานอกโรงเรียน สถาบันศาสนา มีวัด 13 แห่ง และที่พัทธสงฆ์ 13 แห่ง ด้านการสาธารณสุข มีโรงพยาบาลขนาด 30 เตียง 1 แห่ง สถานีอนามัยประจำตำบล 13 แห่ง สำนักงานส่วนมาลาเรีย 1 แห่ง ฯลฯ (เอกสารบรรยายสรุปอำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด, 2542)

ลักษณะที่ตั้งของอำเภอบ่อไร่ ขนาดและอาณาเขตติดต่อ

อำเภอบ่อไร่อยู่ห่างจากจังหวัดตราด โดยทางรถยนต์ 49 กิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดตราด มีเนื้อที่ประมาณ 680 ตารางกิโลเมตร หรือ 425,000 ไร่ สภาพดินทั่วไปเป็นดินร่วน และดินลูกรัง บางส่วนหน้าดินถูกทำลายโดยการทำเหมืองพลอย แบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ คือพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่เลี้ยงสัตว์ พื้นที่เลี้ยงตะพาบน้ำ พื้นที่อยู่อาศัย นอกจากนี้เป็นที่สาธารณะประโยชน์ และพื้นที่ป่าสภาพพื้นที่เป็นป่าเขา มีต้นไม้หนาแน่นตามแนวชายแดนและบริเวณเทือกเขาบรรทัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาและเนินเตี้ย ๆ แบ่งพื้นที่ได้ดังนี้ พื้นที่ราบ 109,099 ไร่ พื้นที่ป่า 152,272 ไร่ มีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาสมิง (ป่าคลองใหญ่ – ป่าเขาไฟใหม่) ซึ่งยังคงมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ตามแนวเทือกเขาบรรทัดติดต่อกับประเทศกัมพูชา และภูเขา 132,227 ไร่ มีแม่น้ำหรือลำคลอง 3 สาย ระยะทาง 39.04 กิโลเมตร คือคลองบ่อไร่ คลองช้างทุน และคลองโสน ซึ่งไหลไปบรรจบกันเป็นแม่น้ำเขาสมิง

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลสะตอ อ.เขาสมิง จ.ตรารด และตำบลตกพรหม อ.ขลุ้ง จ. จันทบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลท่ากุ่ม อ.เมือง จ.ตรารด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลสำลุค อ.รัตนมณฑล จ.พระตะบอง

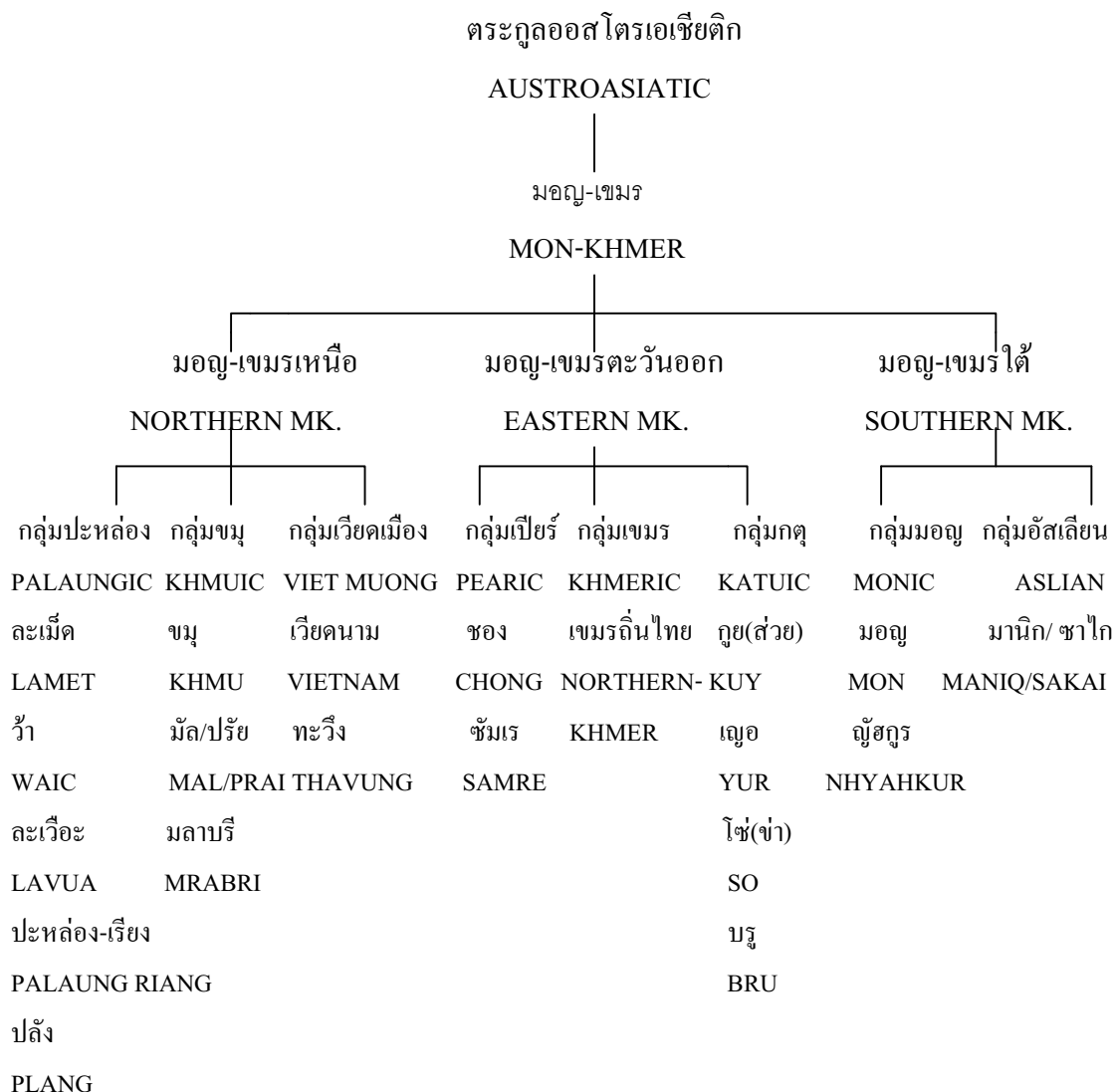
ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จ.ตรารด

การคมนาคม

การเดินทางจากกรุงเทพฯไปอำเภอบ่อไร่ โดยถนนบางนา-ชลบุรี ะยอง จันทบุรี แสนตั้งเขาสมิง บ่อไร่ ประมาณ 385 กิโลเมตร และอีกทางหนึ่ง โดยถนนบางนา ชลบุรี บ้านบึง แกลง จันทบุรี แสนตั้ง เขาสมิง บ่อไร่ ประมาณ 315 กิโลเมตร

1.8 ความสัมพันธ์ของภาษาข้มเรกับภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่พบในประเทศไทย

ภาษาข้มเรอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขาเปี๋ยริก มีลักษณะทางภาษาและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับภาษาของในจังหวัดจันทบุรี (ปัจจุบันผู้พูดประมาณ 2000-4000 คน) และภาษากะซอง พบที่ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตรารด ปัจจุบันมีผู้พูดน้อยไม่เกินกลุ่มละ 50 คน และที่พูดได้ก็มีไม่เกินภาษาละ 10 คน(สุวิไล, 2543 : 26-27)

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาขมรกับภาษาอื่น ๆ ในประเทศไทย (สุวิไล และคณะ, 2540 : 15)

1.9 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1.9.1 งานที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาขมร

เฮดลีย์ (1985) เขียนบทความเรื่อง “Proto-Pearic and the Classification of Pearic” ใน Southeast Asian Linguistic Studies” เพื่อเสนอการสืบสร้างภาษาในสาขาเปี๋ยริก และเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดแบ่งภาษาเป็นสาขาย่อยต่าง ๆ ข้อมูลภาษาสาขาเปี๋ยริกนำมาจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในกัมพูชาและในประเทศไทย เมื่อประมาณ 30 กว่าปีมาแล้ว เช่น Baradat(1941), Huffman (1970-1971), Martin (1974a, 1974b) , Headley (1977,1978) เป็นต้น

เฮดลีย์ได้เสนอระบบเสียงของภาษาสาขาเปี๋ยริกไว้ 2 ชุด ได้แก่ ระบบเสียงแบบคร่าว ๆ (Comtemporary Phonetic system) และระบบเสียงที่เขาสืบสร้างขึ้น (Historical Phonology)

จากนั้นเฮดลีย์ได้เสนอการจัดแบ่งภาษาสาขาเปี๋ยริกออกเป็นสาขาย่อย ดังนี้

1. สาขาตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeastern) ได้แก่ ภาษาเปียร์ ในกัมปงทม (Kampong Thom)
2. สาขาตะวันออกเฉียงใต้ (Southeastern) ได้แก่ ภาษาSuoi ในKampong Spue และภาษาสะโอช (Saoch) ใน Veal Renh
3. สาขาตะวันตก (Western) ได้แก่ ภาษาของที่จันทบุรี, ภาษาของเฮิบ, ภาษาของลอ
4. สาขาภาคกลางตอนใต้ (South Central) ได้แก่ ภาษาซัมเรในโพธิสัตว์(Pursat), ภาษาของที่บ้านทักโคย Baradat และภาษาของในจังหวัดตราด

5. สาขาภาคกลางตอนเหนือ (North Central) ได้แก่ ภาษา Somray ใน Battambang

บทความชิ้นนี้เป็นบทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาในสาขาเปียร์กเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากข้อมูลทางภาษาศาสตร์ของภาษาในสาขานี้มีน้อยมาก บทความชิ้นนี้นอกจากจะรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือแล้ว ยังเสนอแนะการสืบสร้างระบบเสียงของภาษาในกลุ่มเปียร์กไว้ด้วย

น่าสังเกตว่าเฮลลีย์ได้รวมข้อมูลภาษาของในจังหวัดจันทบุรีและภาษาของที่ตราด(ภาษากะซอง)ไว้ แต่ไม่ได้กล่าวถึงภาษาซัมเรในประเทศไทยเลย

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2529) เขียนบทความเรื่อง “ภาษาสำเร” เป็นการจดบันทึกคำที่สัมภาษณ์จากผู้พูดภาษาสำเรจำนวน 2 คน และใช้เวลาเพียง 2 วัน มีจำนวนคำทั้งสิ้น 367 คำ ผู้เขียนได้สรุประบบเสียงของภาษานี้ไว้อย่างหยาบ ๆ เช่นเรื่องของโครงสร้างพยางค์ แต่ไม่ได้เสนอแนะแนวทางวิเคราะห์ระบบเสียงหรือแสดงคู่เทียบเสียงเอาไว้

บทความชิ้นนี้เป็นบทความชิ้นแรกทีกล่าวถึงภาษาสำเรในประเทศไทย และเป็นบทความที่ช่วยชี้แหล่งให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับถิ่นฐานของชาวซัมเร (การเขียนชื่อภาษานี้มีการเขียนเป็น 2 แนวคือภาษาสำเร (ธีระพันธ์, 2529) และภาษาซัมเร (สุริยา รัตนกุล, 2537) ผู้วิจัยเขียนชื่อภาษาซัมเรตามการเรียกชื่อภาษา ที่เสนอแนะโดยสุริยา รัตนกุล)

Pornsawan (2001) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง Samre Grammar เป็นการบรรยายระบบเสียงและไวยากรณ์ ของภาษาซัมเร พบผู้พูดที่บ้านมะม่วงและบ้านนนทรีย์ ตำบลนนทรีย์ อำเภอบ่อไร่ ผลการวิจัยพบว่า ภาษาซัมเรมีลักษณะของภาษาในตระกูลมอญเขมร แต่ลักษณะการใช้ภาษาซัมเรในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาไทยอย่างชัดเจน และยังมีการใช้หน่วยเสียงวรรณยุกต์เป็นลักษณะสำคัญในการแยกความหมายของคำซึ่งเป็นลักษณะที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย (ควบคู่ไปกับการใช้ลักษณะน้ำเสียง ซึ่งเป็นองค์ประกอบรอง และเกิดเป็นบางครั้ง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้พูดภาษาซัมเรได้มีอยู่เพียง 20 คน แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน พวกเขาใช้ภาษาซัมเรสลับกับภาษาไทย แต่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยมากกว่า กลุ่มที่พูดได้ในระดับดีมีอยู่เพียง 8 คน แต่ละคนอายุ 55 ปีขึ้นไป เด็กชาวซัมเรเรียนภาษาไทยที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน และใช้แต่ภาษาไทยเท่านั้น ทศนคติของชาวซัมเรที่มีต่อภาษาของตนเป็นไปในทางค่อนข้างลบ พวกเขาไม่อยากพูดภาษาของตนเองเพราะเกรงว่าจะถูกดูหมิ่น หรือถูกมองว่าไม่ใช่คนไทยทั้ง ๆ ที่พวกเขาต่างก็ถือสัญชาติไทย กล่าวได้ว่าภาษาซัมเรเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย หากเทียบกับบันไดลำดับสถานภาพของภาษาต่าง ๆ ของ

Fishman (1991) สภาวะวิกฤติของภาษาในขั้นนี้แทบไม่มีโอกาสที่จะฟื้นฟูให้ภาษาคงอยู่ต่อไปได้ อีกประมาณ 20 ปีข้างหน้าภาษาซมเรในประเทศไทยก็จะสูญหายไป

แม้ว่าในงานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวได้ให้ตัวอย่างคำศัพท์ไว้ประมาณ 3000 คำ (แต่พบว่าคำศัพท์ประมาณครึ่งหนึ่งของข้อมูลเหล่านี้เป็นคำยืมจากภาษาไทย โดยเฉพาะหมวดคำไวยากรณ์ส่วนใหญ่ยืมมาจากภาษาไทยแทบทั้งสิ้น) ศัพท์เหล่านี้ มีเพียงคำแปลคร่าว ๆ และจัดกลุ่มไว้อย่างหยาบ ๆ ยังไม่ได้จัดหมวดหมู่คำศัพท์เหล่านั้นตามความหมาย และยังไม่ได้ระบุลักษณะไวยากรณ์ของคำศัพท์เหล่านี้

1.9.2 งานที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาในภาวะวิกฤติ

David Crystal (2000) เสนอให้ชาวโลกให้ความสนใจต่อภาษาของชนกลุ่มน้อยที่กำลังจะสูญหายไปเพราะถูกกลืนไปกับภาษาของกลุ่มที่มีความเจริญมากกว่า กลุ่มบุคคลตลอดจนองค์กรต่าง ๆ เช่น UNESCO มีความเห็นตรงกันว่า การสูญเสียบางภาษาหมายถึง การสูญเสียชีวิตวัฒนธรรมแบบแผนในการดำรงชีวิตของกลุ่มชนหนึ่ง ๆ จึงร่วมกันศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับภาษาในภาวะวิกฤติ (Language endangerment) จากรายงานของ UNESCO (2001) ประมาณว่า 90 % ของจำนวนภาษาต่าง ๆ ในโลกราว 6,800 ภาษา กำลังจะสูญหายไปในปลายศตวรรษที่ 20 นี้ งานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาในภาวะวิกฤติเป็นงานค่อนข้างใหม่ อาศัยการประสานความรู้และประสบการณ์หลายแขนงเข้าด้วยกัน ทั้งนักภาษาศาสตร์ นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ นักวางแผนการศึกษาเจ้าของภาษา นักการเมือง ครูและ พัฒนาการ ฯลฯ เมื่อเกิดแรงกระตุ้นในการศึกษาภาษาในลักษณะดังกล่าวจึงมีศูนย์รวมการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ทั้งในอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย และในเอเชียก็มีศูนย์รวมที่ประเทศญี่ปุ่น บุคคลที่สำคัญเช่น Fishman (2001) Dorian (1989) Kazuto Matsumura (1998) งานของ David Crystal นี้เป็นการรวบรวมแนวคิดตลอดจนพัฒนาการและตัวอย่างในการศึกษาภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติทั่วโลก โดยให้ความรู้ในประเด็นหลัก ๆ เช่น ความหมายของภาษาที่สูญพันธุ์ (What is language death?) ทำไมจึงต้องศึกษาภาษาเหล่านี้ (Why should we care?) สาเหตุของการตายหรือการเลิกใช้ภาษา (Why do language die?) จะเริ่มอนุรักษ์หรือฟื้นฟูภาษาอย่างไร (Where do we begin?) และเราจะทำอะไรได้บ้าง(What can be done?) ประมวลจากงานชิ้นนี้ทำให้ได้แนวทางในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาในภาวะวิกฤติสำหรับผู้ที่จะเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยด้านนี้ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยที่ไม่สามารถกำหนดเป็นแบบแผนตายตัวได้ ผู้เขียนเสนอแนะว่าจะต้องเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของแต่ละภาษาซึ่งแตกต่างกันในเรื่องของภาวะความรุนแรงของปัญหา จำนวนผู้พูด ความยอมรับสถานการณ์ของปัญหา ทักษะของผู้พูด สถานภาพและหน้าที่ของภาษาในชุมชนนั้น ๆ ความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของเจ้าของภาษากับคนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในชุมชนเล็กและในสังคมขนาดใหญ่ด้วย เป็นต้น นอกจากนี้ได้เสนอให้นักภาษาศาสตร์เริ่มต้นเก็บรวบรวมข้อมูลทางภาษาไว้ให้ได้มากที่สุด ประมวลอย่างเป็นระบบ มีตัวอย่างของเสียง ประโยค การนำภาษาไปใช้ อาจเรียกได้ว่าเก็บทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม เท่าที่พอจะทำได้เอาไว้ก่อน เพื่อให้เห็นความคืบหน้าของการอนุรักษ์หรือฟื้นฟู

ภาษา เพราะงานเหล่านี้เป็นงานยาก ใช้เวลานาน และมีปัจจัยแวดล้อมอีกนานาประการ ไม่อาจคาดหวังความสำเร็จของงานได้เสมอไป แต่ผู้เขียนก็ได้กล่าวไว้ว่าแม้จะไม่สามารถฟื้นฟูภาษาที่กำลังจะตายให้กลับมาใช้อย่างกว้างขวางในชุมชนนั้น อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะประวิงเวลาของการสูญหายไปนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

Suwilai Premsrirat (2002) นำเสนอภาพคร่าว ๆ เกี่ยวกับภาษาในภาวะวิกฤติในประเทศไทย ให้ข้อมูลเบื้องต้นว่ามีจำนวนภาษาต่าง ๆ ในประเทศไทยประมาณ 60 ภาษา แต่ในจำนวนนี้อยู่ในข่ายของภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติถึง 14 ภาษา ดังนี้

1. ภาษาซัมเร (Samre)
2. ภาษากะซอง (Kasong)
3. ภาษาชะโอช (Sa-Oc or Chu-ung)
4. ภาษาซอง (Chong)
5. ภาษามลาบรี (Mlabri)
6. ภาษาเคนชีว (Kensiw)
7. ภาษาญัฮกูร (Nyah Kur)
8. ภาษาโส้ (ทะวึง) (So Thaveung)
9. ภาษาละเวือะ (Lavue)
10. ภาษามปี (Mpi)
11. ภาษาบิซู (Bisu)
12. ภาษาก็อง (Gong)
13. ภาษาอุรักละโว้ย (Urak Lawoy)
14. ภาษามอเกิ้ลัน หรือ มอเก็น (Moklen/ Moken)

ข้อสรุปข้างต้นของ ศ. ดร.สุวิไล หากเทียบกับบันไดลำดับสถานภาพของภาษาต่าง ๆ ของ Fishman (1991) ที่ได้อธิบายสถานภาพของภาษาต่าง ๆ ไว้ 8 ลำดับขั้น (ภาษาที่อยู่ในสถานการณ์ในขั้นที่ 5-8 ถือว่าอยู่ในภาวะวิกฤติ) สามารถจะระบุตัวอย่างภาษาในประเทศไทยที่อยู่ในภาวะวิกฤติขั้นต่าง ๆ กันได้ดังนี้

ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย ได้แก่ ภาษาซัมเร ภาษากะซอง และภาษาชะโอช กลุ่มนี้ได้แก่ภาษาซึ่งมีจำนวนผู้พูดเหลืออยู่น้อยมาก การใช้ภาษาของเขาจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น และนานๆ จึงจะพูดภาษาของตน เด็กๆ ไม่หัดพูดภาษาของตนเลย ทักษะที่มิต่อภาษาของตนก็เป็นไปในเชิงลบ เป็นต้น ภาษาในกลุ่มนี้แทบไม่มีโอกาสที่จะฟื้นฟูให้ภาษาคงอยู่ต่อไปได้

ภาษาที่อยู่ในชั้นวิกฤติอันดับที่ 7 เช่น ภาษาของ แม้ว่าจำนวนผู้พูดมีมากกว่าในชั้นที่แปด แต่ก็ยังจำกัดวงอยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่ซึ่งใช้ภาษาของตนสลับกับภาษาไทย พวกเขาจะใช้ภาษาของในหมู่พวกเขาด้วยกันเท่านั้น และใช้ภาษาไทยเมื่อติดต่อกับคนต่างกลุ่ม เด็ก ๆ ไม่เรียนภาษาของตน หันไปเรียนภาษาไทยแทน

ภาษาที่อยู่ในชั้นที่หกของภาวะวิกฤติ เช่น ภาษาญฮูร์ และ ภาษาโส (ทะวีง) อธิบายได้ว่ายังมีการใช้ภาษาของตนในครอบครัว เด็ก ๆ จึงมีโอกาสรู้ภาษาของตน แต่อิทธิพลจากภายนอกทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ถ้าไม่ดำเนินการศึกษาเชิงอนุรักษ์ไว้ก็อาจจะเปลี่ยนไปอยู่ในกลุ่มที่วิกฤติมากขึ้น

นอกจากนี้ ศ.ดร. สุวิไล ยังได้เสนอแนะขั้นตอนและแนวทางในการศึกษาภาษาในภาวะวิกฤติขั้นต่าง ๆ ไว้ แบ่งให้สอดคล้องกับขั้นต่าง ๆ ของภาวะวิกฤติ โดยแบ่งเป็นสองขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

1. ภาษาที่อยู่ในกลุ่มซึ่งต้องทำการการอนุรักษ์ไว้ โดยการจัดทำเอกสารหลักฐานเพื่อบันทึกข้อมูลทางภาษาเอาไว้ (Language documentation) ได้แก่การบันทึก ระบบเสียง ระบบไวยากรณ์ คำศัพท์ และความหมาย ตลอดจนการรวบรวมเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับ นิทานพื้นบ้าน เพลง สำนวนสุภาษิต เป็นต้น เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นที่กล่าวมาแล้ว จึงนำไปเชื่อมโยงเพื่อระบุสถานภาพของภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติเหล่านี้เข้ากับ โครงการแผนที่ภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยของสถาบันวิจัยภาษามหาวิทยาลัยมหิดล หรืออาจจะศึกษาลักษณะปัญหาในการศึกษาภาษาในภาวะวิกฤติ เช่นปัญหาในการรวบรวมข้อมูล วิธีการ เครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญทั้งนักภาษาศาสตร์ นักวางแผนการศึกษา และพัฒนากร ฯลฯ ความร่วมมือของเจ้าของภาษา แหล่งทุนสนับสนุน การเผยแพร่ข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้ เป็นต้น

2. การฟื้นฟูภาษา เป็นความพยายามที่จะกระตุ้นให้ผู้ใช้ภาษาหันมาใช้ภาษาของตนในชีวิตประจำวันมากขึ้น ตัวอย่างผลงานได้แก่การพัฒนาระบบเขียนภาษาของ ของสถาบันวิจัยภาษามหาวิทยาลัยมหิดลโดยได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว. เป็นต้น

ข้อเสนอแนะดังกล่าวชี้แนะว่าการศึกษาวิจัยภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติขั้นสุดท้าย น่าจะทำได้เพียงขั้นตอนแรก นั่นคือการรวบรวมข้อมูลจัดทำเป็นเอกสารเพื่อเป็นหลักฐานไว้ ซึ่งย่อมดีกว่าไม่ได้พยายามทำอะไรได้เลย

1.9.3 งานที่ศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์

“กลุ่มชาติพันธุ์” หมายถึงกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน และประการสำคัญคือมีสำนึกในความเป็นกลุ่มหรือเผ่าพันธุ์เดียวกัน มี “ภาษา” ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ สำหรับเป็นเครื่องมือสื่อสารในกลุ่มของตน อาจกล่าวได้ว่าภาษาเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชนชาติหนึ่งและวัฒนธรรมก็แสดงออกด้วยภาษาเป็นสำคัญ ภาษาจึงเป็นทั้งพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์และเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมอื่น ๆ การที่ภาษาเป็นพฤติกรรมที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์นี้เอง ภาษาจึงต้องมี

การเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กับสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ด้วย ภาษาของคนแต่ละกลุ่มจึงภาษาจะดำรงอยู่ย่อมต้องมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เมื่อมีการติดต่อกับคนกลุ่มอื่นโดยเฉพาะกลุ่มที่มีอิทธิพลสูงกว่ากลุ่มดั้งเดิมของตน มักจะมีการรับอิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหม่เข้ามา จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สิ่งเก่าที่ไม่จำเป็นก็สูญหายไป เกิดสิ่งใหม่ขึ้นทดแทน อย่างไรก็ตามภาษาดั้งเดิมของเผ่าพันธุ์มีความสำคัญต่อการสร้างพัฒนาการทางวัฒนธรรม เพราะภาษาก่อให้เกิดการเรียนรู้และสั่งสมความรู้ได้ เกิดการประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุเพิ่มขึ้น มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นทั้งภาษาและเครื่องมือตามพัฒนาการที่ผ่านมา การมองผ่านภาษาจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ นำไปสู่ความเข้าใจโลกทัศน์ของคนกลุ่มนั้น (Robert Redfield (1966) นิยามคำว่าโลกทัศน์ (World View) คือภาพที่บุคคลในสังคมมองเห็นตัวเขาและความสัมพันธ์ของตัวเขากับสภาพรอบตัว) เป็นผลมาจากการปรับตัวของกลุ่มชนนั้นตั้งแต่อดีตสืบทอดกันมาในรูปของการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ของผู้พูดภาษาตลอดจนส่วนที่เป็นรูปธรรม เช่น บ้าน อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น

ตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่

สุรชา สุพรรณไพบูลย์ (2530) ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวซองบรรยายลักษณะความเป็นอยู่บ้านเรือนวิถีชีวิต ตลอดจนศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุขและปรีชา ชัยปัญหา (2539) ศึกษาวิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสก บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน วิถีครอบครัวและการเปลี่ยนแปลง และสถาบันครอบครัวกับชุมชนในกระแสโลกาภิวัตน์ ใช้การวิจัยภาคสนามแบบมีส่วนร่วม อีกทั้งนักวิจัยอีกท่านหนึ่งเป็นคนในชุมชนจึงสามารถบรรยายชุมชนได้ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

สุริยา รัตนกุลและคณะ (2539) “ภาษาและวัฒนธรรมลัวะ : ศึกษาจากบทสนทนา 30 บททำให้ทราบวิถีชีวิตของชาวลัวะบ้านสากัด จังหวัดน่าน เกี่ยวกับอาหาร ความเชื่อ อาชีพ เลี้ยงหมู ไปไร่ ไปจับปู ไปเอดมด ไปทำงานในเมือง เป็นต้น

โสภณา ศรีจำปา (2541) ศึกษากลุ่มความหมายของคำภาษาเวียตนาม โดยการเตรียมกลุ่มคำที่เลือกจากพจนานุกรมอังกฤษ – เวียตนามที่มีคำแปลภาษาอังกฤษเหมือน ๆ กันจัดเข้าไว้ในกลุ่มคำเดียวกัน หลังจากนั้นสอบถามความแตกต่างของความหมายจากเจ้าของภาษาซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนภาษาเวียตนามมานานนับสิบปี ทำให้สามารถอธิบายความแตกต่างของคำได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาภาษาเวียตนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกใช้คำในภาษาเวียตนามได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

เรณู เหมือนจันทร์เขย (2542) ศึกษาโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย:ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง สะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อของไทยโซ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครปฐม ความเชื่อ

เหล่านี้แสดงออกมาเป็นประเพณีที่ยังคงความสำคัญต่อชุมชนหลายรูปแบบ สามารถอธิบายเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยโซ่งได้

Suwilai Premsrirat (2002) จัดทำศัพทานุกรมหมวดคำศัพท์ของภาษาขมุถิ่นต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ ผลการวิจัยนอกจากจะได้ความรู้ในภาษาขมุแล้ว ยังสะท้อนถึงวิถีคิดและการมองโลกของชนกลุ่มนี้ จากการเริ่มทำวิจัยลักษณะเช่นนี้ ทำให้ได้ผลงานที่เกี่ยวข้องออกมาอีกมากมาย เช่น Tonogenesis in Khmu Dialects of SEA, โลกทัศน์ในภาษาขมุ เป็นต้น ผลงานเช่นนี้สามารถโยงงานทางภาษาและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ถ้าศึกษาภาษานั้น ๆ ละเอียดลึกซึ่งเพียงพอ ก็จะเห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเสียง ด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์ ตลอดจนกระบวนการทางด้านการคิด ความเชื่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปแบบของวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้น สามารถจัดลำดับวิวัฒนาการของชาวขมุว่า กลุ่มไหนยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ และกลุ่มไหนที่รับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าไปมากกว่า เป็นต้น

วีระ สดสังข์ (2545) จัดทำเป็นสารคดีชุดชนชาติกวย ชนกลุ่มน้อยจากลุ่มแม่น้ำโขงถึงลุ่มแม่น้ำมูล บรรยายเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและวิถีชีวิตของชาวกวย เนื่องจากผู้เขียนเป็นชาวกวย จึงเขียนเรื่องราวได้อย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงวัฒนธรรมตลอดจนความคิดหรือโลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ได้ทีเดียว

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

2.1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคำศัพท์

ประกอบด้วย รายการคำต่าง ๆ (Pornsawan, 2001) จากงานดังกล่าวมีรายการคำศัพท์ไว้ประมาณ 3000 คำศัพท์เหล่านี้ มีเพียงคำแปลคร่าว ๆ ยังไม่ได้จัดหมวดหมู่คำศัพท์เหล่านั้นตามความหมาย และยังไม่ได้ระบุลักษณะไวยากรณ์; (Siripen, 2001); (Noppawan, 2003)

2.1.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโลกทัศน์ของชาวซัมเร

ประกอบด้วย แบบสอบถาม 2 ชุด โดยรวบรวมจากงานวิจัยของผู้อื่นซึ่งได้กระทำมาแล้วในทำนองเดียวกันกับกลุ่มชนเผ่าอื่น นำมาเรียบเรียงใหม่ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

ชุดที่ 1 แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เกี่ยวกับประวัติส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 เป็นเนื้อเรื่องที่ถาม เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาลักษณะนิสัยของกลุ่ม, ลักษณะการแต่งกาย, ลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจ, ลักษณะสภาพสังคม, การสร้างบ้าน, การสร้างครอบครัว, ระบบครอบครัว, ระบบเครือญาติ, ความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน, ความรู้สึกของคนที่ติดต่อเผ่าพันธุ์ ตลอดจนทัศนคติที่คนกลุ่มอื่นมีต่อพวกของตน, ลักษณะทางประเพณี และวัฒนธรรม, การบำบัดรักษาโรค, การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม ฯลฯ แบ่งเป็นข้อย่อยได้ 129 ข้อ

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีแม่แมด มีรายละเอียดที่เจาะลึกในหัวข้อนี้ เพราะเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวซัมเร นำแบบสอบถามไปสอบถามผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยชาวซัมเรเป็นผู้ซักถาม และเขียนคำตอบ ส่วนผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามเท่านั้น

2.2 การเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูล

2.2.1. การรวบรวมข้อมูลคำศัพท์

นำรายการคำศัพท์ที่เตรียมไว้ (Pornsawan, 2001) ไปสอบถามผู้บอกภาษา โดยอธิบายวัตถุประสงค์ในการรวบรวมคำศัพท์ว่าต้องการคำศัพท์ที่เป็นภาษาซัมเร โดยให้ผู้บอกภาษาบอกคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาซัมเรที่มีความสัมพันธ์กันตามหมวดความหมายทีละหมวด ให้ผู้บอกภาษาเป็นผู้โยนความสัมพันธ์ของคำศัพท์ตามความคิดของตน ผู้วิจัยบันทึกคำศัพท์ภาษาซัมเรส่วนที่เกี่ยวกับการออกเสียงเป็นสัทอักษรและบันทึกลงในแถบบันทึกเสียง

2.2.2 การรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาร่องรอยโลกทัศน์ของชาวซัมเร

วิธีการที่ใช้คือการเข้าร่วมในกิจกรรมพื้นฐานต่าง ๆ และเฝ้าสังเกต บันทึก และใช้คำถามเสริม เพื่อให้ได้คำอธิบาย และความรู้ในกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งขบวนการ แล้วอัดเทป หรือจดบันทึกไว้

จากนั้นจึงนำข้อมูลพื้นฐานนี้มาศึกษาต่อ หาท่างจัดคำศัพท์เป็นหมวดตามคำอธิบายของเจ้าของภาษา เลือกหมวดที่มีความสำคัญตามประเด็นการวิเคราะห์ มาศึกษาในรายละเอียด โดยใช้คำถามที่เจาะลึก เปรียบเทียบระหว่างคำต่าง ๆ และกิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มจากหมวดคำที่เกี่ยวกับกิจกรรมพื้นฐาน ของชีวิต ซึ่งอาจจะมีคำใหม่เกิดขึ้นเพิ่มเติม หรือมีบางคำสูญหายไป หรือใช้คำยืมจากภาษาอื่น อัน เป็นผลมาจากการอิทธิพลของโลกภายนอก ความเจริญก้าวหน้า อิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมที่ อยู่ใกล้เคียง เป็นต้น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของการใช้คำศัพท์ นอกจากนี้รายละเอียดใน ลักษณะทางความหมายหรือวัฒนธรรมก็อาจเปลี่ยนไปด้วย การเก็บข้อมูลไม่สามารถกำหนดแบบ แผนเฉพาะตายตัวได้เสียทีเดียว เพราะหมวดคำศัพท์ที่มีจำนวนมาก มีความหมายใกล้เคียงกันย่อม มีลักษณะซับซ้อนทางความคิดและการเลือกใช้คำศัพท์นั้น ๆ การใช้คำถามด้วยภาษาไทยซึ่งเป็น ภาษาที่สองของชนกลุ่มนี้ก็ยังจะไม่ได้ประโยชน์ อาจจะทำให้สับสนมากขึ้น ดังนั้นการรวบรวม คำศัพท์ในการศึกษาครั้งนี้ ไม่ใช่เพียงการรวบรวมรายการคำศัพท์ให้ได้ปริมาณมาก ๆ เท่านั้น หาก แต่เป็นการสังเคราะห์เพื่อหากลุ่มของคำศัพท์ที่มีความสำคัญสามารถสะท้อนแนวทางในการอธิบาย “โลก” ตามความคิดและประสบการณ์ของชาวซัมเร ผ่านมาทางคำศัพท์เหล่านั้น น่าสังเกตว่าคำที่ ปรากฏในข้อความจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยแบบนี้ นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงผู้ตอบซึ่งมี ความรู้ความชำนาญในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไป ผู้ที่ชำนาญการมักจะอธิบายได้ละเอียดลึกซึ้ง กว่าคนอื่น นั่นหมายถึงการใช้คำศัพท์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความหลากหลาย ศัพท์บางคำอาจ มีข้อจำกัดในการใช้ซึ่งอาจจะไม่พบจากข้อความทั่ว ๆ ไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นการวิจัยภาคสนามในลักษณะของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก อาศัยเทคนิคการเก็บข้อมูลโดยได้ฝึกผู้ช่วยนักวิจัยซึ่งเป็นชาวซัมเร ให้ช่วยเก็บบันทึกข้อมูลแบบมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด เช่นช่วยในการรวบรวมแบบสอบถาม ช่วย บันทึกเทป ถ่ายภาพ เมื่อมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาเกิดขึ้นในหมู่ชาวซัมเร ส่วนผู้วิจัย ได้เข้าไปวางกรอบประเด็นและวิธีการจดบันทึก ติดตามการศึกษาชุมชน การสังเกตการณ์ทั้งที่มีส่วน ร่วมและไม่มีส่วนร่วมเป็นระยะ ตลอดจนติดตามตรวจสอบข้อมูล สัมภาษณ์คนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยใช้แบบสอบถามที่เตรียมไว้และซักรายละเอียดเพิ่มเติม นอก จากนี้ยังสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ และชาวบ้านในชุมชนเป้าหมาย ได้แก่ หมออนามัย ผู้ใหญ่บ้าน ครู ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ไม่ใช่ซัมเร สงฆ์ ชาวบ้านที่บ่อไร่ เป็นต้น

ข้อมูลเกี่ยวกับโลกทัศน์ของชาวซัมเรซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงในบางกรณีเช่นการตีกลองและการร้องเพลงอัญเชิญ ในการเล่นผีแม่แมด เป็นต้น มีการบันทึกภาพคน บ้าน เครื่องใช้ กิจกรรมที่สำคัญ ฯลฯ และบันทึก การเล่นผีแม่แมดของชาวซัมเรด้วยวิดีโอ

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาซมเร จัดกลุ่มตามความสัมพันธ์กันทางหมวดความหมายตามความคิดของเจ้าของภาษาในเบื้องต้นก่อน แล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.3.1. ตัดคำที่สังเกตได้ชัดว่าเป็นคำยืมจากภาษาไทยออกไป ยกเว้น กลุ่มคำประสมที่มีคำยืมภาษาไทยปนกับคำซมเรยังคงไว้ แล้วจึงนำคำที่ได้ไปเทียบกับรายการคำของภาษาซอง(Siripen, 2001) และภาษากะซอง (Noppawan, 2003) เพราะเป็นภาษาในสาขาเปิร์กในในประเทศไทยเช่นเดียวกัน เพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบว่าคำศัพท์ที่ยังคงเหลือนั้นเป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล (cognates) ซึ่งเป็นคำที่สะท้อนรากศัพท์หรือที่มาจากคำดั้งเดิมคำเดียวกัน (Proto forms)

2.3.2 วิเคราะห์หาโครงสร้างทางความหมายของคำศัพท์ในหมวดต่าง ๆ

โดยนำคำในแต่ละหมวดไปถามรายละเอียดการให้คำอธิบายความหมายของคำศัพท์แต่ละคำใหม่ เพื่อศึกษาความเหมือนและความต่างขององค์ประกอบทางความหมายของคำในแต่ละหมวดให้ผู้บอกภาษาช่วยยกตัวอย่างประโยค หรืออธิบายกิจกรรมที่สัมพันธ์กับคำศัพท์เหล่านั้น

2.3.3 ตรวจสอบคำศัพท์แต่ละหมวดเพื่อหาจำนวนหมวดคำศัพท์และเสนอแนะการตั้งชื่อ

โดยศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดหมวดคำในภาษาอื่น ๆ เช่น THESAURUS OF KHMU DIALECTS IN SOUTHEAST ASIA (Suwilai, 2001), ศัพท์านุกรมเวียดนาม-ไทย-อังกฤษ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ, 2541) เป็นต้น ใช้เป็นแนวทางนำไปพูดคุยสอบถามความเห็นเพื่อการจัดหมวดหมู่ให้เป็นไปตามระบบการคิดของเจ้าของภาษา เนื่องจากผู้บอกภาษาซมเร ไม่สามารถตั้งชื่อหมวดความหมายได้เอง

2.3.4. การจดบันทึกคำศัพท์ และรายละเอียดการอธิบายคำศัพท์

คำศัพท์หลักถูกถอดเสียงตามระบบเสียงที่เสนอไว้ใน “ไวยากรณ์ภาษาซมเร” (Pornsawan, 2001) โดยบันทึกเฉพาะหน่วยเสียงสำคัญ (phonemic transcription) ซึ่งเรียกว่าคำศัพท์หลัก(main entry) ระบุหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำ (คำนาม, คำกริยา, คำคุณศัพท์ ฯลฯ) ให้คำแปลภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และประโยคตัวอย่าง (ถ้ามี)

2.3.5. คำศัพท์หลักถูกจัดพิมพ์

ใช้โปรแกรม Microsoft Excel ในการพิมพ์คำศัพท์ เรียงลำดับคำศัพท์หลัก(main entry) และคำศัพท์ย่อย (subentry) ตามหลักการเรียงสัทอักษรของ สมาคมสัทศาสตร์นานาชาติ (IPA)

2.3.6. การอธิบายโลกทัศน์ของชาวซมเรจากหมวดคำศัพท์ทางความหมาย

โดยอาศัยข้อวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ ข้อแรกเป็นแนวรูปแบบที่ได้มาจากร่องรอยของคำศัพท์ในแต่ละหมวดที่มีจำนวนมาก ข้อสองเป็นคำศัพท์ที่สะท้อนลักษณะเฉพาะตัว ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากก็ตาม ทั้งนี้เพื่อจะตอบคำถามงานวิจัยที่ว่า ปัจจุบันโลกทัศน์ของชาวซมเรยังคงในกลุ่มชาวซมเรหรือไม่ ถ้ายังคงมีอยู่ลักษณะโลกทัศน์ของชาวซมเรเป็นอย่างไร เหมือนหรือต่างจากคนกลุ่มอื่นอย่างไร นำข้อมูลที่ได้รับมาจากการสำรวจข้อเท็จจริงที่มีอยู่หรือปรากฏอยู่เป็นอย่างไร โดยพิจารณา

จากบรรทัดฐานโลกทัศน์ต้นแบบเดิมช่วงก่อนอิทธิพลจากคนไทยจากท้องถิ่นรอบๆจะเข้ามา และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เป็นข้อพิจารณาที่สำคัญของการสรุปแนวรูปแบบให้กระจับจั่น แล้วบรรยายสถานภาพ หลักฐานนั้นให้ทราบหรือเปรียบเทียบกับสถานภาพของกลุ่มที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นรูปลักษณะและเพิ่มเนื้อหาสาระชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย 2 ปี (กรกฎาคม 2545 ถึง มิถุนายน 2547) แบ่งระยะการทำงานเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่หนึ่ง รวบรวมจัดเตรียมข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่รายการคำ ทำแบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม จากนั้นออกเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อรวบรวมศัพท์ตามหมวดความหมายเบื้องต้น ตลอดจนเก็บข้อมูลกิจกรรมของชาวซมเรในรอบปีว่ามีกิจกรรมเด่นๆ อะไรบ้าง ฝึกผู้ช่วยวิจัยชาวซมเร ได้แก่การถ่ายภาพ และใช้เครื่องบันทึกเสียงกรณีที่มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาวิจัยจะได้บันทึกเป็นเบื้องต้นก่อน ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

ระยะที่สอง นำข้อมูลที่ได้มาสร้างกรอบในการนำเสนอหมวดคำศัพท์ว่าคำศัพท์หลักแต่ละคำต้องอธิบายอะไรบ้าง อย่างไร ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำศัพท์พจนานุกรมในภาษาต่างๆ จากนั้นไปศึกษาเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและเข้าร่วมสังเกตการณ์การเล่นผีแม่มดของชาวซมเร นำข้อมูลกลับมาศึกษาวิเคราะห์เขียนบทความเรื่อง THE STUDY OF SAMRE'S WORLD VIEW: THE BELIEFS IN SORCERER SPIRITS กลับไปซักถามประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนเพิ่มเติม ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

ระยะที่สาม นำผู้บอกภาษาหลักมาบันทึกเสียง และให้คำอธิบายคำศัพท์เบื้องต้น ก่อนที่จะนำไปตรวจสอบกับผู้บอกภาษาและผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ

ศึกษาค้นคว้าแหล่งอ้างอิงในการวิเคราะห์โลกทัศน์โดยเทียบจากงานวิจัยของผู้อื่นซึ่งได้กระทำมาแล้วในทำนองเดียวกันกับกลุ่มชนเผ่าอื่น

ตรวจสอบข้อมูลคำภาษาซมเรกับคำในภาษาสาขาเปริกอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาซอง และกะซอง

ระยะที่สี่ รวบรวมงานการวิเคราะห์ต่าง ๆ นำมาเขียนเป็นรายงานฉบับร่าง แล้วนำกลับไปตรวจสอบกับเจ้าของภาษาอีกครั้งหนึ่ง มีการปรับแก้ไข ตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลต่างๆ และจากงานวิจัยในทำนองเดียวกัน เพื่อเขียนเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งผ่านการแนะนำแก้ไขจากเจ้าของภาษาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพให้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เขียนบทความเรื่อง SEMANTIC THESAURUS OF SAMRE LANGUAGE: A REFLECTION OF THEIR WORLD VIEW AT THE FINAL STAGE OF LANGUAGE ENDANGERMENT ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

นอกจากระยะเวลาดังกล่าวแล้ว หากมีปัญหาหรือข้อสงสัยก็ไปสอบถามเพิ่มเติมเป็นครั้งคราว และเนื่องจากผู้วิจัยติดภาระงานสอนที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งอยู่ห่างจากพื้นที่วิจัยมาก เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง บางครั้งได้นำผู้บอกภาษาหลักไปตรวจสอบข้อมูลที่ขอนแก่นและที่กรุงเทพฯ ตลอดจนนำผู้บอกภาษาไปบันทึกเสียงด้วยอุปกรณ์ที่ทันสมัย ที่สถาบันวิจัยภาษาฯ มหาวิทยาลัยมหิดลอีกด้วย

บทที่ 3

ศัพทานุกรมหมวดคำศัพท์ภาษาخمเร

3.1. ลักษณะทั่วไปของภาษาخمเร

เพื่อให้ผู้อ่านสามารถอ่านคำศัพท์ภาษาخمเรที่แสดงในศัพทานุกรมฉบับนี้ได้ จำเป็นต้องกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของภาษาخمเรโดยสังเขป คำศัพท์ในงานวิจัยครั้งนี้จะถอดเสียงตามระบบเสียงที่เสนอไว้ใน “ไวยากรณ์ภาษาخمเร” (Pornsawan, 2001) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้เน้นวิเคราะห์เรื่องเสียง จึงไม่ได้บันทึกรายละเอียดการออกเสียงทุกชนิด การถ่ายทอดเสียงคำศัพท์ต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้บันทึกเฉพาะหน่วยเสียงสำคัญ (phonemic transcription) นอกจากนี้ได้มีการปรับวิธีการแสดงหน่วยเสียงวรรณยุกต์จากการใช้ตัวอักษร A, B, C ในงานวิจัยครั้งก่อน (Pornsawan, 2001) เป็นการใช้เครื่องหมายแสดงเสียงวรรณยุกต์ในงานวิจัยครั้งนี้เนื่องจากสัญลักษณ์เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ที่ใกล้เคียงกับหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทย ผู้อ่านที่คุ้นเคยกับการใช้สัญลักษณ์เหล่านี้มาแล้วจะได้อ่านงานวิจัยชิ้นนี้ได้สะดวกยิ่งขึ้น

3.1.1 ระบบเสียงภาษาخمเร สรุปรจาก “ไวยากรณ์ภาษาخمเร” (Pornsawan, 2001) มีหน่วยเสียงสำคัญดังนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะต้น มีทั้งหมด 21 หน่วยเสียง ดังนี้

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ของเสียง	ริมฝีปากทั้งคู่ Bilabial	ปุ่มเหงือก Alveolar	เพดานแข็ง Palatal	เพดานอ่อน Velar	คอหอย Glottal
กัก Stops	อโฆมะ ไม่พ่นลม VI. Unaspirated	π <ป>	τ <ต>	χ <จ>	κ <ก>	? <อ>
	อโฆมะ พ่นลม VI. Aspirated	πη <พ>	τη <ท>	χη <ช>	κη <ค>	
	โฆมะ Voiced	β <บ>	δ <ด>			
เสียดแทรก Fricative	อโฆมะ Voiceless		σ <ซ>		η <ส>	
ก้องดัง Sonorants	นาสิก Nasal	μ <ม>	<น>	∕ <ญ>	N <ง>	
	ข้างลิ้น Lateral		λ <ล>			
	เสียงเปิด Approximant	ω <ว>	◆ <ร>	φ <ย>		

ตารางที่ 1 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาخمเร

การออกเสียงพยัญชนะเดี่ยว โดยเฉพาะในตำแหน่งพยัญชนะต้นจะคล้ายคลึงกับการออกเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทย ยกเว้นเสียง /♦/ ซึ่งมีลักษณะการออกเสียงแตกต่างไป เมื่อเกิดในตำแหน่งท้ายคำหลังสระ /α/ หรือสระ /αα/ ออกเสียงเป็น [ɔ̃] เสียงกึ่งสระตำแหน่งอื่นอยู่ตรงกลาง (central semivowel) แต่เมื่อเกิดในตำแหน่งอื่น ๆ อาจออกเสียงเป็น [ɔ̃] เสียงโฆษะเสียดแทรก มีฐานกรณ์ที่เพดานอ่อน (voiced velar fricative) หรือ [♦] เสียงเปิดมีฐานกรณ์ที่ปุ่มเหงือก(voiced alveolar approximant) ส่วนเสียง /ω/ ในตำแหน่งต้นคำอาจออกเสียงเป็น [ω] หรือ [ɟ] เสียงเปิดมีฐานกรณ์ที่ริมฝีปาก-ฟัน (voiced labio-dental approximant)ก็ได้ ส่วน// ไม่มีในภาษาไทยมาตรฐาน แต่มีในภาษาไทยอีสานหรือภาษาลาว

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ

พยัญชนะควบกล้ำในภาษาซมเร ประกอบด้วย พยัญชนะกัก อโฆษะ

/π, πη, β, τ, τη, χ, χη, κ, κη/ ออกเสียงควบไปกับเสียงข้างลิ้น /λ/ และเสียงเปิด /♦/ ได้แก่

πλ-	πλλω	< ปลิว >	“ไฟ”
π♦-	π♦ε	< ปลี่ >	“ป่า”
πηλ√	πηλλμ	< พลุ่ม >	“ทาก”
πη♦√	πη♦ε	< พลี่ >	“ผล”
βλ√	βλEη	< แบละ >	“ปิ”
τ♦-	τ♦υ↔φ	< ตรวย >	“วัว”
τη♦√	τη♦αα/	< ทร้า >	“ผลฝรั่ง”
χ♦√	χ♦ε↔N	< เจริยง >	“แหวน”
χη♦√	χη♦αN	< ชรั้ง >	“ชัน”
κλ-	κλ N	< กล็อง >	“ข้าว”
κ♦√	κ♦εχ	< กริจ >	“อก”
κηλ√	κηλαα/	< คลา >	“ใบ”
κη♦√	κη♦ααε/	< คร่าน >	“เหล้า”

พยัญชนะนาสิก /μ/ ออกเสียงควบกล้ำกับเสียงเปิด /♦/ ได้แก่

μ♦√	μ♦εχ	< เมร้ง >	“พริกไทย”
-----	------	-----------	-----------

พยัญชนะเสียดแทรก /σ/ ออกเสียงควบกล้ำกับเสียงเปิด /♦/ ได้แก่

σ♦√	σ♦ εκ	< ชรอก >	“หมู”
-----	-------	----------	-------

หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาซมเร มี 13 หน่วยเสียง ได้แก่

π <ป>	τ <ต>	χ <จ>	κ <ก>	η <ฮ>
μ <ม>	ν <น>	ρ <ญ>	N <ง>	
ω <ว>	$\diamond$ <ร>	ϕ <ย>		

ตารางที่ 2 หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาซัมเร

การออกเสียงพยัญชนะท้าย หรือพยัญชนะสะกดนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างจากภาษาไทยค่อนข้างมาก เพราะมีเสียงหลายเสียงที่ใช้ในภาษาซัมเร แต่ไม่ปรากฏในภาษาไทย เช่น $/\chi/$, $/\eta/$, $/\omega/$, $/\diamond/$ ซึ่งเป็นเสียงที่พบได้ทั่วไปในภาษากลุ่มมอญ-เขมร

หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระเดี่ยว

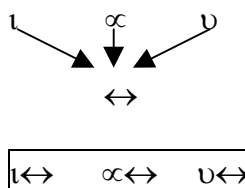
สระในภาษาซัมเร มีทั้งสิ้น 21 หน่วยเสียง เป็นสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียงประกอบด้วยคู่สระสั้นและสระยาวจำนวน 9 คู่ ได้แก่

ส่วนของลิ้น ระดับลิ้น	ไม่ห่อปาก				ห่อปาก	
	หน้า		กลาง		หลัง	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	ii	ɤ	ɤɤ	u	uu
กลาง	ɛ	ɛɛ	↔	↔↔	o	oo
ต่ำ	E	EE	α	αα		

ตารางที่ 3 หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาซัมเร

หน่วยเสียงสระประสม

สระประสมในภาษานี้มี 3 หน่วยเสียง เป็นการเคลื่อนเสียงจากสระสูงมายังสระกลางคือ $/\leftrightarrow/$, $\alpha\leftrightarrow$, $u\leftrightarrow$ และไม่มี ความแตกต่างระหว่างเสียงสั้น และเสียงยาว ระหว่างสระผสมทั้ง 3 เสียงนี้

แผนภูมิที่ 2 หน่วยเสียงสระประสมในภาษาซัมเร

หน่วยเสียงวรรณยุกต์

ภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติกกลุ่มมอญ-เขมร โดยปกติมักจะมีลักษณะทางเสียงที่เกิดจากการทำงานของกล่องเสียงซึ่งเราอาจได้ยินเป็นลักษณะเสียงแหบเครือ เสียงใส เสียงทุ้มต่ำ เสียงสูงเครียด เสียงดังหรือค่อย เสียงสั้นหรือยาว เสียงที่มีการพ่นลมหรือไม่มีการพ่นลม เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้มีผลทำให้ความหมายของคำแตกต่างออกไป เราเรียกภาษาที่มีลักษณะเหล่านี้ว่าภาษาที่มีลักษณะน้ำเสียง (register language) แต่ภาษาซัมเรได้พัฒนาระบบเสียงวรรณยุกต์ขึ้นมาเช่นเดียวกับภาษาไทย กล่าวคือระดับเสียงสูงต่ำประจำคำสามารถแยกความหมายของคำได้ อย่างไรก็ตาม ร่องรอยของการใช้ลักษณะน้ำเสียงพ่นลม (breathy voice quality) ยังปรากฏให้เห็นเป็นบางครั้ง แต่การปรากฏของการใช้ลักษณะน้ำเสียงพ่นลมนี้อาจจะเกิดหรือไม่เกิดก็ได้ (เช่น ในผู้พูดคนเดียวกัน บางครั้งออกเสียงคำว่า “ฝน” เป็น [kαμα⁴⁵¹²] หรืออาจออกเสียงเป็น [kαμα⁴⁵¹] ก็ได้) การใช้ลักษณะน้ำเสียงในภาษานี้ จึงไม่นับว่ามีนัยสำคัญในการแยกความหมายของคำ เพียงแต่อาจเกิดในบางคำในระดับสัทศาสตร์เท่านั้นและมักจะทำนายการเกิดได้จากโครงสร้างของคำ เช่น มักจะเกิดกับคำที่มีเสียงวรรณยุกต์ต่ำ หรือในคำที่ยืมจากภาษาไทย ซึ่งในภาษาไทยมีพยัญชนะต้นเป็นเสียงกัก อโหชนะ พ่นลมเมื่อคำเหล่านี้ถูกยืมไปใช้ในภาษาซัมเร เสียงพยัญชนะต้นของคำเหล่านี้จะถูกแทนที่ด้วยเสียงกักไม่พ่นลม และมักจะออกเสียงคำยืมเหล่านี้โดยมีลักษณะน้ำเสียงพ่นลมควบคู่ไปกับเสียงวรรณยุกต์ประจำคำนั้น ๆ

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาซัมเร แบ่งเป็น 3 หน่วยเสียง คือ

วรรณยุกต์กลาง ในระดับสัทศาสตร์ ไม่มีสัญลักษณ์ใด ๆ กำกับคำหรือพยางค์ที่มีเสียงวรรณยุกต์นี้

เมื่อเกิดในคำเป็น จะมีระดับเสียงเป็น [³³²] เช่น /χαN/ [χαN³³²] “คำ”; /χηα/ [χ^ηα³³²]

“กิน” เมื่อเกิดในคำตายเสียงยาว และในคำที่ลงท้ายด้วย /-η/ จะมีระดับเสียงเป็น [³³⁴]

เช่น /ηυυχ/ [ηυυχ³³⁴] “ตาย”; /τυυη/ [τυυη³³⁴] “ห้าว” เมื่อเกิดในคำตายเสียงสั้น จะมีระดับเสียงเป็น [³⁴⁴] เช่น /φ κ/ [φ κ³⁴⁴] “นม”; /χηαη/ [χ^ηαη³⁴⁴] “แก่”

วรรณยุกต์ต่ำ ในระดับสัทศาสตร์ ใช้เครื่องหมาย / ɛ / แสดงกำกับคำหรือพยางค์ที่มีเสียงวรรณยุกต์ต่ำ

เมื่อเกิดในคำตาย และในคำที่ลงท้ายด้วย /-η/ จะมีระดับเสียงเป็น [²²] เช่น /τ ɛκ/

[τ κ²²] “เรือ”; /ωνετ/ [ωνετ²²] “เขียว”; /λ ɛη/ [λ η²²] “ไต่” เมื่อเกิดในคำเป็น จะมี

ระดับเสียงเป็น [²¹] เช่น /σν↔ɛN/ [σν↔N²¹] “ดม”; /χαɛv/ [χαv²¹] “เหยียบ”;

/λααɛ/

[λαα²¹] “เวลาเย็น”

วรรณยุกต์กลาง-ตก ในระดับสัทศาสตร์ ใช้เครื่องหมาย / (/ แสดงกำกับคำหรือพยางค์ที่มีเสียง

² ตัวเลข แสดงลักษณะการออกเสียงวรรณยุกต์ในระดับสัทศาสตร์

เมื่อเกิดในคำเป็นจะมีระดับเสียงเป็น [⁴⁵¹] เช่น/σν↔/N/ [σν↔N⁴⁵¹] “บอก”;
 /χη / [χ^η ⁴⁵¹] “หมา”; /λν/φ/ [λνφ⁴⁵¹] “แหลม” เมื่อเกิดในคำตายเสียงยาว
 และในคำที่ลงท้ายด้วย/-η/ จะมีระดับเสียงเป็น [³⁴²] เช่น/τᾱᾱ/κ/ [τᾱᾱκ³⁴²] “น้ำ”;
 /χν/η/ [χνη³⁴²] “วาง”

คำในภาษาซมเรส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียวและ 2 พยางค์ ถ้าเป็นคำ 2 พยางค์จะลงเสียงหนักที่พยางค์ท้ายเสมอ พยางค์รองหรือพยางค์แรกของคำมักจะไม่ได้รับการลงเสียงหนัก จึงเป็นพยางค์เบา และมักจะมีลักษณะทางสัทศาสตร์เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้บอกภาษาออกเสียงแต่ละครั้งไม่ค่อยเหมือนกัน ทำให้เกิดความยากลำบากมากเวลาเก็บข้อมูล ตัวอย่างเช่นคำว่า “ดวงอาทิตย์” อาจออกเสียงเป็น σᾱνν/ หรือ τᾱᾱνν/ เป็นต้น การกร่อนของเสียงสระในพยางค์เบา ซึ่งโดยปกติมีโครงสร้าง CVUCV(V)(C) ในบางครั้งทำให้คำ 2 พยางค์กลายเป็นคำพยางค์เดียวที่มีเสียงพยัญชนะต้นเป็นเสียงควบกล้ำ หรือเสียงพยางค์ร่อนนั้นกลายเป็นเสียงพยัญชนะที่เป็นแกนของพยางค์ ตัวอย่างเช่นคำว่า κᾱνδῶνN “บ่อน้ำ” อาจออกเสียงเป็น ν ὶῶνN หรือ νδῶνN เป็นต้น นอกจากนี้ในบางกรณีเสียงสระในพยางค์เบายังเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากเกิดการกลมกลืนเสียงระหว่างสระในพยางค์เบา กับสระในพยางค์หลักหรือพยางค์หนักด้วย

ลักษณะทำนองเสียง

ประโยคในภาษาซมเรที่ใช้ในการติดต่อพูดจากันมีหลายรูปแบบ แต่ทำนองเสียงของประโยคต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก และไม่ทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนไป รูปแบบทั่วไปของทำนองเสียงภาษาซมเรจะเริ่มที่เสียงกลางระดับ และยกสูงขึ้นในตอนท้ายแล้วจึงตกลง ทำนองเสียงของประโยคจึงมีลักษณะสูง-ตก คือตกที่พยางค์ท้ายของประโยค เช่น

ประโยคบอกเล่า ?ν/ v ∃Nχνω τη↔ω ↘ “ฉันจะไปเที่ยว”
 อีณ หน่อง จิว เทียว

นี้”

ประโยคคำสั่ง χνω τη↔∃κ κᾱννεv ↘ αv “ไปนอนเดี๋ยว”
 จิว เทียก คะเนน อัน

ไร”

ประโยคคำถาม νᾱᾱ/ κᾱχην/ ποο∃ v ∃Nχνω ↘ “คุณจะไปเมื่อไร”
 (ที่ต้องการคำตอบ นำ กะชี ไป หน่อง จิว เป็นเนื้อหา)

ประโยคคำถาม $\pi\alpha\alpha\exists v \exists N\chi\omega\beta / \searrow$ “คุณจะไปไหม”
 (ต้องการคำตอบ ไป น่อง จิว บ้อ
 ใช่หรือไม่ใช่)

ประโยคขอร้อง $\chi\omega v \exists N\sigma\alpha\alpha \tau\eta\leftrightarrow?$ $\curvearrowright$ “ไปด้วยกันเถอะ”
 จิว น่อง ซา เทอะ

3.1.2 ลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาซัมเร

การเติมวิภัติ-ปัจจัย

ภาษาซัมเรเป็นภาษาที่มีการใช้การเติมรูปคำ (affixation) เพื่อแสดงลักษณะทางไวยากรณ์ กล่าวคือ มีการเติมหน่วยคำผูกพันบางหน่วยเข้ากับคำหลักเพื่อเปลี่ยนประเภทของคำ หน่วยคำผูกพันนี้มีทั้งหน่วยที่เติมข้างหน้าคำหลัก เรียกว่า อุปสรรค (prefix) และหน่วยที่เติมกลางคำ เรียกว่า อาคม (infix) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) อุปสรรค $/\pi\alpha-/$ “ข้าง” เช่น

$\pi\alpha\lambda v$ “ข้างบน”

$\pi\alpha\tau\alpha\alpha$ “ข้างล่าง”

$\pi\alpha\tau\alpha\kappa\alpha\alpha/$ “ข้างหน้า”

2) อุปสรรค $/\tau\alpha-/$ “แค่” มักใช้เติมข้างหน้าคำจำนวนนับ เช่น $/\mu\alpha\alpha v(\varphi)/$ “หนึ่ง”

$\tau\alpha\mu\alpha\alpha v(\varphi)$ “แค่หนึ่ง(อัน)”

นอกจากนี้อาจใช้เติมข้างหน้าคำกริยาบางตัวและมักใช้คู่กับคำว่า $/\tau\eta\leftrightarrow(v)/$ มีความหมายว่า “เพิ่ง” เช่น $(?v) \tau\eta\leftrightarrow(v) \tau\alpha\chi\omega\alpha$ “(ฉันเพิ่ง)จะไป”

3) อุปสรรค $/\sigma\alpha\mu-/$, $/\mu\alpha-/$ และ $/\mu \bar{-}/$ ใช้เติมหน้าคำกริยาหรือคำคุณศัพท์เพื่อเปลี่ยนคำ
 นั้นให้กลายเป็นคำนาม เช่น คำว่า

กริยา	$\Rightarrow$	คำนาม
$\beta \exists \kappa$ “ปอก”	$\Rightarrow$	$\sigma\alpha\mu\beta \exists \kappa$ “เปลือก”
$\pi\upsilon \kappa$ “เนา”	$\Rightarrow$	$\sigma\alpha\mu\pi\upsilon \kappa$ “ไม้ผุ”
คำคุณศัพท์	$\Rightarrow$	คำนาม
$\kappa\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists N$ “เพสผู้”	$\Rightarrow$	$\mu\alpha\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists N$ “ผัว”
$\kappa\eta\propto v$ “เพสเมีย”	$\Rightarrow$	$\mu\alpha\kappa\eta\propto v$ “เมีย”
$\beta\upsilon\exists \blacklozenge$ “เมา”	$\Rightarrow$	$\mu\alpha\beta\upsilon\exists \blacklozenge$ “ยาเบื่อ”

4) อาคม $/-\alpha-/$ ใช้เติมกลางคำกริยาเพื่อเปลี่ยนคำ กริยานั้นให้เป็นคำนาม เช่น

กริยา	⇒	คำนาม
κηλειτ “หวี”	⇒	χηλιε/τ “หวี”
πικ “พืด”	⇒	πηλιικ “พืด”
κ<=>φ “หนูน”	⇒	κηλι<=>φ “หมอน”
βον “กวาด”	⇒	κλιον “ไม้กวาด”
♦αη “คราด”	⇒	κλιαη “คราด”

การสร้างคำในภาษาซมเรก็เหมือนกับการสร้างคำในภาษาตระกูลมอญ – เขมรอื่น ๆ คือมีการนำเอาคำมาประกอบเข้าเป็นคำผสม คำพยาน คำซ้ำ และซ้อน ทำให้เกิดคำใหม่ซึ่งเป็นคำผสม คำพยาน คำซ้ำและคำซ้อน ตามลำดับ

3.1.3 ลักษณะประโยคในภาษาซมเร

ภาษาซมเรเป็นภาษาที่มีการเรียงลำดับคำ (word order) เป็นแบบประธาน-กริยา-กรรม (S-V-O) และมีโครงสร้างประโยครูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประธาน-กริยา	κηλιε/ω	φααμ	“เด็กร้องไห้”
	จะนี้ว	หย่าม	
	เด็ก	ร้องไห้	

ประธาน-กริยา-กรรม	?ι/	ηυ<=>π	κλ N	“ฉันกินข้าว”
	อัญ	ฮวบ	กลีอง	
	ฉัน	กิน	ข้าว	

ประธาน-กริยา-กรรมรอง-กรรมตรง

ναεκ ?υ<=>κ ?ι/ χη (μυυ/φ	“เขาให้หมาฉันหนึ่งตัว”
หนัก อ้วน อัญ ซ่อ มู๋	
เขา ให้ ฉัน หมา หนึ่ง	

ประธาน-กริยา-สถานที่ ?ι/ καα ♦ τη σ ♦ υκ συ<=>κ	“ฉันอยู่ที่บ้านมะม่วง”
อัญ กี่ร ดิส สรุท สั่วก	
ฉัน อยู่ ที่ บ้าน มะม่วง	

ประธาน-กริยาแสดง“คำอธิบาย” σαλε<=>Ν ?αυ με/ ναη	“ผู้หญิงคนนี้สวยมาก”
---	----------------------

ชะเหลียง อัน เหมัญ นะส
 ผู้หญิง นี้ สวย มาก
 /?uv/ “มี”-ประธาน-กริยา(-กรรม) ?uv μu ♦ καα(/) ♦ εε/ σαπα(N “มีปลามากใน
 หนองน้ำ”

อื่น มีร ก้าญ เร่ ชะปรัง
 มี ปลา มาก ใน หนองน้ำ

ประธาน-กริยาแสดง“คำพูด” .μu/ σv↔(N ?v) λuχ κηυv/ v ∃N χuω π♦uε
 “แม่บอกฉันว่าพ่อจะไปป่า”
 มิญ ส้วง อิญ ลิจ ญญ หนอง จีว ปรี
 แม่ บอก ฉัน ว่า พ่อ จะ ไป ป่า

นอกจากนี้การเรียงลำดับในประโยคซึ่งเป็นแบบ ประธาน-กริยา-กรรม (S-V-O) ดังกล่าวมาแล้วนั้น
 บางครั้งไม่เคร่งครัด มีการเปลี่ยนแปลงลำดับได้ กรณีที่ต้องการเน้นกริยา หรือเน้นผู้รับการกระทำ ก็อาจ
 จะย้ายส่วนที่ต้องการเน้นมาอยู่ในตำแหน่งต้นประโยค เช่น

ประโยคเน้นผู้รับการกระทำ κηαvυ(ω τv↔∃v ω↔∃φ “เด็กถูกตี”
 ชะนี้ว ค่วน ห่วย
 เด็ก ถูก ตี

3.2 หมวดคำศัพท์ที่ใช้ในศัพทานุกรมฉบับนี้ มี 14 หมวด ดังนี้

1. ลักษณะทางภูมิประเทศ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

Geographical features, natural phenomena

- 1.1 ภูมิอากาศ Weather phenomena
- 1.2 ป่า และภูเขา Forest and mountain
- 1.3 น้ำและแหล่งน้ำ Water and water sources
- 1.4 ดิน และแร่ธาตุ Soil and minerals
- 1.5 เวลา Time

2. พืช Plants

- 2.1 ส่วนประกอบของพืช และกริยาของพืช General parts of plants and verbs or states
 associated with plants
- 2.2 ชื่อต้นไม้ Names of trees

- 2.3 ผลไม้ Fruits
- 2.4 พืชประเภทหัว และผักต่าง ๆ Tubers and vegetables
- 2.5 สมุนไพรและเครื่องเทศ Herbs and spices
- 2.6 ข้าว Rice
- 2.7 พืชประเภทต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์ Various kinds of plants and plant products
3. สัตว์ Animals
 - 3.1 สัตว์เลี้ยง/ สัตว์ป่า Domestic and wild animals
 - 3.2 สัตว์ปีก Fowls
 - 3.3 แมงและแมลง Insects and spiders
 - 3.4 สัตว์เลื้อยคลาน Reptiles
 - 3.5 ปลา สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ Fish and amphibians
 - 3.6 คำที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ Words associated with animals
4. อวัยวะต่าง ๆ และหน้าที่ Human body and function
 - 4.1 ส่วนหัวและใบหน้า Head and face
 - 4.2 ส่วนลำตัว Body
 - 4.3 แขนขา กระดูก Limbs and bones
 - 4.4 ส่วนก้น Buttock
 - 4.5 เลือด และของเสียในร่างกายที่ต้องขับออก Blood and bodily excretions
5. วงจรชีวิต และสุขภาพ Life cycle and health
 - 5.1 วงจรชีวิต Life cycle
 - 5.2 อาการเจ็บป่วย การรักษา และยารักษาโรค Sickness, treatments and medications for diseases
6. กริยา อาการ Postures and actions
 - 6.1 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับส่วนหัวและใบหน้า Actions associated with head and face
 - 6.2 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับปาก Actions associated with mouth
 - 6.3 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับมือ Actions associated with hand
 - 6.4 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับส่วนลำตัว Actions associated with body
 - 6.5 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับขาและเท้า Actions associated with leg and foot
 - 6.6 กริยาและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสภาพ, การดำรงอยู่, หรือการเปลี่ยนแปลง General actions or states of being or changing
 - 6.7 ทิศทาง การเคลื่อนที่ Directional movements

7. **สมอง ความรู้สึกรู้สีกนึกคิด สติปัญญา ประสาทสัมผัส อารมณ์ อุปนิสัยและความประพฤติ** Mental activities, states, and emotions, personalities
 - 7.1 สมอง ความรู้สึกรู้สีกนึกคิด สติปัญญา Think, remember, understand, decide, believe, determine, etc.
 - 7.2 อารมณ์ Pleased, angry, disappointed, frightened, shy, worried, etc.
 - 7.3 ประสาทสัมผัส Sensations
 - 7.4 อุปนิสัยและความประพฤติ Personalities
8. **วิถีชีวิต การดำรงชีพ** Livelihood
 - 8.1 การหาของป่า, ล่าสัตว์, จักสาน ทำนา Gathering, Hunting, weaving, farming
 - 8.2 จับปลา Fishing
 - 8.3 อุปกรณ์ทั่วไป, เครื่องจักสาน, อาวุธ Tools, fabricated objects and weapons
9. **อาหาร** Food
 - 9.1 วิธีการทำอาหาร และกริยา Food preparation and cooking terms
 - 9.2 เครื่องใช้ในการทำอาหาร Utensils
 - 9.3 ไฟ Fire
 - 9.4 ประเภทอาหาร Foods
 - 9.5 หมากพลู, เหล้า, ยาสูบ, นม Betel, liquor, tobacco, milk
 - 9.6 ส่วนผสมต่าง ๆ และเครื่องปรุง Food ingredients
10. **ทรัพย์สมบัติ และ เครื่องใช้ต่าง ๆ** Wealth and possession
 - 10.1 บ้านและที่พักอาศัย Houses and shelter
 - 10.2 เครื่องใช้ในบ้าน Household necessities
 - 10.3 การค้าขาย, ฐานะความเป็นอยู่ Commerce, wealth, poor
 - 10.4 เสื้อผ้า และเครื่องประดับ Cloths and ornaments
11. **สังคม** Society
 - 11.1 คน, ชนชาติ People and ethnicity
 - 11.2 สรรพนาม, เครือญาติ Pronoun and kinship terms
 - 11.3 การอยู่ร่วมกัน Social interactions
12. **ศาสนา และ ศิลปะ** Religious and Arts
 - 12.1 ความเชื่อ, วิญญาณ, พิธีกรรมที่เป็นประเพณี Beliefs, spirits and traditional ceremonies
 - 12.2 เพลง, การเล่น Music and entertainment
13. **คำคุณศัพท์** Descriptive
 - 13.1 ปริมาณและจำนวน Number and quantity

- 13.2 ขนาด, รูปร่าง, สี Size, shape, color
- 13.3 คำชี้เฉพาะ, การบอกระยะ Demonstrative, distance
- 13.4 หน่วยวัด Measure and units
- 13.5 คุณสมบัติและคุณภาพ Qualities
- 14. คำไวยากรณ์ Grammatical elements
 - 14.1 คำลักษณนาม Collective nouns and classifiers
 - 14.2 คำถาม Question words
 - 14.3 คำนำหน้ากริยาและคำตามหลังกริยา Pre-verb elements and Post-verb elements
 - 14.4 คำตามหลังกริยา คำขึ้นต้น, คำลงท้าย Initial and final particles
 - 14.5 บุพบทและ คำสันธาน Prepositions and Conjunctions
 - 14.6 คำ และสำนวนที่เป็นประโยชน์ Useful words and expressions

3.3 การเรียงลำดับคำศัพท์

คำศัพท์หลัก (main entry) ส่วนใหญ่เป็นคำเดี่ยว มีคำประสมและวลีบ้างเล็กน้อย คำศัพท์ย่อยหลัก (sub entry) ส่วนใหญ่เป็นคำประสม วลี หรือประโยค ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางความหมายกับคำศัพท์หลัก ทั้งคำศัพท์หลักและคำศัพท์ย่อยถูกจัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel คำศัพท์ย่อยจะถูกพิมพ์เยื้องจากคำศัพท์หลักเข้าไปเล็กน้อย คำศัพท์ย่อยที่เป็นคำประสมระหว่างคำซ้ำกับคำยืมภาษาไทยส่วนที่เป็นคำยืมภาษาไทยถูกพิมพ์ด้วยตัวเอน

คำศัพท์แต่ละคำ มีการระบุหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำ (เช่น คำนาม, คำกริยา, คำคุณศัพท์ ฯลฯ) ให้คำแปลภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และประโยคตัวอย่าง (ถ้ามี)

กรณีที่คำศัพท์หลักบางคำมีความหมายหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์มากกว่า 1 ชนิด จะมีตัวเลข 1, 2... แสดงไว้ท้ายคำศัพท์นั้น ๆ แต่การปรากฏของศัพท์เหล่านี้อาจจะไม่ได้อยู่ในหมวดเดียวกัน เพราะคำศัพท์ถูกจัดตามหมวดความหมาย

3.4 การเรียงลำดับคำศัพท์หลัก(main entry) และคำศัพท์ย่อย (Sub entry)

เรียงตามหลักการเรียงสัทอักษรของ สมาคมสัทศาสตร์นานาชาติ (IPA) ดังนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะต้น

เรียงตามลำดับดังนี้ /π/, /πη/, /β/, /τ/, /τη/, /ð/, /χ/, /χη/, /κ/, /κη/, /ʔ/, /μ T, /μ/, /v T, /v/, /l/, /N/, /σ/, /η/, /λ/, /♦/, /ω/, /φ/

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ

เรียงลำดับดังนี้ /πλ/, /π♦/, /πηλ/, /πη♦/, /βλ/, /τ♦/, /τη♦/, /χ♦/, /χη♦/, /κλ/, /κ♦/, /κηλ/, /κη♦/, /χ♦/, /μ♦/, /σ♦/

หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

เรียงตามลำดับดังนี้ π , τ , χ , κ , ρ , μ , ν , ι , N , η , λ , $\diamond$,
 ω , φ

หน่วยเสียงสระ

เรียงตามลำดับดังนี้ i , α , u , e , $\leftrightarrow$, o , E , α , $/$, ι , $\alpha\alpha$, uu ,
 $\epsilon\epsilon$, $\leftrightarrow\leftrightarrow$, oo , EE , $\alpha\alpha$, $/$, $\iota\leftrightarrow$, $\alpha\leftrightarrow$, $u\leftrightarrow$

3.5 อักษรย่อแสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำศัพท์

น.	หมายถึง	คำนาม
สพ.	หมายถึง	คำสรรพนาม
ตน.	หมายถึง	คำลักษณนาม
ก.	หมายถึง	คำกริยา
ว.	หมายถึง	คำวิเศษณ์
ค.	หมายถึง	คำคุณศัพท์
บ.	หมายถึง	คำบุพบท
สธ.	หมายถึง	คำสันธาน
คถ.	หมายถึง	คำแสดงคำถาม
ลท.	หมายถึง	คำลงท้ายประโยค
ธ.	หมายถึง	คำเลียนเสียงธรรมชาติ
อท.	หมายถึง	คำอุทาน
ปย.	หมายถึง	ประโยค
/	หมายถึง	หรือ

3.6 ศัพท์านุกรมภาษาซมเรที่จัดตามหมวดความหมาย

1. ลักษณะทางภูมิประเทศ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

1.1 ภูมิอากาศ

πη∞∞ ΓΓΓΓ	น.	พายุ	storm
χηαννεΓτ	น.	มืด	dark
χηαννεΓτ πEEΓ	ก./ ค.	(มืด)มาก	very dark
χη∞π	ก./ ค.	มืด	dark
καμααΓ	น.	ฝน	rain
χηηη καμααΓ	ก.	ตาก(ฝน)	to have rain bath
καμααΓ καλακ	ปย.	ฝนตก	It's rain.
κασ∞μ	น.	ดาว	star
κ∞∞ λαν	น.	ฟ้าร้อง	thunder
κηαφααΓ ♦	น.	ลม	wind
σαννεΓ	น.	พระอาทิตย์	sun
σααΓπ	ก./ ค.	สว่าง	bright
τακααN/ κααN	น.	พระจันทร์	moon
τακααN πν↔ΓN	น.	พระจันทร์เต็มดวง	full moon
τακααN χηαννεΓτ	น.	ข้างแรม	period of waning moon
τακααN καλακ	ปย.	พระจันทร์ตก	moon sets
τααΓκ λαμβνΓτ	น.	น้ำค้าง	dew
τηEη χακ	ปย.	ฟ้าผ่า	lightning(as striking)
τηEη λααΓχ	ปย.	ฟ้าแลบ	lightning
φαη ♦ αΓN	ค.	แห้งแล้ง	dry
φνบΓρ	ค.	ฟ้า	sky
?ιχ φνบΓ ♦	น.	เมฆ	cloud

1.2 ป่าและภูเขา

παν∞Γμ	น.	จอมปลวก	anthill
ταμνααν	น.	ที่ราบบนเขา	plain of the hill
τηαμοοΓ	น.	หิน	rock
κν↔κ νν↔ΓN	น.	ไหล่เขา	hillside
μααΓπ	น.	ที่ต่ำกว่าที่อื่น	lower land

$\nu\leftrightarrow\uparrow N$	น.	เขา	mountain
$\chi\eta\upsilon\uparrow\varphi \nu\leftrightarrow\uparrow N$	น.	ยอดเขา	mountain crest
$\nu\leftrightarrow\uparrow N \chi\circ\circ\uparrow\tau$	น.	เขาสูงชัน	high mountain
$\nu\leftrightarrow\uparrow N \kappa\upsilon\varphi$	น.	เทือกเขา	range of mountains
$\sigma\uparrow\downarrow \nu\leftrightarrow\uparrow N$	น.	ตีนเขา	foot of mountains
$\nu\leftrightarrow\uparrow N \lambda\alpha\lambda\infty\uparrow\eta$	น.	ภูเขาพัง	collapsed hill
$\pi\blacklozenge\uparrow\uparrow$	น.	ป่า	forest
$\pi\blacklozenge\uparrow\uparrow \chi\alpha\kappa\alpha\uparrow\tau$	น.	ป่ารก	dense forest
$\pi\blacklozenge\uparrow\uparrow \kappa\alpha\mu\circ\circ N$	น.	ป่าต้นขโมงออกดอกขาว ๆ ทำ จักสาน, ทำเสื่อ	forest of a kind of grass
$\pi\blacklozenge\uparrow\uparrow \pi\blacklozenge\circ\circ N$	น.	ป่าโปร่ง ป่าที่ไม่ค่อยมีต้นไม้ เตี้ย มีแต่ต้นสูงโปร่ง	tall forest
$\tau\eta\rho\alpha\uparrow N$	น.	ช่อง	hole
$\chi\eta\blacklozenge\alpha\uparrow N$	ค.	ชัน	steep
$\sigma\blacklozenge\alpha\uparrow N$	น.	ตลิ่ง	bank of river

1.3 น้ำและแหล่งน้ำ

$\pi \uparrow\eta$	ค.	แห้ง	dry
$\pi \uparrow\eta \blacklozenge\alpha\uparrow N$	ค.	แห้งขอด	very dry
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa_1$	น.	น้ำ	water(n)
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \pi\alpha\alpha\uparrow\kappa$	น.	น้ำขึ้น	high tide
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \pi\upsilon\kappa$	น.	น้ำเน่า	spoil water
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \tau\eta\upsilon\uparrow$	น.	น้ำร้อน	hot water
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \chi\eta\alpha\alpha\uparrow N$	น.	น้ำเย็น	cold water
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \delta\alpha\alpha\uparrow N$	น.	น้ำค้าง	lye
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \kappa\alpha\lambda\alpha\kappa$	น.	น้ำตก	waterfall
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \nu\leftrightarrow\uparrow N$	น.	น้ำจากป่า	brook water
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa N\infty\uparrow\mu$	น.	น้ำอุ่น	warm water
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \blacklozenge\uparrow\tau$	น.	น้ำตื้น	shallow water
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \pi\blacklozenge\uparrow\uparrow$	น.	น้ำป่า	cascade
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \pi\eta\blacklozenge\infty\uparrow\pi$	น.	น้ำท่วม	flood
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa \sigma\blacklozenge\alpha\mu$	น.	น้ำครำ	dirty water
$\mu\alpha\uparrow\tau \tau\alpha\alpha\uparrow\kappa$	น.	ตาน้ำ	water source
$\kappa\eta\blacklozenge\alpha\alpha \tau\alpha\alpha\uparrow\kappa$	น.	ทางน้ำ	gully
$\tau\alpha\alpha\uparrow\kappa_2$	ค.	เปียก	splash(adj)

τη ἰκ	น./ ก.	หยด	dribble
χυ↔♦	ก.	ไหล	flow
κατι↔N	น.	น้ำกรอก(ทางน้ำเล็ก ๆ)	brook water
καλακ (ταακ)	ก.	(คนหรือสิ่งของ)ตก(น้ำ)	to fall in river
κηυ↔N	น.	คลอง	canal
μυχ	ก.	ดำน้ำ	to dive
v ὄυυN	น.	บ่อน้ำ	pound
σαπαN	น.	หนองน้ำ	swamp
σααἰχ	ก.	วิดน้ำ	to bail water out
λ∞N	ค.	ลึก	deep
λυυN φ	ก.	ว่ายน้ำ	to swim
♦υN τ	ค.	ตื้น	shallow
κ♦αἰακ (ταακ)	ก.	หาม(น้ำ)	to carry water
κη♦ατ	ก.	รั่ว	to be leak

1.4 ดินและแร่ธาตุ

πηυN	น.	โคลน	mud
τηεN	น.	ดิน	soil
τηεN πεχ	น.	(ดิน)แห้งแตก	dry earth
καπαN καπααω	น.	ปลักควาย	mud hole
καυ↔ἰκ νη	น.	โพรง	animal hole
κασεχ	น.	ทราย	sand
καηυ↔N	น.	เหล็ก	steel
κοοἰκ	น.	บก	land
μα?∞κ	น.	ฝุ่น	dust
ωEEἰν	น.	พลอย	gem
ωEEἰν Να♦	น.	พลอยแดง	ruby
π♦ακ	น.	เงิน	silver
π♦∞ἰ∞	น.	คันดิน	earth dam
κη♦αα	น.	ทางเท้า	path

1.5 เวลา

πνεηοοN	น.	เมื่อคืน	last night
πααἰN	น.	พรุ่งนี้	tomorrow

τὸν σάκ	น.	เช้า	morning
τεῖ τ	ว.	เดี๋ยว	just a moment
τὸ πρὸ	ว.	สมัยก่อน	former time
καὶ Ν	น.	เดือน	month
κὺν π	ว.	นาน	slow
κὺν π κὺν	ว.	นานมาแล้ว	long-time
κοὺν κὺν π	ว.	ไม่นาน	soon
κηὺνεν ?αν	ว.	เดี๋ยวนี้	at the moment
?ααω	น.	วัน	day
?ααω ωαν	น.	วันนี้	today
μα?ααω	น.	วานขึ้น	before yesterday
μὺν π ?αη	ว.	เดี๋ยวเดียว	a moment
μὺν π ?πλΕΕ τ	ว.	แป๊บเดียว	a moment
μασπ	น.	เมื่อวาน	yesterday
μοοπί	น.	มะรืน	day after tomorrow
ν∞ปีμ	น.	ปี	year
ν∞ปีμ μασπ	น.	ปีกลาย	last year
ναα σατοο	ว.	เมื่อตะกี้	a moment
σανπ	น.	กลางวัน	daytime
σανπ τε/ τε/	ว.	กลางวันแฉก ๆ	daytime exactly
σαδ∞π Ν σανπ	ว.	หลังเที่ยง	afternoon
τρ Ν			
σανπ ♦บบη	ว.	สาย	late
σααπ	น.	รุ่งเช้า	almost dawn
καατ σααπ	ว.	ใกล้รุ่งเช้า	dawn
λααปี λαาปี	น.	เย็น	evening
πλαาปี μὺν π λ∞ปีκ	ว.	อีกครั้ง	again
κη♦∞π Ν	น.	กลางคืน	night

2. พืช

2.1 ส่วนประกอบของพืชและกริยาของพืช

ππ	ว.	สุก	ripe
ππ ππ ωππτ ωππτ	ว.	สุก ๆ ดิบ ๆ	half raw and half ripe
πααΝ	น.	ดอก	flower
πααΝ κηλεεμ	น.	ดอกกลาดวน	a kind of flower

πααN λυ↔N	น.	ปลีกล้วย	part of banana flower bud
τακ↔ νη	น.	ตอไม้	stump
τ ὀκ φιπ πλααῖ	ก.	งอกใหม่	to sprout
χυ	ก.	งอก	out
χυ πααN	ก.	ผลิดอก	bud
χυ πη♦u	ก.	ออกผล	to have fruit
χη↔	ก.	ผลิออกมาใหม่	to sprout
χηυβ φ (νη)	น.	ปลายยอดไม้	tree top
κεχ	ก.	หัก(ไม้)	to break
καῖτ	ก.	โค่น(ไม้)	to knock down
καντυ↔ ὀN λυ↔N	น.	เครือกล้วย	bunch of bananas
κ η ν ὀαα♦ τηυμ	ก.	หักกลางต้น	to break in middle
μυβ♦	น.	ลูก	clf. for fruit and round objects
νη	น.	ไม้	wood
νη σαπυκ	น.	ไม้ผุ	rotten wood
σαμβ ὀκ	น.	เปลือก	outer covering
σαλαα	น.	หนาม	thorn
σαῖ♦ νη	น.	ยางต้นไม้	glue
σαωυτ	ก.	เหี่ยว	wilted
λαλEη	น.	หวีกล้วย	hand of bananas
λαλυκ	ก.	ใบไม้ร่วง	to fall covering ground
λαφυβ ν ὀκαφυβ ν	ก.	สั่น(ต้นไม้)	to shake
♦υῖη	ก.	รดน้ำ	to water
♦υη	น.	ราก	root
ωαῖη (σατυυ)	ก.	ดาย(หญ้า)	to mow
πη♦↔κ	ก.	ปลิว	to blow
πη♦u	น.	ผลไม้	fruit
πη♦u νη χη↔η	น.	ผลไม้แก่	ripe
χ♦αμ	ก.	จุ่ม	to soak a slip
κ♦ααN	น.	กิ่งไม้	branch
κ♦ααN κυ↔ χ	น.	กิ่งอ่อน	young bunch
κ♦ααN νη φαη	น.	กิ่งไม้แห้ง	bushwood
κηλ κ (πυβτ)	ก.	แกะ(ข้าวโพด)	to strip (kernels from corn cob)
κηλαα	น.	ใบไม้	leaf
κηλαα κανσοN	น.	ใบกันซง	leaf for cover the roof

κηλαα ^Γ νη πυ ^Γ τ	น.	ใบไม้อ่อน	of a house young leaf
κηλαα ^Γ νη χη ^α η	น.	ใบไม้แก่	turn yellow and fall (leaf)
κηλαα ^Γ Νυ [↔] ν	น.	ใบหญ้า	grass leaf
κηλαα ^Γ λακα ^Γ μ	น.	ใบระกำ	zalachca leaf
κηλαα ^Γ λυ [↔] Ν	น.	ใบตอง	banana leaf

2.2 ชื่อต้นไม้

τηι ^Γ μ	น.	ต้นไม้	tree
τηι ^Γ μ δα [♦]	น.	ต้นบุค	the lettuce plant
τηι ^Γ μ δυ ^υ ν	น.	ต้นทูน	taro
τηι ^Γ μ δυ ^υ Ν	น.	ต้นมะพร้าว	coconut
τηι ^Γ μ κατη ^{ΕΕ} ↑Ν	น.	ต้นกระแตงค้ายบูก ต้นเล็ก	a kind of tree
τηι ^Γ μ κατη [↔] Ν	น.	ต้นคลุ้มใช้สานเสื่อ, ตระกร้า	a kind of tree
		๑๓๑	
τηι ^Γ μ καα ^Γ ♦	น.	ต้นมะกอก	olive
τηι ^Γ μ νη	น.	ต้นไม้	tree
τηι ^Γ μ σα [↑] ♦	น.	ต้นยาง	a kind of tree
τηι ^Γ μ κηλακ	น.	ต้นประดู่ มักใช้ทำบ้าน	a kind of flower
τηι ^Γ μ κηλ ^Γ Ν	น.	ต้นตะบก	a kind of tree
τηι ^Γ μ σ [♦] η [↑]	น.	ต้นไทร	banyan tree

2.3 ผลไม้

χ ^Γ	น.	ส้ม	orange
χ ^Γ πυ [↔] κ	น.	มะไฟ	a kind of fruit
χ ^Γ κ [↔] ♦	น.	ส้มเกล็ด	a kind of lemon
χ ^Γ καρ ^α α ^Γ κ	น.	ชะมวง	garcinia
χ ^Γ μ ^{///} ♠ ๒๐๐	น.	ส้มโอ	pamelo
χ ^Γ μα ^π ♦ η Ν	น.	มะปริง	a kind of fruit
χ ^Γ μα ^{jo} Ν	น.	มะยงชิดใหญ่กว่ามะปริง	a kind of fruit
χ ^Γ σι ^{λα} μαν	น.	ลูกสีละมัน ผลไม้ท้องถิ่นแต่	a kind of fruit
		ดั้งเดิม	
χ ^Γ συ [↔] κ	น.	มะม่วง	mango

χ ρ σ κ π	น.	มะม่วงป่า	wild mango
◆ υ ρ			
χ ρ λ α κ α μ	น.	ระกำ	zalacca
χ ρ λ α λ α η	น.	กระท้อน	wild mangosteen
κ η α ν α ◆	น.	ขนุน	jackfruit
μ α ν α ρ η	น.	สับปะรด	pine-apple
μ α ν υ ρ ρ	น.	ส้มจั่ว คล้ายส้มโอเปรี้ยวกว่า	a kind of pameló
		เอาค่าน้ำพริก	
λ α η υ N	น.	มะละกอ	papaya
λ υ ρ N	น.	กล้วย	banana
λ υ ρ N χ ρ	น.	กล้วยส้ม	a kind of banana
λ υ ρ N κ η υ ρ ◆	น.	กล้วยหอม	a kind of banana
λ υ ρ N λ α ω α α ρ	น.	กล้วยน้ำว้า	a kind of banana
φ υ ρ N	น.	ลูกหยอง	a kind of fruit
π η ◆ υ	น.	ผลไม้	fruit
π η ◆ υ κ η ρ N	น.	ลูกหว่า	Java plum
π η ◆ υ λ α κ ο ο ρ	น.	ลูกแร้ว	a kind of fruit
π η ◆ υ τ η ◆ α α ρ	น.	ฝรั่ง	guava
κ η λ ρ N	น.	ลูกกระบก	a kind of fruit

2.4 พืชประเภทหัวและผักต่างๆ

π α λ ι ρ ω	น.	มะเขือ	eggplant
π α λ ι ρ ω κ α η ρ N	น.	มะเขือกรอบ	eggplant
π α λ ι ρ ω κ ο N	น.	มะเขือยาว	long eggplant
π α λ ι ρ ω λ α κ η ρ ν	น.	มะเขือพวง	bunch eggplant
τ υ N	น.	หัว	tuber
τ υ N κ η ◆ ε ε	น.	หัวเผือก	tuber of taro
τ υ N ρ υ υ ◆	น.	หัวมัน	tuber of yam
τ α β α ν	น.	ผักชนิดหนึ่ง	a kind of vegetable
κ α τ α α ρ κ	น.	ถั่ว	bean
κ α τ α α ρ κ τ η ε ρ	น.	ถั่วดิน	soil bean
κ α τ α α ρ κ κ α π α α ρ φ	น.	ถั่วพู	winged bean
σ ◆ υ ρ ρ N			
κ α τ α α ρ κ κ ο N	น.	ถั่วฝักยาว	long bean
κ η ρ ν	น.	น้ำเต้า	squash
ρ υ υ ◆	น.	มัน	yam

?υυ ♦ τ ακ	น.	กลอย	dioscorehispid tuber
?υυ ♦ ?οί ν	น.	มันอิน	potato
?υυ ♦ μ αν λ α Ν	น.	มันสำปะหลัง	potato
?υυ ♦ η α α μ λ ι ↔ κ	น.	มันเลือด	blood potato
?υυ ♦ λ α ω α α ι	น.	มันเทศ	sweet potato
μ π Γ Ν	น.	ผัก	vegetables
μ α λ υ υ ι	น.	ใบพลู	betel leaves
μ α λ Ε Ε	น.	ฟักทอง	pumpkin
μ α ♦ α η	น.	มะระ	bitter melon
μ α ω Ε Ε Γ Ν	น.	มะแว้ง	bitter tomato
ν Γ Ν	น.	บวบ	luffgourd
σ α τ υ Γ Ν	น.	ฟัก	gourd
σ α τ υ Γ Ν κ ι χ	น.	แฟง	wax gourd
σ α τ υ Γ Ν κ ς τ	น.	ฟักใหญ่	wax gourd
λ α ω ε ε ι	น.	สะตอ	a kind of vegetable
♦ υ ↔ ♦	น.	แตง	cucumber
♦ υ ↔ ♦ τ υ ↔ Ν	น.	แตงกวา	cucumber
♦ υ ↔ ♦ Ν α ν	น.	แตงไทย	musk melon
♦ υ ↔ ♦ ♦ ι Γ τ	น.	แตงโม	water melon
π η ♦ υ μ π υ φ	น.	ถั่วแระ	pigeon pea
κ η λ α α λ κ κ α τ υ η	น.	ใบสำแลงสำกา(จิมน้ำพริก)	a kind of vegetable
κ η ♦ ε ε	น.	เผือก	taro
κ η ♦ ε ε κ α δ α α Γ τ	น.	บอน	eddoes

2.5 สมุนไพรและเครื่องเทศ

τ α μ υ υ Ξ χ	น.	ตะไคร้	lemongrass
κ α τ ι μ	น.	กระเทียม	garlic
κ α τ ο ο	น.	ข่า	galingale
κ α μ ι ↔ Ξ τ	น.	ขมิ้น	turmeric curcuma
κ α ω α α Γ	น.	กระวาน	cardamom
κ η α φ α α ⊥	น.	ขิง	ginger
μ ≥ τ ι Ξ η	น.	พริก	chili
μ α λ α φ	น.	ไพล	turmeric roots
μ α ♦ ε Ξ χ	น.	พริกไทย	pepper
μ α α Γ κ κ α τ ↔ ↔ ν	น.	หมากลูกเล็ก ไม่ค่อนกินกัน	a kind of areca
μ α α Γ κ μ α λ Γ φ	น.	หมากลูกเล็กสีแดง ไม่กิน	a kind of areca

μαα┐κ λαλιN	น.	หมากลูกใหญ่ กินได้	a kind of areca
σαμ◆ N	น.	ลูกสำรอง	a kind of fruit
φυ↔N	น.	ลูกหยอง	a kind of fruit
πη◆υ λακοο┐	น.	ลูกเร่ว	a kind of fruit

2.6 ข้าว

πυυ┐τ	น.	ข้าวโพด	corn
συκ πυυ┐τ	น.	ฝอยข้าวโพด	corn fibers
σ◆οο┐μ πυυ┐τ	น.	ฝักข้าวโพด	corn cob
πυ↔∃τ	ก.	นวดข้าว	to thresh
κατυυ∃N	ก.	กระทุ้งข้าว	to transplant rice seedlings
χη∞N	ก.	ปลูกข้าวโดยเอาไม้กระทุ้ง 2 อันปักดินให้เป็นหลุมไว้ หยอดเมล็ด	to grow rice
χηυυ◆	ก.	ปลูก	to plant
χηυ↔κ (κανυ↔∃τ)	ก.	ตำ(ข้าว)	to pound
καδι↔ω	น.	เกี่ยว	sickle
κανυ↔∃τ	น.	ข้าวเปลือก	paddy
κανυ↔∃τ πυN	น.	ข้าวตั้งท้อง	pregnant (paddy rice)
κανυ↔∃τ σαμβ ∃κ	น.	ข้าวเปลือก	unhusked rice
κανυ↔∃τ φαη	น.	ข้าวแห้ง	dry (paddy rice)
χηακ κανυ↔∃τ	น.	เมล็ดข้าว	grain
σι κανυ↔∃τ	ก.	สีข้าว	to mill
κυυμ	ก.	คัดข้าว	to winnow
κηαφαα┐μ	น.	แกลบ	chaff
κηοο βυ↔↗	น.	ข้าวคั่ว	soaked rice to be pounded with condiments
κηοο μυυν	น.	ปลายข้าว	broken milled rice
σαμυυ┐φ	น.	ฟางข้าว	rice straw
σαμυ↔◆	ก.	กระทุ้งข้าว	to beat
λακκ	น.	รำอ่อน	rice bran
λακεε	ก.	คัดข้าวเอาข้าวสารออก	to winnow
ω∞∃η	ก.	เกี่ยวเกี่ยว	to reap
κλ N καμε∃χ	น.	ข้าวเหนียว	sticky rice

2.7 พืชประเภทต่างๆ และผลิตภัณฑ์

$\mu\alpha\sigma\iota\tau\epsilon$	น.	เห็ด	mushroom
$\mu\alpha\sigma\iota\tau\epsilon \mu\alpha\nu\alpha\lceil\mu$	น.	เห็ดปลวก	mushroom
$\mu\alpha\sigma\iota\tau\epsilon \mu\alpha\lambda\alpha\alpha\exists N$ $\kappa\eta\nu\leftrightarrow\perp\nu$	น.	เห็ดหูหนู	mushroom
$\mu\alpha\sigma\iota\tau\epsilon \tau\alpha N\alpha\alpha\exists\kappa$	น.	เห็ดพิษดอกโต	a kind of mushroom
$\mu\alpha\sigma\iota\tau\epsilon \mu\blacklozenge\alpha\alpha\lceil\varphi$	น.	เห็ดค่าย	mushroom
$\tau\eta\lceil\perp$	น.	หน่อไม้	bamboo shoot
$\kappa\alpha\nu\nu\exists\tau (v\eta)$	น.	ท่อน(ไม้)	section, piece
$\kappa\alpha\sigma\alpha\alpha$	น.	ไม้ไผ่	bamboo
$\kappa\alpha\sigma\alpha\alpha \kappa\alpha\nu\blacklozenge\alpha\lceil\mu$	น.	ไม้ไผ่ คั่นแดงๆ ใช้คั่นทำ บันไดขึ้นเก็บผลไม้	a kind of bamboo
$\kappa\alpha\sigma\alpha\alpha \sigma\nu\kappa$	น.	ไม้ไผ่สีสุกใช้เผาข้าวหลาม	dried bamboo
$\kappa\alpha\sigma\alpha\alpha \lambda\alpha\mu\mu\alpha\lambda$ $\sqrt{\kappa}$	น.	ไม้ไผ่ไว้ทำดอกสานเครื่องใช้ ต่าง ๆ	kind of bamboo
$\kappa\alpha\sigma\alpha\alpha \varphi\alpha\eta$	น.	ไม้ไผ่แห้ง	dried bamboo
$\mu\alpha\exists\tau \kappa\alpha\sigma\alpha\alpha$	น.	ตาไม้ไผ่	bud of plant
$\kappa\alpha\pi\blacklozenge \perp\kappa$	น.	กาฝาก	parasitic plant
$\mu\alpha\chi\iota\kappa$	น.	เตยมีหนาม	a kind of screw pine
$N\nu\leftrightarrow\nu$	น.	หญ้าคา	a kind of grass
$\sigma\alpha\tau\nu\nu$	น.	หญ้า	grass
$\sigma\alpha\nu\alpha\alpha\perp$	น.	ไม้ซี้	a kind of bamboo
$\sigma\nu\nu\perp\mu$	น.	เถาวัลย์	climbing plant
$\sigma\nu\nu\perp\mu \kappa\alpha\alpha\lambda\alpha N$	น.	เถาวัลย์กาหลง	a kind of climbing plant
$\sigma\nu\nu\perp\mu \omega\alpha\exists\tau$	น.	เถาวัลย์เขียว	green climbing plant
$\sigma\nu\nu\perp\mu \mu\alpha\alpha\exists$	น.	เถาวัลย์ปองโค	A kind of climbing plant
$\blacklozenge\epsilon\epsilon\exists$	น.	หวาย	rattan
$\blacklozenge\epsilon\epsilon\exists \mu\nu\leftrightarrow\blacklozenge$	น.	หวายพวน ไม้ล้ามควาย	a kind of rattan
$\blacklozenge\epsilon\epsilon\exists \pi\lambda \kappa$	น.	หวายปลอก ทำเครื่องจักสาน	a kind of rattan
$\blacklozenge\epsilon\epsilon\exists \tau\alpha\beta N$	น.	หวายโป่ง	a kind of rattan
$\blacklozenge\epsilon\epsilon\exists \sigma\nu\nu\lceil\mu$	น.	หวายโสมทำเป็นกำไปขายไว้ ทำเชือก	a kind of rattan
$\blacklozenge\epsilon\epsilon\exists \eta\nu\leftrightarrow\delta\iota\leftrightarrow\sqrt{\omega}$	น.	หวายหัวเดียวตากแดดกำไป ขาย	a kind of rattan
$\kappa\lambda\nu\leftrightarrow N$	น.	ท่อนซุง	log

3. สัตว์

3.1 สัตว์เลี้ยง / สัตว์ป่า

$\pi\alpha\mu\alpha$	น.	เม่น	porcupine
$\kappa\blacklozenge\leftrightarrow N\pi\alpha\mu\alpha$	น.	กระดิ่งที่ปลายหางเม่น	bell at end of porcupine's tail
$\pi\eta\iota\perp$	น.	นาก	otter
$\pi\eta\upsilon\leftrightarrow\kappa$	น.	กระรอก	squirrel
$\chi\alpha\omega\sigma\upsilon\tau$	น.	เสือหมี	bear
$\chi\iota\perp\eta$	น.	กวาง	deer
$\chi\eta\alpha\mu\propto\exists\eta$	น.	พังพอน	mon-goose
$\chi\eta\perp$	น.	หมา	dog
$\kappa\alpha\pi\alpha\omega$	น.	ควาย	buffalo
$\kappa\alpha\chi\perp$	น.	ชะมด	civet cat
$\kappa\alpha\nu\eta$	น.	เสือ	tiger
$\kappa\alpha\nu\alpha\varphi$	น.	ช้าง	elephant
$\pi\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa\kappa\alpha\nu\alpha\varphi$	น.	งวงช้าง	trunk of elephant
$\kappa\alpha\nu\tau\exists N$	น.	กระจ๊อน	pangolin
$\kappa\alpha\nu\tau\exists N\nu\leftrightarrow N$	น.	กระจง	pangolin
$\kappa\alpha\nu\tau\exists N\lambda\iota\perp\omega$	น.	กระต่าย	rabbit
$\kappa\eta\upsilon\leftrightarrow\perp\nu$	น.	หนู	mouse
$\kappa\eta\upsilon\leftrightarrow\perp\nu\eta\upsilon\leftrightarrow\varphi$	น.	กระแต	opossum
$\sigma E\eta$	น.	ม้า	horse
$\sigma\alpha\nu\alpha\perp$	น.	กระจ๊อน	mouse-deer
$\lambda\alpha\omega\alpha\exists\varphi$	น.	เสือลายแดง	striped tiger
$\lambda\upsilon\upsilon\eta$	น.	เก้ง	barking deer
$\varphi\alpha\alpha\exists N$	น.	ชะนี	gibbon
$\omega\alpha\alpha$	น.	ลิง	monkey
$\omega\alpha\alpha\tau\alpha\alpha\lceil\kappa$	น.	ลิงชนิดหนึ่ง	a kind of monkey
$\omega\alpha\alpha\nu\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	ลิงค่าง	macaque
$\tau\blacklozenge\upsilon\leftrightarrow\varphi$	น.	วัว	ox
$\tau\blacklozenge\upsilon\leftrightarrow\varphi\pi\blacklozenge\iota\exists$	น.	วัวป่า	wild ox
$\sigma\blacklozenge\exists\kappa$	น.	หมู	pig
$\sigma\blacklozenge\exists\kappa\pi\blacklozenge\iota\exists$	น.	หมูป่า	boar

3.2 ลัตว์ปีก

$\pi\alpha\alpha\uparrow\tau$	ก.	เลีย	to lick
$\pi\alpha\alpha\uparrow\tau \sigma\upsilon\kappa \nu\upsilon\leftrightarrow\nu$	ก.	ใช้ขน	to preen feathers
$\tau\iota\blacklozenge\exists$	ก.	โก่งขึ้น	to crow
$\tau\upsilon N$	น.	ไข่	egg
$? \upsilon\pi \tau\upsilon N$	ก.	ฟักไข่เป็นตัว	to hatch
$\tau\alpha\mu\alpha\alpha\tau$	น.	แร้ง	vulture
$\delta\alpha\alpha$	น.	เป็ด	duck
$\tau\upsilon N \delta\alpha\alpha$	น.	ไข่เป็ด	duck egg
$\chi\eta\iota\perp\mu$	น.	นก	bird
$\chi\eta\iota\perp\mu \tau\alpha\kappa\alpha\alpha\perp\blacklozenge$	น.	นกเขา	dove
$\chi\eta\iota\perp\mu \kappa\upsilon\lambda\alpha\alpha\uparrow\pi$	น.	นกชนิดหนึ่ง	pigeon
$\chi\eta\iota\perp\mu \kappa\upsilon\upsilon\perp\kappa$	น.	นกฮูก	large horned owl
$\chi\eta\iota\perp\mu \kappa \exists?$	น.	นกกะวะ	a kind of bird
$\blacklozenge\alpha\alpha\exists N$			
$\chi\eta\iota\perp\mu ?\iota\exists\tau$	น.	นกแก้ว	parrot
$\chi\eta\iota\perp\mu \mu\alpha\blacklozenge\alpha\alpha\uparrow\kappa$	น.	นกยูง	peacock
$\chi\eta\iota\perp\mu \eta\upsilon\upsilon\exists\kappa$	น.	นกเค้าแมว	owl
$\chi\eta\iota\perp\mu \lambda\upsilon\exists\kappa$	น.	นกกรด	a kind of bird
$\chi\eta\iota\perp\mu \lambda\alpha\mu\iota\leftrightarrow\exists\tau$	น.	นกขมิ้น	iora
$\chi\eta\iota\perp\mu \lambda\iota\leftrightarrow\kappa \lambda\alpha\alpha\exists$	น.	ไก่นา	moorhen
$\chi\eta\iota\perp\mu \blacklozenge\iota\tau$	น.	นกกระจิบ	a kind of bird
$\chi\eta\iota\perp\mu \blacklozenge\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa$	น.	นกกระยาง	a kind of bird
$\chi\eta\iota\perp\mu \kappa\lambda E\eta$	น.	นกหัวขวาน	wood pecker
$\chi\eta\iota\perp\mu \kappa\blacklozenge\circ\circ\perp N$	น.	นกเอี้ยง	myna
$\kappa\alpha\alpha\perp\kappa$	น.	อีกา	crow
$\kappa\eta \perp N$	น.	ตุ๊ด	bottom
$\mu\upsilon\leftrightarrow\kappa$	น.	ค้างคาว	bat
$\lambda\iota\leftrightarrow\kappa$	น.	ไก่	chicken
$\tau\upsilon N \lambda\iota\leftrightarrow\kappa$	น.	ไข่ไก่	hen egg
$\tau\alpha\kappa\alpha\alpha\perp\kappa \tau\alpha\kappa\alpha\alpha\perp\kappa$	ข.	ไก่ตัวเมียร้อง	clucking of hen
$\kappa\alpha\tau\leftrightarrow\varphi$	น.	หงอนไก่ตัวผู้	crest of cock
$\kappa\alpha\chi\eta\iota\perp\blacklozenge$	น.	เดือยไก่ตัวผู้	cockspur
$\kappa\leftrightarrow\leftrightarrow\kappa \kappa\leftrightarrow\leftrightarrow N \kappa$	ข.	ไก่ตัวผู้ขัน	crowing of cock
$\leftrightarrow\leftrightarrow\leftrightarrow\perp\kappa$			
$\mu\iota/\lambda\iota\leftrightarrow\kappa$	น.	แม่ไก่	hen

$N \bar{\kappa} \cup \exists \tau \lambda \iota \leftrightarrow \kappa$	น.	สุมไก่	bamboo chicken cage
$\pi \diamond \circ \kappa$	น.	กระเพาะไก่	the second stomach of hen
$\sigma \diamond \cup \exists N \lambda \iota \leftrightarrow \kappa$	น.	เล้าไก่	chicken coop
$\eta \propto \propto$	ก.	บิน	fly
$\omega \leftrightarrow \exists \varphi \tau \alpha \kappa \diamond \iota \leftrightarrow \perp N$	ก.	ตีปีก	at wings
$\kappa \eta \lambda \alpha \alpha \perp N$	น.	เหยี่ยว	hawk

3.3 แมงและแมลง

$\pi \cup N \lambda \iota \cup \omega$	น.	ผีเสื้อ	butterfly
$\pi \alpha \nu \propto \perp \mu$	น.	ปลวก	termite
$\tau \ N \ \pi \alpha \nu \propto \perp \mu$	น.	บ้านปลวก	hole of termite
$\pi \alpha \nu \alpha \alpha \exists \mu$	น.	ผึ้ง	bee
$\tau \alpha \alpha \perp \kappa \ \pi \alpha \nu \alpha \alpha \exists \mu$	น.	น้ำผึ้ง	honey
$\pi \circ \circ \mu$	ก.	ตอม	to crowd
$\tau \cup N \ \mu \iota \exists N$	น.	แมลงภู่	carpenter bee
$\tau \cup N \ \mu \alpha \alpha \exists N$	น.	แมงมุม	spider
$\tau \alpha \nu \ \perp$	น.	หนอน	worm
$\tau \alpha \nu \ \perp \ \pi \cup N \ \lambda \iota \cup \omega$	น.	หนอนผีเสื้อ	caterpillar
$\tau \alpha \nu \ \perp \ \sigma \cup \kappa$	น.	หนอนบู่	hairy caterpillar
$\tau \eta \cup \perp$	น.	แตน	hornet
$\delta \iota \lambda \alpha \eta \cup \perp \nu$	น.	แมงคล้ายปลวก	a kind of insect
$\chi \eta \iota$	น.	เหา	louse
$\tau \cup N \ \chi \eta \iota$	น.	ไข่เหา	louse egg
$\chi \eta \iota \ \chi \eta \ \perp$	น.	โลน	louse
$\chi \eta \iota \ \kappa \alpha \pi \alpha \alpha \omega$	น.	หมัดควาย	buffalo flea
$\kappa \alpha \chi \epsilon \epsilon \perp$	น.	แมลงขี้ควาย	buck beetle
$\kappa \alpha \mu \cup \cup \exists \tau / \lambda \alpha \mu \cup \cup \exists \tau$	น.	มอด	woodborer
$\kappa \alpha \mu \cup \cup \exists \tau \ \kappa \eta \lambda \alpha \alpha \perp$ $\mu \alpha \eta \propto \kappa$	น.	มอดใบไม้	weevil / woodmite
$\kappa \alpha \varphi \alpha \perp \mu \ \pi \eta \exists \exists \perp \kappa$	น.	แมลงเม่า	tussock moth
$\kappa \iota \leftrightarrow \exists \tau$	น.	แมลงสาบ	cockroach
$\kappa \eta \propto \nu$	น.	แมง/แมลง	insect
$\kappa \eta \propto \nu \ \pi$	น.	แมลงปอ	dragonfly
$\kappa \eta \propto \nu \ \mu \alpha \lambda \cup \cup \perp \varphi$	น.	แมลงหวี่	fruitfly
$\kappa \eta \propto \nu \ \sigma \alpha \lambda \alpha \alpha \perp$	น.	แมงเม่า	flying termite

$\kappa\eta\alpha\nu \sigma\upsilon\upsilon\perp\tau$	น.	แมงโรม	a kind of insect
$?i\chi \kappa\eta\alpha\nu$	น.	ขี้แมง	excrement from insect
$?o\perp v$	น.	อ้นกั๊ดไม้ซี้	bamboo rat
$?v\leftrightarrow N$	น.	ตัวต่อ	wasp
$?v\leftrightarrow N \pi\alpha\nu\alpha\mu$	น.	ตัวต่อปลวก	wasp
$?v\leftrightarrow N \tau\eta\epsilon\epsilon\perp$	น.	ตัวต่อดิน	bees which lives in ground
$\mu\alpha\lambda\iota\perp$	น.	ตัวอ่อนแมลง	maggot
$\mu\alpha\lambda\iota\perp \chi\eta\upsilon\upsilon\phi$	น.	ด้วงยอดมะพร้าว	coconut rhinoceros
$\delta\upsilon\upsilon N$			beetle
$\sigma\alpha\mu\upsilon\perp\chi$	น.	มด	ant
$\tau\upsilon N \sigma\alpha\mu\upsilon\perp\chi$	น.	ไข่มด	ant's eggs
$\sigma\alpha\mu\upsilon\perp\chi \chi\alpha N$	น.	มดดำ	black ant
$\sigma\alpha\mu\upsilon\perp\chi N\alpha\blacklozenge$	น.	มดแดง	red ant
$\sigma\alpha\mu\upsilon\perp\chi \pi\lambda\iota\omega$	น.	มดไฟ	red ant
$\sigma\alpha\mu\beta\upsilon\kappa \pi\alpha\nu\alpha\Xi\mu$	น.	รังผึ้ง	bee hive
$\sigma\alpha\mu\mu\alpha\omega EE\perp\kappa$	น.	แมงกินรากข้าว	small red insect that eats root of rice
$\sigma\alpha\nu\alpha\perp\phi$	น.	เหล็กใน	stinger of insect
$\sigma\alpha\alpha\perp\phi \omega EE$	น.	จักจั่น	cicada
$\sigma\upsilon\upsilon\chi_1$	น./ ก.	ยุง	mosquito/ to sting
$\lambda\alpha? \epsilon\epsilon\perp$	น.	เห็บ	midge
$\lambda\alpha\lambda\epsilon\epsilon\perp$	น.	หนอนเน่า	worm
$\blacklozenge v\leftrightarrow \Xi N$	น.	ตะขาบ	centipede
$\blacklozenge v\leftrightarrow \phi$	น.	แมลงวัน	fly
$\phi\alpha\alpha\Xi\omega$	น.	แมงป่อง	scorpion
$\phi\alpha\alpha\Xi\omega v\alpha\Xi\mu$	น.	แมงป่องช้าง	giant scorpion
$\pi\lambda\iota\omega \pi\lambda\upsilon\upsilon\perp\tau$	น.	หิ่งห้อย	firefly
$\pi\eta\lambda o o\perp\mu$	น.	ขี้ผึ้ง	wax
$\pi\eta\blacklozenge v\leftrightarrow \Xi\eta$	น.	ผึ้งโพรง	a kind of bee
$\tau\eta\blacklozenge i\leftrightarrow\kappa$	น.	ตั๊กแตน	grasshopper

3.4 สัตว์เลื้อยคลาน

$\pi\alpha\Xi\eta$	น.	พิษ	poison
$\pi\alpha\Xi\eta \pi\alpha\sigma\iota$	น.	พิษงู	snake venom
$\pi i\blacklozenge\perp$	น.	ปลิง	water leech
$\pi\alpha\sigma\iota$	น.	งู	snake

$\pi\alpha\sigma\iota\ \chi\eta\iota\mu$	น.	งูเหลือม	python
$\pi\alpha\sigma\iota\ \kappa\alpha\pi\alpha\exists\eta$	น.	งูกะปะ	snake
$\pi\alpha\sigma\iota\ \kappa\upsilon\upsilon\perp\pi$	น.	งูเขียว	snake
$\pi\alpha\sigma\iota\ \mu\iota\blacklozenge$	น.	งูปลา	snake
$\pi\alpha\sigma\iota\ \sigma\alpha N$	น.	งูเห่า	cobra
$\pi\alpha\sigma\iota\ \lambda\alpha\mu\upsilon\upsilon\exists\varphi$	น.	งูสิงห์	snake
$\pi\alpha\sigma\iota\ \omega\iota\perp\tau$	น.	งูเขียว	snake
$\pi\alpha\sigma\iota\ \pi\blacklozenge\alpha\alpha\exists\varphi$	น.	งูค้าย	snake
$\pi\alpha\sigma\iota\ \kappa\blacklozenge\alpha\alpha\exists$	น.	งูลาย	snake
$\pi\ \exists\kappa$	ก.	จิก, ฉก	to peck, strike
$\chi\alpha\nu\lambda\alpha\alpha\exists N$	น.	เหี้ย	monitor
$\kappa\upsilon N\omega\iota\leftrightarrow\perp\kappa$	น.	กิ้งกือ	millipede
$\kappa\alpha\pi\epsilon\epsilon\exists$	น.	จระเข้	crocodile
$\kappa\alpha\varphi\alpha\alpha N$	น.	เต่า	turtle
$\kappa\alpha\varphi\alpha\alpha N\ \kappa\blacklozenge\alpha\alpha\exists\eta$	น.	เต่ากระ	turtle
$\kappa\alpha\varphi\alpha\alpha N\ \kappa\blacklozenge\alpha\alpha\exists$	น.	เต่าลาย	turtle
$\kappa\alpha\varphi\alpha\alpha N\ \kappa\eta\lambda\alpha\alpha\perp$	น.	เต่าใบ	turtle
$\kappa\circ\perp N$	น.	กระดอง	shell
$\pi\eta\lambda\iota\perp\mu$	น.	ทาก	land leech

3.5. ปลา สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

$\tau\eta\alpha\alpha\perp\mu$	น.	ปู	crab
$\tau\eta\alpha\alpha\perp\mu\ \tau\eta\alpha\mu\circ\circ\perp$	น.	ปูหิน	crab
$\tau\eta\alpha\alpha\perp\mu\ \nu\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	ปูเขา	crab
$\tau\eta\alpha\alpha\perp\mu\ \sigma\blacklozenge EE$	น.	ปูนา	crab
$\kappa\circ\perp N\ \tau\eta\alpha\alpha\perp\mu$	น.	ก้ามปู	claws of a crab
$\kappa\alpha\sigma\alpha\alpha N$	น.	เกล็ดปลา	fish scale
$\kappa\ \perp N$	น.	ก้ามใหญ่ของกุ้ง	claw of prawn
$\kappa\upsilon\upsilon\perp\pi$	น.	เขียด	small green frog
$\kappa\upsilon\upsilon\perp\pi\ \beta\ N$	น.	กบชนิดหนึ่ง	a kind of frog
$\kappa\upsilon\upsilon\perp\pi\ \kappa\alpha\alpha\tau$	น.	เขียดตัวสีเหลือง	a small frog
$\kappa\upsilon\upsilon\perp\pi\ \kappa\alpha\mu\pi\alpha\alpha\perp\tau$	น.	เขียดตะปาด	a kind of frog
$\kappa\upsilon\upsilon\perp\pi\ \nu\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	กบภูเขา	a kind of frog
$\kappa\upsilon\upsilon\perp\pi\ N\circ\circ\exists\pi$	น.	กบชนิดหนึ่ง	a kind of frog
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon\ \kappa\upsilon\upsilon\perp\pi$	น.	ลูกกบ	a small frog

κηαφ N	น.	หอย	shell
κηαφ N κηλ ⊥	น.	หอยทาก	snail
κηαφ N κλι⊥π	น.	หอยแครง	a kind of shell
κηαφ N Ναίτ	น.	หอยขม	a kind of shell
μ πηαα	น.	ตะพาบ	snapping turtle
μι♦	น.	ปลา	fish
μι♦ πασ↔N	น.	ปลาซ่อน	serpent headed fish
μι♦ τακ♦απ	น.	ปลาชนิดหนึ่ง	a kind of fish
μι♦ τυυν κ♦οομ	น.	ปลาชนิดหนึ่ง	gar-fish
μι♦	น.	ปลาชีวกวาย	a kind of fish
τααN κλ↔↔N			
μι♦ καπ ∃τ	น.	ปลาปักเป้า	globe fish
μι♦ καταα⊥κ	น.	ปลาลิ้นหมา	a kind of fish
χη ⊥			
μι♦ καμα∃♦	น.	ปลาพลวง	a kind of fish
μι♦ κλι↔↔ω	น.	ปลากระชัง	a kind of fish
μι♦ μι/ηοο	น.	ปลาตัวเล็กปากอ้า	a kind of fish
μι♦ σ κ	น.	ปลารุ่ง	a kind of fish
μι♦ σααN	น.	ปลาชีว	carp
μι♦ λα?ιτ	น.	ปลาตัวเล็ก	a kind of fish
μι♦ [≡] λαλι↔↔N	น.	ปลาดุก	silurus
κλ↔↔N μι♦	น.	ก้างปลา	fish bone
μακ N	น.	กุ้ง	prawn
μαλ↔↔⊥N	น.	ปลาไหล	eel

3.6 คำที่เกี่ยวข้องกับสัตว์

πηαη	น.	หาง	end of tail
ταλοο⊥	น.	หนัง	skin
χατ	ก.	ดุ	scold
χηα/EE⊥/	ก.	(สัตว์)แยกเขี้ยว/ ยิงฟัน	to bare one's teeth
χηιμ	ก.	เลี้ยง	feed
κι⊥/	น.	ไขมัน	fat
κι∃♦	ก.	เห่า	to bark
κατυκ	น.	หลัง	back
κασ♦αη	น.	เล็บ(สัตว์)	claw
/ε∃ν	ก.	แยกเขี้ยว (ใช้กับสุนัขจะกัด)	to bare one's teeth

		ก้น)	
$\sigma\upsilon\kappa$	น.	ขน	feather
$\sigma\upsilon\upsilon\chi_2$	น.	เขาสัตว์	horn
$\lambda\iota\perp\pi$	ก.	ตอน(หมู)	castrate
$\lambda\upsilon\upsilon\exists\chi\ \tau\upsilon N$	ก.	วางไข่	to lay eggs
$\omega\alpha\exists\tau$	ก.	ขวิด	to gore
$\omega E E \omega$	ก.	นกยูงรำแพน	(of a peacock) to spread his tail
$\diamond\alpha\exists\kappa$	ก.	ขัง	to shut up
$\kappa\diamond\upsilon\upsilon\exists$	ก.	หอน	to howl
$\kappa\eta\lambda\upsilon\eta\ (\kappa\alpha\pi\alpha\alpha\omega)$	ก.	สนตะพาย (ควาย)	to harness
$\kappa\eta\diamond\alpha\alpha\exists\tau$	ก.	ข่วน	to scratch with claws

4. อวัยวะต่าง ๆ และหน้าที่

4.1 ส่วนหัวและใบหน้า

$\pi\alpha\nu\iota\perp\diamond$	น.	แก้ม	cheek
$\pi\alpha\nu\iota\perp\mu$	น.	ปาก	mouth
$\pi\alpha\nu\iota\perp\mu\ \lambda\upsilon\upsilon\perp\phi$	น.	จงอยปาก	beak
$\pi\alpha\lambda\alpha N$	น.	ขวัญ	whole of hair on head
$\pi\alpha\lambda\alpha\alpha\exists N$	น.	หู	ear
$\pi\alpha\lambda\alpha\alpha\exists N\ \chi\alpha\lambda\alpha\kappa$	น.	หูตึง	deaf
$\tau\eta\rho\alpha\exists N\ \pi\alpha\lambda\alpha\alpha\exists N$	น.	รูหู	ear canal
$\kappa\eta\lambda\alpha\alpha\perp\ \pi\alpha\lambda\alpha\alpha\exists N$	น.	ใบหู	ear lobe
$\pi\eta\alpha\eta\ \kappa\alpha\phi\alpha\alpha N$	น.	หางเต่า (ผม)	pointed tuft of hair
$\pi\eta\upsilon\leftrightarrow\perp N$	น.	กระหม่อม	soft spot on top of head
$\tau\upsilon\upsilon\eta$	น.	หัว	head
$\kappa\alpha\tau\upsilon\kappa\ \kappa\upsilon\leftrightarrow\kappa$	น.	หลังคอ	nape of neck
$\kappa\alpha\tau\alpha\alpha\perp\kappa$	น.	ลิ้น	tongue
$\kappa\alpha\tau\alpha\leftrightarrow\perp N$	น.	เพดานปาก	palate
$\kappa\alpha\mu\alpha\alpha\perp N$	น.	คาง	chin
$\kappa\upsilon\leftrightarrow\kappa$	น.	คอ	throat
$\kappa\eta\upsilon\phi$	น.	ฟัน	tooth
$\kappa\eta\upsilon\phi\ \tau\alpha\kappa\alpha\perp$	น.	ฟันหน้า	front teeth
$\kappa\eta\upsilon\phi\ \chi\eta\ \perp$	น.	เขี้ยว	canine tooth
$\kappa\eta\upsilon\phi\ \kappa\alpha\tau$	น.	ฟันใหญ่	big tooth
$\kappa\eta\upsilon\phi\ \kappa\ \eta$	น.	ฟันหัก	broken tooth

κηυυφ λα?↔⊥τ	น.	ฟันเล็ก	small tooth
σ↔) κηυυφ	น.	เหงือก	gums
μα↔τ	น.	ตา	eye
τυυυ μα↔τ	น.	หัวตา	nasal acanthi
καλ ⊥N μα↔τ	น.	กระบอกตา	eye socket
κηυυ μα↔τ	น.	ลูกตา	eye ball
μα↔τ χηανυ⊥τ	ค.	ตามืด	dazzle
μα↔τ κρ↔↔	ก.	ตาลาย	to be dizzy
μα↔τ κηλ↔	ค.	ตาบอด	blind
σαμβ κ μα↔τ	น.	หนังตา	eyelid
Ν↔↔◆	น.	หน้า	face
μα↔τ Ν↔↔◆	น.	หน้าตา	facial features
συκ	น.	ผม	hair
συκ ?υφ	น.	ไรผม	hair line
συκ μα↔τ	น.	ขนตา	eyelash
συκ μα↔↔N	น.	หนวดเครา	moustache, beard
συκ NEE⊥)	น.	ผมหยิก	wavy hair
συκ κ◆↔η	น.	ผมแข็ง	stiff hair
π◆↔↔⊥N	น.	ไหล่	shoulder

4.2 ส่วนลำตัว

πυN	น.	ท้อง	stomach
πυN κ↔χ	น.	ท้องน้อย	lower abdomen
πυN κ↔τ	น.	ท้องใหญ่	large or distended belly
πη↔↔τ	น.	ดี (ในคน/ สัตว์)	gall
πη⊥μ	น.	ไต	kidney
ταλ↔⊥	น.	หนัง	skin
καπυ⊥N	น.	พุง	belly
κατυκ	น.	หลัง	back
κατυκ κυ⊥N	น.	หลังค่อม	have crooked back
καλυυ⊥ν	น.	สะดือ	navel
καω⊥ν	น.	เอว	waist
κ↔↔π	น.	ร่างกาย	body
?↔↔ω	น.	ลำไส้	guts
συκ	น.	ขน	body hair

$\lambda \leftrightarrow \exists \mu$	น.	ตับ	liver
$\diamond \alpha \exists \eta$	น.	หิด	itch
$\varphi \kappa$	น.	หน้าอก/นม	breast
$\tau \cup \eta \varphi \kappa$	น.	หัวนม	nipple
$\kappa \diamond \iota \chi$	น.	อก	chest

4.3 แขนขา กระดูก

$\pi \alpha \kappa \alpha \perp \kappa$	น.	รักแร้	armpit
$\tau \iota$	น.	มือ/แขน	hand/arm
$\kappa \alpha \mu \perp \nu \tau \iota$	น.	นิ้วโป้ง	thumb
$\kappa \alpha \nu \iota \leftrightarrow \perp N \tau \iota$	น.	นิ้วก้อย	little finger
$\kappa \cup \exists \diamond \tau \iota$	น.	นิ้วชี้	index finger
$\nu \bar{\delta} \alpha \alpha \diamond \tau \iota$	น.	นิ้วกลาง	middle finger
$\tau \alpha \pi \alpha \perp \diamond \tau \iota$	น.	ฝ่ามือ	palm of hand
$\kappa \alpha \pi \cup \perp N \tau \iota$	น.	กรงเล็บ	claw
$\kappa \cup \leftrightarrow \kappa \tau \iota$	น.	ข้อมือ	wrist
$\tau \alpha \kappa \diamond \iota \leftrightarrow \perp N$	น.	ข้อศอก	elbow
$\tau \alpha \mu \lambda \cup \leftrightarrow N$	น.	น่อง	calf of leg
$\tau \cup \eta \mu \alpha \kappa \cup \perp \diamond$	น.	เข่า	knee
$\kappa \alpha \tau \alpha \kappa$	น.	เส้นเอ็น	tendon
$\kappa \alpha \sigma \diamond \alpha \eta$	น.	เล็บ	finger nail
$\sigma \iota \exists /$	น.	เท้า	foot
$\kappa \alpha \tau \circ \perp \diamond \sigma \iota \exists /$	น.	ส้นเท้า	heel
$\kappa \alpha \mu \perp \nu \sigma \iota \exists /$	น.	นิ้วเท้า	toe
$\kappa \cup \leftrightarrow \kappa \sigma \iota \exists /$	น.	ข้อเท้า	ankle
$\sigma \cup \kappa \diamond \cup \leftrightarrow \exists N$	น.	ขนที่น่อง	hair on calf of legs
$\sigma \cup \leftrightarrow \exists \kappa$	น.	รอยเท้า	footprint
$\pi \lambda \cup \cup \exists$	น.	ขา	leg
$\pi \lambda \cup \cup \exists \kappa \cup \leftrightarrow \perp \chi$	น.	ขาอ่อน	thigh
$\kappa \lambda \cup \leftrightarrow N$	น.	กระดูก	bone
$\kappa \lambda \cup \leftrightarrow N \pi \cup \perp \tau$	น.	กระดูกอ่อน	cartilage
$\kappa \lambda \cup \leftrightarrow N \kappa \alpha \tau \cup \kappa$	น.	กระดูกสันหลัง	spine
$\kappa \lambda \cup \leftrightarrow N \kappa \alpha \varphi \alpha \alpha N$	น.	กระดูกไหปลาร้า	shoulder blade
$\kappa \lambda \cup \leftrightarrow N \sigma \alpha \pi \cup \kappa$	น.	กระดูกผุ	decayed bone
$\kappa \lambda \cup \leftrightarrow N \kappa \diamond \alpha \eta$	น.	ซี่โครง	rib

4.4 ส่วนก้น

$\pi\eta\upsilon\beta\perp\mu$	น.	ตด	break wind
$\tau\upsilon N\ \kappa\eta\lambda\alpha\alpha\omega$	น.	ลูกอัณฑะ	testicle
$\tau\upsilon\upsilon\nu$	น.	อวัยวะเพศหญิง	vagina
$\sigma\upsilon\kappa\ \tau\upsilon\upsilon\nu$	น.	ขนเพชร	pubic hair
$\sigma\blacklozenge\alpha\exists N\ \tau\upsilon\upsilon\nu$	น.	ช่องคลอด	vagina
$\kappa\alpha\tau\epsilon\epsilon\exists$	น.	แตด	clitoris
$\kappa\eta\ \perp N$	น.	ก้น	buttocks
$\sigma\blacklozenge\alpha\exists N\ \kappa\eta\ \perp N$	น.	ทวารหนัก	anus
$\lambda\epsilon\exists\chi$	น.	องคชาติ	penis

4.5 เลือด และของเสียในร่างกายที่ต้องขับออก

$\tau\alpha\alpha\perp\kappa\ \mu\upsilon\eta$	น.	น้ำมูก	nasal secretion
$\tau\alpha\alpha\perp\kappa\ \mu\alpha\uparrow\tau$	น.	น้ำตา	tears
$\tau\alpha\alpha\perp\kappa\ \sigma\upsilon\leftrightarrow\chi$	น.	น้ำลาย	saliva
$\kappa\alpha\tau\alpha\kappa$	น.	ขี้ไคล	scurf
$\kappa\eta\alpha\mu\alpha\kappa$	น.	เหงื่อ	sweat
$\kappa\eta\alpha\mu\alpha\kappa\ \tau\upsilon\upsilon\eta$	น.	รังแค	dandruff
$\kappa\eta\upsilon\beta\perp\mu_1$	น.	เยี่ยว	urine
$?i\chi_1$	น.	ขี้	excrement
$?i\chi\ \pi\alpha\lambda\alpha\alpha\exists N$	น.	ขี้หู	ear wax
$?i\chi\ \kappa\eta\upsilon\beta$	น.	ขี้ฟัน	food residue among the teeth
$?i\chi\ \mu\upsilon\uparrow\eta$	น.	ขี้มูก	ear wax
$?i\chi\ \mu\alpha\exists\tau$	น.	ขี้ตา	eye wax
$\eta\alpha\alpha\perp\mu$	น.	เลือด	blood
$\kappa\blacklozenge\epsilon\ \eta\alpha\alpha\perp\mu$	น.	ประจำเดือน	menses

5. วงจรชีวิตและสุขภาพ

5.1 วงจรชีวิต

$\pi\eta\ \kappa\alpha\exists\tau$	ค.	หายเจ็บ	get well
$\chi\eta\sigma\sigma\perp\mu$	ค.	เติบโต	grow
$\kappa\alpha\tau$	ค.	โต	grow

$\kappa\alpha\mu\nu\leftrightarrow\leftrightarrow\tau$	น.	กำเนิด	born
$\tau \exists \kappa\alpha\mu\nu\leftrightarrow\leftrightarrow\tau$	ก.	ให้กำเนิด	to give birth
$\eta\upsilon\upsilon\chi$	ก.	ตาย	to die
$\kappa\alpha\sigma\alpha\perp\mu \eta\upsilon\upsilon\chi$	น.	คนตาย	dead person
$\lambda\alpha\lambda\upsilon\upsilon\exists\chi$	น.	แท้งลูก(ไม่เจตนา)	miscarriage
$\tau \exists \lambda\alpha\lambda\upsilon\upsilon\exists\chi$	ก.	ทำแท้ง	to have abortion
$\diamond\upsilon\phi$	ค.	เป็น (ยังไม่ตาย)	living
$\kappa\eta\diamond\alpha\exists/$	ก.	ดีขึ้น	to get better
$\sigma\diamond\alpha\exists\mu \pi\upsilon N$	น./ ก.	แพ้ท้อง	morning sickness

5.2 อาการเจ็บไข้ การรักษาและยารักษาโรค

$\pi\upsilon\upsilon\exists\diamond$	ก.	เมา	drunk
$\pi\eta\alpha\phi \perp \pi\eta\alpha\phi EE\perp$	ค.	อ่อนแอ	weak
$\beta \perp \pi$	ค.	เหนื่อย	tired
$\tau\alpha\exists N$	น.	หนอง	pus
$\tau\upsilon? \tau\upsilon\upsilon\eta$	ก.	จี๊ด	to tickle
$\tau\alpha\mu \phi$	น.	ตะมอย(นิ้วด้วนมีหนอง)	amputated finger
$\tau\alpha\lambda\alpha\perp\eta$	น.	ไ้คัน	swelling of lymph nodes in groin area
$\tau\upsilon\leftrightarrow\exists\nu \kappa\alpha\tau$	ก.	บาดเจ็บ	harm
$\tau\eta\alpha\perp\diamond$	ก.	เส็บ	numb
$\chi\upsilon/ \eta\alpha\tau$	ก.	ออกหัด	to have measles
$\chi\upsilon\upsilon\perp\chi_i$	น.	อ้วก	vomit
$\chi\eta\alpha\omega\leftrightarrow\phi$	น.	ไข้	fever
$\chi\eta\alpha\alpha\perp\diamond$	น.	เกลื้อน	have chloasma
$\kappa\alpha\exists\pi \kappa\eta\diamond\alpha\eta$	น.	ตัวแข็ง	paralysis
$\kappa\alpha\exists\tau$	ก.	ปวด	ache
$\kappa\alpha\exists\tau \pi\upsilon N$	ก.	ปวดท้อง	have stomachache
$\kappa\alpha\exists\tau \tau\upsilon\upsilon\eta$	ก.	ปวดหัว	headache
$\kappa\alpha\mu\eta\epsilon N$	น.	กระตุ้นความจำ	to stimulate the memory
$\kappa\alpha\eta\alpha\alpha\perp N$	ค.	เมื่อย	weary
$\kappa\eta\alpha\perp\mu \kappa\eta\alpha\leftrightarrow\perp$	ค.	ตะครันตะครอ (ครันเนื้อครันตัว)	have an ague

κηαμ κ	ก.	ไอ	cough
κηαα⊥π	ค.	คัน	itchy
κηαα⊥♦	น.	กลาก	have ringworm
?αη	น.	ฝี	boil(n)
?αη ?ιι ν τ∞∃N	น.	ฝีหนอง	wound with pus
πα♦εε⊥			
μα∃τ Να♦	น.	ตาแดง	have sore eyes
μακηυ↔	น.	สิ่ว	pimple
ν δ̄αη	ก.	จาม	sneeze
σαπμ ∃κ	น.	ไขหวัด	cold
σαμλοπ	ก.	ชัก	to have a spasm
σανι⊥ω	ก.	เสียว	to feel a shooting plain
σανι⊥ω πνN	ก.	เสียวท้อง	get sharp sudden sensation
σανι⊥ω μα∃τ	ก.	เสียวตา	quiver involuntarily
σαναμ	น.	ยา	medicine
χE) σαναμ	ก.	แพ้ยา	allergic
σαναμ μ πν∃♦	น.	ยาพิษ	poison
η∞μ πνN	ก./ ค.	ท้องเฟ้อ	to be flatulent
η↔↔μ	ก.	บวม	to be swollen
λαμν↔↔∃♦ πνN	ก.	มวนท้อง	to have colic
ωι∃♦	ก.	เวียนหัว	to be dizzy
πλνν∃ κηλEEN	น.	ขาแพลง	sprained
κλν↔↔N κ η	น.	กระดูกหัก	broken bone
κη♦αα⊥μ κ∞∃π	ก.	ร้อนเนื้อร้อนตัว	to feel hot and then cold
κη♦αα⊥μ κλν↔↔N			

6. กริยาอาการ

6.1 กริยาอาการและพฤติกรรมเกี่ยวกับส่วนหัวและใบหน้า

πιχ	ก.	หลับตา	to close (the eyes)
πηνν∃♦	น.	หัวโน	swell (head)
τ ↑ κν↔↔κ πη∞N	ก.	ทำคอฝืด (ทำท่าเกร็งลำคอ)	to make the muscles around the neck being tension
χαα∃π	ก.	ล้าง (หน้า)	to wash (face)
καπα∃κ	ก.	คล้อง	to put something around the neck

καπηλιχ μαΞτ	ก.	กระพริบตา	to blink
καωι↔Ξκ (τυυη)	ก.	ส่าย(หัว)	to shake one's head
κυυφ (ΝααΞ◆)	ก.	ก้ม(หน้า)	to bend down
μαλαα⊥κ	ก.	เปิดตา	to open one's eye
συυ	ก.	สั่งน้ำมูก	to blow the nose
συ↔ΞΝ	ก.	ดม	to smell
ηαατ	ก.	สูดอากาศ	to sniff
πλ Ξκ (σαμβ Ξκ μαΞτ)	ก.	ปลิ้น(เปลือกตาขึ้น)	to roll (eyes) upward
π◆αη (ΝααΞ◆)	ก.	ผัด(หน้า)	to powder (face)
κλι↔κ	ก.	ก๊อน	to glance at

6.2 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับปาก

πααΞτ	ก.	เลีย	to lick
πααΞμ	ก.	คาบ	to seize in teeth
πηακ ?ιχ	ก.	สะอึก	to hiccough
τ Ξκ (καταα⊥κ)	ก.	แลบ(ลิ้น)	to stick (the tongue) out
ταα⊥◆	ก.	ดื่ม	to drink
τ Ξ πανι⊥μ κηα/υυυ	ก.	ปากจู๋	puckered mouth
βι↔⊥μ	ก.	อม	to keep in mouth
χυη ταα⊥κ συ↔⊥χ	ก.	ถ่มน้ำลาย	to spit
χακμαμ	ก.	เม้มปาก	to compress the lips
χυυ⊥χ ₂	ก.	อ้วก	to vomit
χηαα	ก.	กิน	to eat (informal)
χηαα πλαα⊥τ ποοΝ	ก.	กินเรียราด	to eat scattered
χηυ↔φ	ก.	(ปลา)ตอด	to nibble a bait
κασα⊥◆	ก.	คราง	to moan
καηυυχ	ก.	ฟิวปาก	to whistle
κυυ	ก.	บ้วน	to spit out
κυυΞ	ก.	ตะโกน	to cry out
κι↔Ξμ	ก.	เคี้ยว	to chew
κηατ	ก.	กัด	to bite
κηαμ κ	ก.	ไอ	to cough
μα◆ι↔ΞΝ	ก.	ร้องเพลง	to sing

$v \bar{\delta}\alpha\eta$	ก.	จาม	to sneeze
$N \bar{\kappa}\alpha\alpha\exists\pi$	ก.	หาว	to yawn
$N\alpha\alpha\exists/$	ก.	เอาฟันแทะข้าวโพด	to pick out with teeth
$\sigma\alpha\lambda\alpha\kappa$	ก.	สำลัก	to choke
$\sigma\upsilon$	ก.	จูบ	to kiss
$\eta\alpha\alpha \pi\alpha\nu\iota\mu$	ก.	อ้าปาก	to open mouth
$\eta\alpha\alpha \pi\alpha\nu\iota\mu \kappa\alpha\eta\alpha\alpha$	ก.	อ้าปากหาว	to keep the mouth being opened
$\eta\upsilon\upsilon$	ก.	เป่า	to blow
$\eta\upsilon\upsilon\tau$	ก.	ซด	to sip
$\eta\iota\leftrightarrow\exists\kappa$	ก.	แหกปาก	to shout
$\eta\upsilon\leftrightarrow\pi$	ก.	ทาน (อาหาร)	to eat (formal)
$\lambda\alpha\eta\upsilon\upsilon\chi$	ก.	กระซิบ	to whisper
$\lambda\alpha\alpha\perp\mu$	ก.	ปลอบ	to console
$\varphi\alpha\alpha\exists\mu$	ก.	ร้องไห้	to sob
$\pi\blacklozenge\iota\leftrightarrow\exists\tau$	ก.	(เห็ด) ล้น	to raise a hue and cry
$\kappa\lambda\alpha\kappa$	ก.	กลืน	to swallow

6.3 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับมือ

$\pi\alpha\perp N$	ก.	ไกว	to rock a cradle
$\pi E/(\kappa\alpha\sigma\epsilon\epsilon)$	ก.	ปั่น(เชือก)	to twist (rope)
$\pi\alpha\sigma\alpha\eta$	ก.	พรม(น้ำ)	to sprinkle
$\pi\alpha\varphi\upsilon\upsilon\blacklozenge$	ก.	แขวน	to hang up
$\pi\upsilon\upsilon\exists\tau$	ก.	ตัดด้วยมีดขอ	to cut
$\pi\upsilon\upsilon\chi$	ก.	ฟ่า	to spit
$\pi\upsilon\upsilon\exists\chi$	ก.	ล้วงกระเป๋า	to pick (one's pocket)
$\beta\alpha\eta$	ก.	กวาด	to sweep
$\beta \exists\kappa \tau\alpha\lambda\alpha\alpha\perp$	ก.	ถลกหนัง	to flay
$\tau\iota\eta$	ก.	แตะ	to dip in
$\tau\alpha\lambda \exists\mu$	ก.	เอามือทำเป็นกอง	to heap by hand
$\tau \exists\kappa \kappa\alpha\sigma\alpha\alpha N \mu\iota\blacklozenge$	ก.	ขูดเกี๊ยง	to scrape off
$\tau\iota \lambda\alpha\lambda\alpha\eta$	ค.	มือไว	given to thieving
$\tau\iota \tau\alpha\alpha\exists N$	ก.	บ่งหนอง	to liberate as pus
$\tau\alpha\alpha\perp/$	ก.	ดึง/ รูด	to pull
$\tau\eta\iota\chi$	ก.	ตัดโคนต้นไม้เล็ก	to cut out at roots

τηΕχ	ก.	ตัด	to cut
τηΕχ χηυυ⊥φ	ก.	ตัดยอด	to cut top
τηΕχ κασ♦αη	ก.	ตัดเล็บ	to trim
τηΕχ ν δ̄αα♦	ก.	ตัดกลางต้น	to cut down tree at the middle
τηυ⊥μ			
τηακ	ค.	ขาด	rip
δακ ₁	ก.	ใส่(กบ)	to shove
δακ ₂	ก.	ใส่	to put on
δυη	ก.	ถู/ขัด	to rub
δ μ	ก.	ทุบ	to strike
χ∞κ	ก.	ปักลง	to plunge down
χαη	ก.	ถาก	to whittle make hole
χαη ?υη	ก.	ถากฟืน	to chop up firewood
χηιχ	ก.	หนีบ(ใช้นิ้ว)	to pinch
χη κ	ก.	เจาะ	to stab
χηοοN	ก.	คว้า	to grasp
χηυ↔κ	ก.	แทง	to pierce
κ∞ν	ก.	ถือ	to carry in hand
κ∞Ξη	ก.	รานกิ่ง	to lop the branches
κυ⊥N	ค.	งอ	crook one's arm
κΕχ	ก.	หัก	to break
κατ	ก.	โค่นต้นไม้	to cut down tree
καμυυχ	ก.	กำ	to hold
καΞη	ก.	จัดขึ้น	to prop up
καω↔Ξκ	ก.	กอด	to embrace
κ N	ก.	แบก	to carry
κυυΞ♦	ก.	ชี้	to point at
κη∞η	ก.	บีบ(หา)ใช้เล็บ	to press using finger nails
κηυη	ก.	ขูด	to scrape off
κηυ⊥φ	ก.	ควัก	to dip in
κηυ↔τ	ก.	ผูกปม	to knot
κηυ↔τ τυ	ก.	ผูกมือ	to tie hand
)/α⊥μ	ก.	ขยำ	to squeeze with hand
σ∞∞	ก.	ทิ่ม	to pierce
σ∞αΞη πατ	ก.	สาดทิ้ง	to throw out
συ↔τ	ก.	เช็ด	to wipe

$\eta \mu$	ก.	จิบเป็นกลีบ	to gather in folds
$\eta \iota \leftrightarrow \exists \kappa$	ก.	ฉีก	to ear
$\lambda \alpha \lambda \epsilon \eta$	ก.	ริดกิ่ง	to cut branches of tree
$\lambda \alpha \omega \leftrightarrow \leftrightarrow \exists \chi (\tau \iota \iota)$	ก.	กวัก(มือ)	to wave (the hand)
$\lambda \alpha \omega \iota \leftrightarrow \exists \kappa$	ก.	เขย่า	to shake
$\lambda \alpha \alpha \exists \pi$	ก.	ทา	to paint
$\lambda \upsilon \upsilon \exists \chi$	ก.	วาง	to place on
$\lambda \alpha \alpha \exists \kappa$	ก.	แก้มัด	to untie
$\diamond \upsilon \kappa$	ก.	แยง / สอย	to go through / to pull down
$\diamond \upsilon \mu \alpha \kappa \alpha \perp \omega$	ก.	มวนยา	to roll up cigarettes
$\diamond \upsilon \upsilon \exists \chi \pi \diamond \iota \exists$	ก.	ฉางป่า	to cut off
$\omega \iota \exists \chi$	ก.	หิ้ว	to carry suspended from the hand
$\omega \leftrightarrow \uparrow \phi$	ก.	ตี	to hit
$\omega \leftrightarrow \exists \phi \tau \eta \alpha \diamond$	ก.	ซักผ้า	to wash cloth
$\omega \leftrightarrow \exists \phi \nu \exists N$	ก.	ดีสอก	to hit with elbow
$\tau \alpha \kappa \diamond \iota \leftrightarrow \perp N$			
$\pi \lambda \epsilon \eta$	ก.	ปลิด	to pluck
$\pi \lambda \eta$	ก.	ผ่าด้วยขวาน	to chop
$\pi \lambda \eta \pi \alpha \kappa \nu \bar{\delta} \alpha \alpha \diamond$	ก.	ผ่าครึ่ง	to cut in half
$\pi \lambda \eta \delta \upsilon \upsilon N$	ก.	เฉาะ มะพร้าว	to chop off
$\beta \lambda \epsilon \eta \chi \iota \downarrow$	ก.	บิออก	to break off with one's finger
$\tau \diamond \upsilon \leftrightarrow \phi$	ก.	ร้อยให้ติดกัน	to string
$\kappa \lambda$	ก.	จุ่ม	to dip in
$\kappa \omega \alpha \kappa$	ก.	แขวน	to hang
$\kappa \eta \lambda \epsilon \eta$	ก.	เราะกระดูก	to chip off
$\kappa \eta \lambda \kappa$	ก.	แคะ	to hollow out
$\kappa \eta \lambda \iota \perp$	ก.	เสียมไม้	to sharpen point
$\sigma \diamond \alpha \alpha \exists \pi$	ก.	ล้าง	to wash

6.4 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับส่วนลำตัว

$\pi \upsilon \exists N \kappa \iota \perp \omega$	ก.	แขม่วท้อง	to raw in the belly
$\pi \circ \kappa$	ก.	พก	to bring with
$\pi \alpha ? \epsilon \epsilon \kappa$	ก.	พิง	to place at wall
$\pi \iota \omega$	ก.	อุ้ม	to hold
$\pi \iota \omega \delta \alpha \kappa \kappa \alpha \omega \iota \perp \nu$	ก.	กระเตง	to hold child on one's

$\tau\omicron\omicron N$	ก.	โหน	hip
$\tau\eta\leftrightarrow\exists\kappa$	ก.	นอน	to swing
$\tau\eta\leftrightarrow\exists\kappa\ \kappa\alpha\pi\upsilon\upsilon\exists\chi$	ก.	นอนคว่ำ	to sleep
$\tau\eta\leftrightarrow\kappa\ \lambda\alpha N\omicron\kappa$	ก.	นอนนก	to sleep with face down
$\tau\eta\leftrightarrow\exists\kappa\ \lambda\alpha N\iota\leftrightarrow\exists\tau$	ก.	นอนหลับ	to take a sitting sleep
$\chi\infty\exists\eta\ \kappa\upsilon\leftrightarrow\kappa$	ก.	ขี่คอ	to sleep
$\kappa\alpha\pi\alpha\exists\kappa$	ก.	คล้อง/แขวน	to ride on someone's shoulder
$\kappa\alpha\sigma\iota\chi$	ก.	สะดุ้ง	to hang
$\kappa\infty\infty\blacklozenge_1$	ก.	นั่ง	to startle
$\kappa\infty\infty\blacklozenge\ \kappa\alpha\delta\alpha\alpha N$	ก.	นั่งกางขา	to sit
$\pi\lambda\upsilon\upsilon\exists$			to sit separating legs
$\kappa\infty\infty\blacklozenge\ \kappa\alpha\mu\omicron\omicron\exists\kappa$	ก.	นั่งได้	to sit and pay no attention
$\kappa\infty\infty\blacklozenge\ \mu\ \bar{\pi}\leftrightarrow\leftrightarrow\perp/$	ก.	นั่งเฉยไม่รู้ไม่ชี้	to be indifferent
$\kappa\infty\infty\blacklozenge\ \sigma\epsilon\chi\ \pi\lambda\iota\omega$	ก.	นั่งผิงไฟ	to warm oneself by fire
$\kappa\infty\infty\blacklozenge\ \varphi\ \exists N\ \eta\omicron\perp N$	ก.	นั่งของๆ	to sit with legs spreading apart
$\mu\upsilon\chi\ \tau\alpha\alpha\perp\kappa$	ก.	ดำน้ำ	to dive
$\eta\upsilon\upsilon\mu$	ก.	อาบน้ำ	bathe
$\kappa\blacklozenge\infty\kappa$	ก.	ปลุก	to wake up
$\kappa\blacklozenge\alpha\alpha\exists\kappa$	ก.	หาม	to carry with a pole
$\kappa\blacklozenge\omicron\omicron\kappa$	ก.	ลุก	to stand up

6.5 กริยาอาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับขาและเท้า

$\tau\infty v$	ก.	ถีบ	to shove away with the foot
$\tau\eta\alpha\alpha\blacklozenge$	ก.	ยืน	to stand
$\beta\omicron\blacklozenge$	ก.	วิ่ง	to run
$\chi\alpha\exists v$	ก.	เหยียบ	to step on
$\chi\iota\omega_1$	ก.	เดิน	to walk
$\chi\iota\omega\ \lambda\iota\exists/$	ก.	เดินเล่น	to take walk
κEEN	ก.	เตะ	to kick
$\sigma\alpha\pi\infty\exists\eta$	ก.	สะดุด	to trip over
$\sigma\alpha\omega\alpha\alpha\perp\kappa$	ก.	ก้าวเท้า	to step
$\sigma\upsilon\leftrightarrow N$	ก.	เต้นรำ	to dance

λακηυ⊥τ	ก.	ลื่น	to be slippery
λoo∃τ	ก.	กระโดด	to jump
λoo∃τ χυη	ก.	กระโจนลง	to jump down

6.6 กริยาและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสภาพ, การดำรงอยู่ หรือการเปลี่ยนแปลง

πιη	ก.	หาย	to disappear
π∞κ	ก.	พัด	to fan
π∞ν	ก.	กอง	to pile up
πεχ	ก.	แตก	to break
πεχ κηαμ∞κ	ก.	เหงื่อออก	to perspire
π κ	ก.	ห่อ	to wrap
παα∃κ σαα	ก.	มีเพศสัมพันธ์	to have sexual
πoo⊥μ	ก.	เฝ้า	to watch
π N	ก.	ร่วมเพศ	to intercourse
πηoo	ก.	ฝัน	to dream
β∞τ	ก.	ปิด	to close
β↔↔↔∃κ	ก.	เปิด	to open
τ∞π ♦ υ↔↔∃κ	ก.	หมกซ่อน	to put under sth.
τ∞κ Nu↔↔∃κ	ก.	กรน	to snore
τα∃π	ก.	ทบ	to fold
τυυ∃	ก.	หนี	to flee
τ ∃	ก.	ทำ	to make
τ ∃ καα♦	ก.	ทำงาน	to work
δ ∃μ	ก.	แอบ	to hide
χ∞∃η	ก.	ขับ / ขี่	to drive / ride
χυκ	ก.	คลุม	to cover
χαμ	ก.	คอย	to wait
χανλ N	ก.	เกี่ยวข้องกันโดยการแต่งงาน	to be related by marriage
χυυ♦	ก.	เข้า	to enter
χηηη	ก.	ตาก / ผึ่ง	to dry in the sun
κ∞η	ก.	ตื่นนอน	to be awake
καπυυ∃χ	ก.	คว่ำ	to turn over
καπηυ⊥N	ก./ ค.	งอ	to bend
κα?υ⊥μ	ก.	ทำให้เป็นหลุม	to make a hole

$\kappa\alpha\eta\iota\mu$	ก.	หายใจ	to breath
$\kappa\ \eta$	ก.	หัก	broken
$\kappa\eta\upsilon\leftrightarrow\tau$	ก.	มัด	to bind
$?ι\chi_2$	ก.	ชี้	to defecate
$?ι\upsilon\nu$	ก.	มี / ใต้	to have /get
$?ι\upsilon\nu\ \sigma\alpha\alpha$	ก.	มีเพศสัมพันธ์	to have sexual
$?υ\upsilon\perp\chi$	ก.	เอา	to take
$?υ\leftrightarrow\perp\kappa$	ก.	ให้	to give
$\mu\ \Xi\eta$	ก.	ตีก้นเด็กกล่อมให้นอน	to hit slightly at the bottom of the child when it goes to bed
$\lrcorner\alpha\perp\blacklozenge$	ก.	สั่น	to shiver
$\sigma\upsilon\upsilon\Xi\nu$	ก.	ส่ง	to send
$\sigma\upsilon\leftrightarrow\perp\nu$	ก.	นั่ง	to stay still
$\eta\alpha\alpha\Xi\pi$	ก.	เปลือย	bare, naked
$\eta\iota\leftrightarrow\kappa$	ก.	รีบ	to hurry
$\lambda\iota\Xi\lrcorner$	ก.	เล่น	to play
$\lambda\alpha\lambda\alpha\Xi\eta$	ก.	พัง	to tumble down
$\lambda\alpha\omega\iota\leftrightarrow\perp\kappa$	ก.	เขย่า/ขย่ม	to shake
$\lambda\leftrightarrow\leftrightarrow\Xi\kappa$	ก.	สร้าง	to build
$\blacklozenge\upsilon\perp\nu$	ก.	ดัน	to shove
$\blacklozenge\upsilon\leftrightarrow\Xi\kappa$	ก.	ซ่อน	to hide
$\omega\alpha\alpha\perp\blacklozenge$	ก.	คลาน	to crawl
$\pi\lambda\alpha\alpha\Xi N$	ก.	ส่อง	to shine
$\kappa\blacklozenge\circ\circ\Xi\kappa$	ก.	ลุก	to wake up
$\kappa\eta\lambda\upsilon\upsilon\perp\mu_2$	ก.	ฉี่	to urinate

6.7 ทิศทาง การเคลื่อนที่

$\pi\alpha\alpha\Xi\kappa$	ก.	ขึ้น	to rise
$\pi\alpha\alpha\Xi\kappa\ \lambda\iota\lrcorner$	ก.	ขึ้นบน	to go up ascend
$\beta\ \eta$	ก.	ขว้าง	to throw
$\tau\leftrightarrow\leftrightarrow N$	ก.	โยน	to throw away
$\delta\iota\lrcorner$	ก.	ไล่	to chase
$\delta\iota\lrcorner\chi\iota\omega$	ก.	ไล่ไป	to chase away
$\delta\iota\lrcorner\lambda\alpha\mu\upsilon\leftrightarrow\perp\tau$	ก.	ไล่ตาม	to pursue
$\chi\upsilon\Xi\eta$	ก.	ลง	to go downward

$\chi\upsilon\exists\eta\tau\alpha\alpha$	ก.	ลงล่าง	to go down
$\chi\upsilon\omega_2$	ก.	ไป	to go
$\delta\omicron\exists\upsilon\chi\upsilon\omega$	ก.	ร่นไป	to retract
$\delta\epsilon\epsilon\kappa\chi\upsilon\omega$	ก.	แซงไป	to pass over
$\chi\upsilon\chi\upsilon\omega$	ก.	ออกไป	to go out
$\chi\upsilon\upsilon\blacklozenge$	ก.	เข้า	to approach
$\chi\upsilon\upsilon\blacklozenge\kappa\alpha\alpha\perp\tau$	ก.	เข้าใกล้	to move nearer
$\kappa\alpha\lambda\alpha\kappa$	ก.	ตก	to drop
$\sigma\upsilon\perp\tau$	ก.	ริน	to pour
$\lambda\alpha\mu\upsilon\leftrightarrow\exists\tau$	ก.	ตาม	to follow
$\lambda\alpha\mu\upsilon\leftrightarrow\exists\tau\vee\epsilon\eta$	ก.	สะกดรอยตาม	to follow after
$\sigma\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa$			
$\lambda\alpha\omega\leftrightarrow\perp\kappa$	ก.	เขย่า	to shake
$\lambda\exists\eta$	ก.	ไต่ขึ้น	to climb up
$\lambda\upsilon\upsilon\perp\chi$	ก.	ปล่อย	to release
$\lambda\leftrightarrow\leftrightarrow\exists\kappa$	ก.	ยก	to lift
$\varphi\iota\pi$	ก.	มา	to come
$\varphi\iota\pi\kappa\lambda\epsilon\epsilon$	ก.	มาถึง	to reach
$\pi\eta\lambda\propto\kappa$	ก.	ปลิว	to blow

7. สมอง ความรู้สึกนึกคิด สถิติปัญญา ประสาทสัมผัส อารมณ์ อุปนิสัย และความประพฤติ

7.1 สมอง ความรู้สึกนึกคิด สถิติปัญญา

$\tau\iota\perp\prime$	ก.	เท่า	equal
$\tau\upsilon\leftrightarrow\exists\upsilon$	ก.	ถูก	to hit / to be right
$\tau\eta\alpha\nu\alpha\blacklozenge$	ก.	รู้จัก	to know
$\delta\iota\prime$	ก.	เข้าใจ	to understand
$\kappa\eta\alpha\eta$	ก.	รู้	to know
$\mu\epsilon\perp\prime$	ก.	สวยงาม	beautiful
$N\propto\tau$	ก.	รู้สึก	to feel
$\omega\iota\exists\prime$	ก.	ลืม	to forget

7.2 อารมณ์

$\tau \leftrightarrow \perp N$	ก.	กลัว	frightened
$\chi \propto \tau$	ก.	โกรธ	angry
$\kappa \eta \alpha \mu \upsilon \perp \chi \tau \exists$	ก.	ผีทำ	to be insane by the spirit
$\sigma \alpha N \leftrightarrow \leftrightarrow \exists \tau$	ก.	ต้องการ	want

7.3 ประสาทสัมผัส

$\pi \epsilon \epsilon \lceil$	ค.	อร่อย	delicious
$\pi \eta \alpha \alpha \perp$	ก.	อิ่ม	full (from eating)
$\tau \eta$	ก.	แตะ	to touch
$\tau \alpha \nu \epsilon \epsilon$	ก.	ฟัง	listen
$\tau \alpha N$	ก.	เห็น	see
$\tau \exists \chi \eta \circ \circ$	ก.	เอื้อมตระโ	raise a hue and cry
$\tau \eta \alpha \tau$	ค.	เค็ม	salty
$\tau \eta \alpha \blacklozenge \lceil$	ก. / ค.	เสียบ	to sting with pain
$\chi \lceil$	ค.	เปรี้ยว	sour
$\chi \eta \iota \chi$	ค.	ฝาด	astringent
$\chi \eta \alpha \nu \kappa$	ก.	มอง	look
$\chi \eta \alpha \alpha \perp N$	ค.	เย็น	cool
$\kappa \eta \upsilon \perp \blacklozenge$	ก.	หอม	fragrant
$\nu \epsilon \eta$	ก.	ดู	look at
$N \propto \perp \mu$	ค.	อุ่น	warm
$N \alpha \tau$	ค.	ขม	bitter
$N \alpha \alpha \perp \mu$	ค.	หวาน	sweet
$\sigma \epsilon \chi$	ค.	หนาว	cold
$\sigma \alpha \nu \alpha \perp \mu$	ก.	ได้ยิน	hear
$\sigma \alpha \nu \alpha \perp \mu \tau \iota \eta$	ก.	ได้ยินเสียง	to hear noise
$\sigma \alpha \lambda \alpha \alpha \perp N$	ค.	เหม็น	odor
$\sigma \alpha \alpha \mu$	ก.	ได้กลิ่น	smell
$\sigma \upsilon \leftrightarrow \lceil N$	ก.	ดม	to smell
$\omega \iota \blacklozenge$	ค.	ดัง	loud
$\pi \lambda \alpha \alpha \exists \chi$	ค.	จืด	tasteless

7.4 อุปนิสัยและความประพฤติ

$\chi \alpha N \nu \alpha \perp N$	ค.	ดื้อรั้น	stubborn
------------------------------------	----	----------	----------

$\kappa\alpha\tau\epsilon\epsilon\eta$	ก.	ขยัน	diligent
$\kappa\alpha\pi\alpha\epsilon\pi\kappa\alpha\pi\alpha\alpha\alpha\epsilon\kappa$	ก.	สะเพร่า	careless
$\kappa\upsilon\leftrightarrow\perp\phi\ \kappa\upsilon\leftrightarrow\perp\phi$	ก.	เฉื่อยชา	to be sluggish
$\kappa\eta\alpha\tau\ \mu\alpha\epsilon\tau\ \kappa\eta\alpha\tau$ $\pi\alpha\lambda\alpha\alpha\epsilon\eta$	ก.	ขี้หูดขี้ตา	ridiculous
$\tau\omega\alpha\eta$	ก.	ตะกละ	greedy
$\sigma\upsilon\kappa\lambda\iota\leftrightarrow\perp\tau$	ก.	ขี้จี้(ขี้ลูก)	ticklish
$\kappa\eta\alpha\epsilon\epsilon\perp$	ก.	ขี้อาย	shy

8. วิถีชีวิต การดำรงชีพ

8.1 การหาของป่า ล่าสัตว์ จักสาน ทำนา

$\pi\upsilon\leftrightarrow\perp\eta\ \mu\alpha\alpha\alpha$	ก.	เผาไร่	to burn field prepare it for next planting
$\pi\eta\alpha\epsilon\eta$	ก.	หว่านพืช	to sow seeds by tossing them in air
$\pi\eta\alpha\epsilon\eta\ \pi\alpha\alpha\epsilon\tau$ $\pi\alpha\alpha\alpha\epsilon\eta$	ก.	หว่านโปรยปราย	to scatter (seeds)
$\tau\ \exists\ \mu\alpha\alpha\alpha$	ก.	ทำไร่	to farm swidden field
$\chi\alpha\kappa$	ก.	ยิง	to shoot
$\chi\eta\alpha\upsilon\alpha\kappa$	น.	เมล็ดพืช	seed
$\chi\eta\upsilon\upsilon\alpha$	ก.	ปลูก	to plant
$\kappa\alpha\tau\alpha\kappa$	น.	บ่วงดักนก	a noose
$\sigma\alpha\upsilon\alpha\alpha$	น.	หน้าไม้	cross-bow
$\alpha\upsilon\alpha$	ก.	สอย	to pull down
$\alpha\upsilon\alpha\epsilon\chi\ \pi\alpha\alpha\epsilon\epsilon$	ก.	ถาง	to clear field before planting
$\omega\alpha\alpha\epsilon\alpha$	น.	ทุ่ง	field dry
$\omega\alpha\alpha\epsilon\alpha\ \sigma\alpha\alpha\epsilon\epsilon$	น.	ทุ่งนา	rice field

8.2 จับปลา

$\pi\eta\upsilon$	น.	เบ็ด	fishhook
$\pi\eta\upsilon\ \mu\upsilon\alpha$	ก.	ตกปลา	to fish (with hook)
$\alpha\upsilon\alpha\epsilon\eta\ \pi\eta\upsilon$	น.	คันเบ็ด	a rod of angling
$\chi\alpha\tau$	ก.	ช้อนกุ้ง	to catch for shrimp
$\kappa\alpha\pi\ \kappa$	น.	ตะขอ	fishhook

λυυ⊥φ	น.	เหยื่อ	bait
φομ	ก.	จับ(ใช้วิธีงมในน้ำ)	to fish (by groping in water)

8.3 อุปกรณ์ทั่วไป เครื่องจักสาน อาวุธ

πατηαω	น.	ขวาน	axe
πιετ	น.	มีด	knife
πιετ παλεη	น.	มีดมีปลอก	knife with sheath
πιετ κιχ	น.	มีดเล็กด้ามยาวไว้เหลาไม้	small knife with long handle
πιετ κη ⊥	น.	มีดขอ	hook knife
πιετ ν τ η	น.	มีดเล็ก ๆ ใช้เหลาหวาย	knife
ΝααΞ♦ πιετ	น.	ส่วนที่คมของมีด	sharp part of a knife
ταω ⊥	น.	กระด้ง	winnowing basket
ταω ⊥ μαΞτ	น.	กระด้งตาถี่	woven bamboo tray
κ♦εΞ)			
τααω	น.	ดาบ	sword
τυ↔⌈♦	น.	ลอบ	fish trap
τηαμοο⊥ ταλαα⊥η	น.	หินลับมีด	whetstone
πιετ			
τηα⊥N	น.	กระบุง	basket
τη N	น.	ด้ามมีด	handle of the knife
χανλααΞκ	น.	สิ่ว	chisel
χηαναα⌈N	น.	ชะนางสานจากไม้ไผ่ไว้ช้อนปลา	fish trap
κατααΞν	น.	ขวานถากไม้	ax
κατη ⊥N	น.	ข้องใส่ปลา	a fish basket made of rattan
κατη ⊥N κυ↔κ	น.	ชะลอมคอกีว	a kind of bamboo basket
κι ⊥ω			basket
κατη ⊥N σ♦αα⊥	น.	ข้องจับปลา	a fish trap
κατη↔⊥N	น.	เข่งใส่ของ	long basket
καδι↔ω	น.	เคียว	sickle
καναη	น.	คราด	rake
κασεε	น.	เชือก	rope
?αω καδοοκ	น.	เกราะ	armor
μ πλ↔↔N	น.	ปืน	gun
N κ̄απ	น.	คีม	tongs

λαηοοτ	น.	กระออมใส่ปลา	a bamboo fish container
λν↔┐N	น.	กับดักนก	trap
σ♦EEμ	น.	ไซ	fish trap

9. อาหาร

9.1 วิธีการทำอาหาร และกริยา

πνη	ก.	เดือด	boil
τ∞π ♦εε┐ παννα┐η	ก.	หมก(ใส่เข้าไปในกองไฟ)	to bake under coals or fire
ταα┐κδννN	น.	น้ำกะทิ	coconut milk
τ ∃χ ┐	ก.	ดอง	to pickle
τη∞μ	ก.	หุง/ต้ม	to cook
τη∞μ κλ N	ก.	หุงข้าว	to cook rice
τη∞μ κη♦αα∃/	ก.	ต้มเหล้า	to distil
χην┐ν	ค.	สุก	ripe / well cooked
χην↔κ	ก.	ตำ	to pound
κασακ	ก.	สรงให้สะเด็ด	to let oil drain
καη	ก.	ย่าง	to roast
κα♦	ก.	ตั้งไฟ	to put sth. on fire
κ ?	ก.	แตกไข่	to break an egg
κνν♦	ก.	คน	to stir
σαω	น.	ของเหลือ	left overs
σν┐τ	ก.	ริน	to pour
σν┐τ ταα┐κ μ∞τ	ก.	รินน้ำข้าว	to pour the water in cooked rice
σνν┐♦	ก.	ต้ม	to boil
♦ν┐ν ?ννη	ก.	สูมไฟเพิ่ม	to press /accelerate fire
ων∃τ	ก.	เขียว(ไม่สุก)	to unripe
ω↔┐N	ค.	ดิบ	raw
χ♦αμ	ก.	แช่	to soak
κηλνκ	ก.	เท	to pour
σ♦αα∃π κακηοο	ก.	ล้างข้าว	to wash rice before steaming
ταα┐κ σ♦αα∃π	น.	น้ำล้างข้าว	rice cleaning water

κακηοο

9.2 เครื่องใช้ในการทำอาหาร

παταα♦	น.	จัน	bowl
πανι↔N	น.	ไห	jar
πιετ	น.	มีด	knife
πιετ παλεη	น.	มีดมีปลอก	knife with sheath
πηοοN	น.	กระป๋องมีหูหิ้ว	can
τακηοο	น.	ครก	mortar
κεη	น.	หม้อ	pot
κηανυ↔⊥N /χηανυ↔⊥N	น.	ทัพพีคนแกง	ladle
λαηι⊥	น.	สาก	pestle
κη♦ε/	น.	เขียง	cutting board

9.3 ไฟ

παναα⊥η	น.	ที่ตั้งเตาไฟ	fireplace
π η	น.	ขี้เถ้า	ash
πυ↔⊥η	ก.	เผา	to burn
πηιχ	ก.	ดับไฟ	to stop/ cease
τυυχ	ก.	จุดไฟ	to light
χηαα⊥ω	ก.	ไฟลุก	to burn
χηαα⊥ω καη ⊥N	ก. / ค.	เผาสุกไหม้	burnt black
καη πλιω	ก.	ผิงไฟ	warm at fire
κηαμαη	น.	ควัน	smoke
κηαφακ	ก. / ค.	ไหม้	to burn
κηαφακ λαη ⊥N	ก. / ค.	ไหม้เกรียม	singed
κηαφαη	น.	ถ่าน	coals
?υυη	น.	ฟืน	firewood
ηυυ	ก.	เป่า	to blow /start fire
♦υυ♦	ก.	ลนไฟ	to singe
πλιω	น.	ไฟ	fire
πααN πλιω	น.	ดอกไม้ไฟ	fireworks
πλιω π♦ιε	น.	ไฟป่า	forest fire

9.4 ประเภทอาหาร

πατηοη	น.	ข้าวตอก	popped rice
πυ↔⊥μ	น.	เนื้อสัตว์	meat
τηααN	น.	ข้าวเม่า	shredded rice grain
χαNηαν	น.	กับข้าว	food
καταα⊥κ συ⊥◆	น.	ถั่วดำต้มหวาน	black-eyed peas in syrup
Nαα⊥μ			
καμε∃χ χαN	น.	ข้าวเหนียวดำ	black glutinous rice
κανυ↔∃τ πλαα∃	น.	ข้าวใหม่	pounded unripe rice
κασ ⊥μ π κ	น.	ข้าวต้ม(ข้าวเหนียวห่อ)	steamed-sticky rice wrapped in banana leaves
νο∃μ παα⊥◆ πυN	น.	ขนมต้มขาว	sweet
λυ∃N			
νο∃μ χοκ	น.	ขนมจีน	rice vermicelli
συ∃ω	น.	แกง	soup
συ∃ω μι◆	น.	แกงปลา	fish soup
κλ N	น.	ข้าว	rice
κλ N χηϋv	น.	ข้าวสุก	cooked rice
κλ N καλ ⊥N	น.	ข้าวหลาม	cook (rice)in bamboo section
κλ N τυυη σακ	น.	ข้าวเช้า	breakfast
κλ N σαυι ⊥	น.	ข้าวกลางวัน	lunch
κλ N λαα∃ λαα∃	น.	อาหารเย็น	dinner

9.5 หมากพลู เหล้า ยาสูบ นม

μ βο◆	น.	ปูน	cement
μ αλυυί	น.	พลู	betel leaves
μ ακαϋω	น.	ยาสูบ	tobacco
μ αακ κατ↔↔↔v	น.	หมากลูกเล็ก ไม่ก่อนกินกัน	a kind of areca
μ αακ μ αλ ρ	น.	หมากลูกเล็กสีแดง ไม่กิน	a kind of areca
μ αακ λαλυιN	น.	หมากลูกใหญ่ กินได้	a kind of areca
λακχηυυ	น.	เหล้าขาว	rice whiskey
φ κ	น.	นม	milk
κ◆αα∃)	น.	เหล้า	alcohol

9.6 ส่วนผสมต่างๆ และเครื่องปรุง

$\pi\alpha\alpha\perp\blacklozenge$	น.	แป้ง	flour
$\tau\alpha\mu\upsilon\exists\chi$	น.	ตะไคร้	lemongrass
$\chi\perp\mu\alpha\pi\eta\perp\tau$	น.	มะนาว	lemon
$\kappa\iota\perp/$	น.	ไขมัน	fat
$\kappa\alpha\tau\omega\omega$	น.	ข่า	galingale
$\kappa\alpha\mu\leftrightarrow\exists\tau$	น.	ขมิ้น	turmeric curcuma
$\kappa\eta\alpha\phi\alpha\alpha\perp$	น.	ขิง	ginger
$\mu\tau\bar{\iota}\exists\eta$	น.	พริก	chili
$\mu\alpha\blacklozenge\epsilon\exists\chi$	น.	พริกไทย	pepper
$\sigma\alpha\kappa\upsilon\leftrightarrow\perp\blacklozenge$	น.	น้ำอ้อย	a lump of sugar cane
$\sigma\upsilon\perp\mu\omega\iota\exists\tau$	น.	ใบย่านาง	vegetable
$\lambda\upsilon\kappa$	น.	เกลือ	salt
$\lambda\upsilon\kappa\ N\supseteq\blacklozenge\leftrightarrow\leftrightarrow\mu$	น.	น้ำพริกแกง	curry ingredient
$\kappa\eta\lambda\alpha\alpha\perp\mu\alpha\kappa\perp N$	น.	ใบอินทรี	a kind of leave

10. ทรัพย์สมบัติและเครื่องใช้ต่าง ๆ

10.1 บ้านและที่พักอาศัย

$\pi\alpha\lambda\alpha\phi$	น.	ส่วนกลางของบ้านที่ต่อระหว่าง ระเบียงกับห้องนอน ไว้รับแขก และทำงานจิปาละ	area at the middle of a house the houseouse
$\tau\ N$	น.	บ้าน	house
$\kappa\alpha\exists\pi\tau\ N$	น.	ใต้ถุนบ้าน	place under house
$\tau\alpha\omega\alpha\alpha\blacklozenge$	น.	ประตู	door
$\kappa\alpha\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa$	น.	หลังคา	roof
$\tau\iota\mu\kappa\alpha\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa$	ก.	มุง(หลังคา)	to roof
$\kappa\alpha\beta\ N$	น.	รั้ว	fence
$\kappa\alpha\beta\upsilon\leftrightarrow\kappa\chi\eta\perp$	น.	รางหมากินข้าว	ditch for dog when eating
$\kappa\alpha\chi\eta\alpha\alpha\perp$	น.	นอกชาน	uncovered porch
$\kappa\alpha\mu\mu\alpha\kappa\upsilon\leftrightarrow\perp N$	น.	บันได	ladder
$\tau\upsilon\upsilon\eta\kappa\alpha\mu$	น.	หัวบันได	staircase
$\mu\alpha\kappa\upsilon\leftrightarrow\perp N$			
$\kappa\alpha\nu\propto\pi$	น.	ฝาบ้าน	house wall
$\kappa\alpha\nu\leftrightarrow\exists\kappa$	น.	ไม้คาน	pole
$\pi\blacklozenge\alpha\mu$	น.	ปะรำเล่นผี	a temporary of ritual ceremony

$\kappa\eta \diamond \leftrightarrow \perp N$	น.	ฟาก	bamboo flooring
$\sigma \diamond \alpha \exists N$	น.	เสา	pillar
$\sigma \diamond \alpha \alpha \perp$	น.	ฉางข้าว	barn

10.2 เครื่องใช้ในบ้าน

$\tau\eta\alpha \diamond \pi\eta\upsilon\kappa$	น.	ผ้าห่ม	blanket
$\tau\eta\alpha \diamond \kappa\alpha\pi\iota\chi$	น.	ผ้าขี้ริ้ว	rag
$\tau\eta \perp N$	น.	ถังน้ำ	tin
$\kappa\alpha\nu\eta$	น.	ไม้กวาด	broom
$\kappa\eta\alpha\nu \leftrightarrow \leftrightarrow \varphi$	น.	หมอน	pillow
$\nu\epsilon \diamond$	น.	เสื่อ	mat

10.3. การค้าขาย ฐานะความเป็นอยู่

$\tau \exists \kappa$	ก.	จับเรือ	to sail
$\tau \epsilon \exists \omega$	ก.	ซื้อ	to buy
$\tau \upsilon \leftrightarrow \kappa$	ก.	ขาย	to sell
$\kappa\alpha\tau\epsilon\exists\eta$	น.	เกวียน	wagon
$? \upsilon \leftrightarrow \perp \kappa \kappa \alpha \kappa \alpha \kappa$	ก.	ให้ฟรี	to give for free
$\sigma \upsilon \leftrightarrow \perp \kappa$	ก.	แลก	to change
$\pi \diamond \alpha \kappa$	น.	เงิน	money / silver
$\pi \diamond \alpha \alpha \perp$	ก.	ใช้จ่าย	to spend

10.4 เสื้อผ้า และเครื่องประดับ

$\delta\iota \diamond \perp$	ก.	เย็บผ้า	to sew
$\tau\eta\alpha \diamond$	น.	ผ้า	cloth
$\tau\eta\alpha \diamond \pi\alpha\alpha\exists$	น.	ผ้าขาวม้า	loincloth
$\tau\eta\alpha \diamond \chi\upsilon\kappa \tau\upsilon\upsilon\eta$	น.	ผ้าคลุมหัว	cloth for covering the head
$\tau\eta\alpha \diamond \kappa\eta\alpha\tau$	น.	ผ้าเตี่ยว	a small piece of loincloth
$\kappa\alpha\tau\upsilon\upsilon\exists\tau$			
$\delta\alpha\kappa \tau\eta\alpha \diamond$	ก.	ใส่เสื้อผ้า	to put on
$\eta\alpha\alpha\exists\pi \tau\eta\alpha \diamond$	ก.	เปลือย	to naked
$\pi\eta\lambda\alpha\eta \tau\eta\alpha \diamond$	ก.	ผลัดผ้า	to change one's cloth

τηαα)	ก.	ทอ	to weave
χηανι⊥τ	น.	หวี	comb
χηανι⊥τ ♦ εΞ)	น.	หวีเสี้ยนียด	a comb with fine teeth for straighten the hair
κ N	น.	กำไล	bracelet
κηι⊥τ	ก.	สำอาง	to comb
κηοο	น.	กางเกง	trousers
?αω	น.	เสื้อ	blouse
?αω τι κoN	น.	เสื้อแขนยาว	shirt with long sleeves
?αω τηα ♦	น.	เสื้อผ้า	cloth
v χ̄ααΞ♦	น.	เข็ม	needle
v συυ⊥♦	ก.	หลวม	loose
νιη χηανι↔⊥N	น.	ไม้เท้า	staff
σαναα⊥N λαμυυ⊥χ	น.	ลูกปัดลูกแหวน	bead
πλοο⊥μ	น.	ขี้ผึ้ง	ointment
π♦ααΞφ	น.	ด้าย	cord
τ Ξ π♦ααΞφ	ก.	ทำด้าย	to make thread

11. สังคม

11.1 คน ชนชาติ

κασ⊥μ	น.	คน	person
κασ⊥μ νααΞχ	น.	คนอื่น(นอกหมู่บ้าน)	other people
κασ⊥μ σαμ♦εε	น.	คนซัมเร	Samre people
κασ⊥μ σι↔⊥μ	น.	คนไทย	Thai people
κασ⊥μ κ♦οομ	น.	คนเขมร	Cambodian
κασ⊥μ σ♦υκ	น.	คนในหมู่บ้าน	people in the village

11.2 สรรพนาม เครื่องญาติ

πoοΞ	สพ.	เธอ / มึง	you(singular)
το⊥μ	น.	ลุง / ป้า	uncle / aunt
το⊥μ μακηαν	น.	ป้า	aunt
το⊥μ μαλυ↔ΞN	น.	ลุง	uncle
δε♦	สพ.	เขา/มัน	he/ it (relative pronounX)

$\chi\eta\alpha\nu\alpha\nu$	น.	เมีย	wife
$\chi\eta\alpha\nu\alpha\nu \tau\eta\iota\perp\mu$	น.	เมียคนแรก	1 st wife
$\chi\eta\alpha\nu\alpha\nu \chi\eta\upsilon\perp\phi$	น.	เมียคนหลัง	2 nd wife
$\chi\eta\upsilon\upsilon$	น.	หลาน	nephew / niece
$\chi\eta\upsilon\upsilon \mu\alpha\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	หลานชาย	nephew
$\chi\eta\upsilon\upsilon \sigma\alpha\lambda\iota\leftrightarrow\exists N$	น.	หลานสาว	niece
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon$	น.	ลูก	child
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon \pi\omicron\eta$	น.	ลูกเลี้ยง	stepson
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon \tau\alpha\beta \quad N$	น.	ลูกคนแรก	the first child
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon \chi\eta\alpha\mu\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa$	น.	ลูกเขย / ลูกสะใภ้	son or daughter-in-law
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon \chi\eta\upsilon\upsilon$	น.	ลูกหลาน	descendants
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon \mu\alpha\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	ลูกชาย	son
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon \nu \bar{\delta}\alpha\alpha \blacklozenge$	น.	ลูกคนกลาง	middle child
$\kappa\eta\iota\upsilon\upsilon \sigma\alpha\lambda\iota\leftrightarrow\exists N$	น.	ลูกสาว	daughter
$\kappa\eta\upsilon\upsilon/$	น.	พ่อ	father
$\kappa\eta\upsilon\upsilon/ \pi\omicron\eta$	น.	พ่อเลี้ยง	stepfather
$\kappa\eta\upsilon\upsilon/ \chi\eta\alpha\mu\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa$	น.	พ่อผัว / พ่อตา	father-in-law
$\kappa\eta\upsilon\upsilon/ \mu\iota/$	น.	พ่อแม่	parents
$? \iota/$	สพ.	ฉัน	I
$? \upsilon\perp\nu$	น.	ปู่ / ย่า	grandfather or grandmother
$? \kappa$	น.	ยาย	grandmother
$\mu\iota/$	น.	แม่	mother
$\mu\iota/ \pi\omicron\eta$	น.	แม่เลี้ยง	step mother
$\mu\iota/ \chi\eta\alpha\mu\upsilon\leftrightarrow\exists\kappa$	น.	แม่ผัว / แม่ยาย	mother-in-law
$\mu\upsilon\upsilon\tau$	น.	น้อง	younger (brother/sister)
$\mu\upsilon\upsilon\tau \chi\eta\alpha\nu\alpha\nu$	น.	น้องเมีย	wife's younger brother/sister
$\mu\upsilon\upsilon\tau \kappa\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	น้องผัว	husband's younger brother/sister
$\nu\alpha\exists\kappa$	สพ.	เขา / หล่อน	he/she
$\eta\iota\leftrightarrow N$	สพ.	เรา	we(inclusive)
$\phi\alpha\exists N$	สพ.	เรา	we(exclusive)
$\kappa\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	ผัว	husband
$\kappa\eta\lambda\iota/$	น.	พี่	older (brother)
$\kappa\eta\lambda\iota/ \chi\eta\alpha\nu\alpha\nu$	น.	พี่เมีย	wife's older brother/sister
$\kappa\eta\lambda\iota/ \kappa\lambda\upsilon\leftrightarrow\exists N$	น.	พี่ผัว	husband's older brother/sister

11.3 การอยู่ร่วมกัน

πατ	ก.	ทิ้ง (หย่า)	to divorce
παταΞη	ก.	พบ	to meet
πασυκ	ก.	ทะเลาะ	to quarrel
πυυΞν	ก.	แข่ง	to curse
τααΞ♦	ก.	ขอร้อง	to request
τηανα⊥♦	ก.	รู้จัก	to be acquainted
δακ σαναμ μ πυΞ♦	ก.	วางยาพิษ	to poison
χαμ Ξη	น.	ชื่อ	name
κυκ	น./ ก.	ขโมย	thieve / to steal
καμλ η	น.	ชายหนุ่ม	young man
κηϞν	น.	เพศหญิง	female
κηανι⊥ω	น.	เด็ก	child
κηανι⊥ω κιχ	น.	เด็กอ่อน	infant
κηιν σ♦υκ	น.	ลูกบ้าน	villagers
κηιω	ก.	เรียก	to call
μακηϞν	น.	ผู้หญิง	woman
μακηϞν χηϞη	น.	หญิงแก่	old woman
μακηϞν κηαμααφ	น.	แม่หม้าย	widow
μαλ η σαλι↔ΞN	น.	หนุ่มสาว	young
μαλυ↔ΞN	น.	ผู้ชาย	man
μαλυ↔ΞN χηϞη	น.	ชายแก่	old man
μαλυ↔ΞN κηαμα	น.	พ่อหม้าย	widower
αφ			
μ κ	น.	คำพูด	word
νυN	ก.	ใช้วาน	to ask
σαλι↔ΞN χηϞη	น.	สาวแก่	old maid

12. ศาสนาและศิลปะ

12.1 ความเชื่อ วิญญาณ และพิธีกรรมที่เป็นประเพณี

πυυΓιν	ก.	แข่ง	to curse
τ N χαωτιϞ	น.	ศาลเจ้าที่	the host spirit
τ N π♦α?πηυυμ	น.	ศาลพระภูมิ	the guardian spirit inhabiting a homestead
τ Γ βαιτ	ก.	ทำเครื่องเซ่นผีเพื่อสะเดาะ	to make a square shape

		เคราะห์	of offering made of banana core
$\tau\eta\alpha\mu\nu\alpha\alpha/\varphi$	ก.	ทำนาย	to foretell
$\chi\omicron\uparrow\kappa\ \mu\upsilon\upsilon\uparrow\varphi$	ก.	พิธีแต่งงานแบบโบราณ หมอ พิธีเอาสีระเจ้าบ่าวเจ้าสาว ชนกัน เพื่อร่วมชีวิตกัน	to hold a old tradition wedding
$\kappa\alpha\tau\eta\leftrightarrow\uparrow\leftrightarrow$	น.	เครื่องบูชาผีแม่มดทำจากกาบ กล้วย กรวยใบตอง และเสียบ ด้วยใบขนุน	cone decorated by jack- fruit leaf
$\kappa\eta\iota\omega\ \pi\alpha\lambda\infty\uparrow\uparrow N$	ก.	เรียกขวัญ	to bring back one's spirit
$\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	น.	ผี	spirit
$\pi\upsilon\kappa\ \kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	น.	ป่าช้า	grave
$\pi\eta\iota\tau\ \kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	ก.	ผิดผี	offend spirit
$\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi\ \tau\ N$	น.	ผีบ้าน	house spirit
$\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	น.	ผีตายโหง	A kind of spirit
$\tau\alpha\alpha\varphi\eta\omicron\omicron N$			
$\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	น.	ผีบรรพบุรุษ	ancestor spirit
$\kappa\eta\upsilon\uparrow\mu\uparrow$			
$\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi\ ?\alpha\blacklozenge\alpha\kappa$	น.	ผีอารักษ์	tree spirit
$\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi\ \mu\omicron\uparrow\tau$	น.	ผีแม่มด	sorcerer spirit
$\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi\ \sigma\infty?$	น.	ผีชี	A kind of spirit
$\mu\ \uparrow\uparrow\ \kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	น.	หมอผีแม่มด	A witch for sorcerer spirit
$\mu\omicron\uparrow\tau$			
$\sigma\upsilon\uparrow\chi\ \kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	ก.	เซ่นผี	offer spirit
$\lambda\iota\exists/\kappa\eta\alpha\mu\upsilon\uparrow\chi$	น. / ก.	เล่นผีแม่มด	worship the sorcerer spirit
$\mu\omicron\uparrow\tau$			
$\mu\ \pi\alpha\exists\eta$	ก.	กราบ	to prostrate
$\lambda\omicron\omicron\uparrow\kappa$	น.	พระ	monk
$\kappa\blacklozenge\ \uparrow\uparrow\eta$	น.	เคราะห์	bad luck

12.2 เพลง การเล่น

$\pi\alpha\nu\lambda\epsilon\epsilon\nu$	น.	เพลงปี่นเลน(ใช้ร้องในงาน ขึ้นบ้านใหม่ทำบุญ)	a kind of song
$\mu\ \blacklozenge\ \iota\leftrightarrow\exists N$	ก.	ร้องเพลง	to sing
$\sigma\iota\perp$	น.	ตะกร้อ	rattan ball
$\sigma\alpha\nu\iota\leftrightarrow\perp\kappa$	ก.	หยอก	to tease
$\lambda\iota\exists/$	ก.	เล่น	to play

$\lambda\epsilon\exists/\sigma\epsilon\exists/\kappa\sigma\perp N$	ก.	เล่นไม้ต่อขา	to walk on stilts
$\lambda\epsilon\exists/\pi\eta\blacklozenge u\kappa\eta\alpha\perp\blacklozenge$	ก.	เล่นลูกสะบ้า	to play with a kind of wild fruit - the snuffbox bean
$\lambda\epsilon\exists/\kappa\eta\lambda EEN$	ก.	เล่นว่าว	to play kite
$\omega\leftrightarrow\exists\varphi\kappa\blacklozenge\iota/$	ก.	ตีกลอง	to hit a drum
$\pi\lambda\upsilon\upsilon\mu$	ก.	เป่า	to blow
$\pi\lambda\upsilon\leftrightarrow\varphi$	น.	แคน	musical instrument
$\kappa\lambda N$	น.	เสียงร้อง	voice
$\kappa\blacklozenge\iota/$	น.	กลอง	drum

13. คำคุณศัพท์

13.1 ปริมาณและจำนวน

$\pi\alpha\alpha\perp\blacklozenge$	ค.	สอง	two
$\pi\alpha\alpha\perp\blacklozenge\sigma\epsilon\epsilon$	ค.	ยี่สิบ	twenty
$\pi\upsilon\leftrightarrow\exists N$	ค.	เต็ม	full
$\pi\eta\upsilon\upsilon\perp v$	ค.	สี่	four
$\pi\eta\epsilon\epsilon\perp$	ค.	สาม	three
$\tau\alpha\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi$	ค.	เพียงสิ่งเดียว	only
$\chi\eta\upsilon\eta$	ค.	ร้อย	hundred
$\kappa\iota\chi$	ค.	น้อย	few
$\kappa\alpha\tau\iota$	ค.	แปด	eight
$\kappa\alpha\tau\upsilon\leftrightarrow\exists N$	ค.	หก	six
$\kappa\alpha\upsilon\upsilon\blacklozenge$	ค.	เจ็ด	seven
$\kappa\alpha\sigma\alpha\alpha\exists\blacklozenge$	ค.	เก้า	nine
$\kappa\alpha\alpha\perp/$	ค.	มาก	many
$\kappa\alpha\alpha\perp/ \kappa\upsilon\leftrightarrow\rightarrow\blacklozenge$	ว.	มากๆ	very much
$\kappa\sigma\sigma$	ค.	ศูนย์ / วางเปล่า	nothing
$\mu\alpha\tau\iota\perp\eta$	ค.	ครึ่ง	half
$\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi$	ค.	หนึ่ง	one, alone
$\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi\kappa\iota\chi$	ค.	เล็กน้อย	very little
$\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi\kappa\iota\chi\chi\iota\omega$	ค.	น้อยไป	insufficient
$\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi\kappa\iota\chi\chi\eta\leftrightarrow\perp\tau$	ค.	นิดเดียว	very little
$\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi\kappa\iota\chi\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi$	ค.	นิดหน่อย	little
$\kappa\upsilon\upsilon\perp\varphi$			

$\mu\upsilon\upsilon\perp\varphi \vee\upsilon\leftrightarrow\vee$	ค.	โดดเดี่ยว	lonely
$\vee\alpha\eta$	ค..	มาก	much
$\vee\alpha\eta \vee\leftrightarrow\lceil\varphi$	ว.	มาก ๆ	very much
$\vee\alpha\alpha\exists\chi$	ค. /ว.	บ้าง	some
$\diamond\alpha\alpha\exists\varphi$	ค.	สิบ	ten
$\diamond\alpha\alpha\exists\varphi \mu\upsilon\upsilon\perp\varphi$	ค.	สิบเอ็ด	eleven
$\diamond\alpha\alpha\exists\varphi \pi\alpha\alpha\perp\diamond$	ค.	สิบสอง	twelve
$\diamond\alpha\alpha\perp\varphi \tau\alpha\mu$	ค.	สิบห้า	fifteen
$\pi\eta\diamond\alpha\mu$	ค.	ห้า	five

13.2 ขนาด รูปร่าง สี

$\chi\alpha N$	น.	สีดำ	Black
$\chi\alpha N N\leftrightarrow\perp\tau$	น.	สีดำที่	very black
$\kappa\alpha\tau$	ค.	ใหญ่	Big
$\mu\upsilon\perp\diamond$	ค.	กลม	Round
$N\alpha\diamond$	น.	สีแดง	Red
$\omega\alpha\exists\tau$	น.	สีเขียว	Green
$\varphi \exists\eta$	น.	สีเหลือง	Yellow
$\pi\diamond\upsilon\exists\eta$	น.	สีขาว	White
$\sigma\diamond\alpha\exists N$	น.	รู	Hole

13.3 คำชี้เฉพาะ

$\tau\eta$	บ.	ที่	at
$\tau\eta \tau\grave{\alpha}\eta$	ว.	ที่โน่น	there
$\tau\eta \tau\epsilon\exists\vee$	ว.	ที่นั่น	there
$\tau\eta ?\alpha\vee$	ว.	ที่นี่	here
$\tau\epsilon\exists\vee$	ค.	นั้น	that
$? \alpha\vee$	ค.	นี้	this

13.4 หน่วยวัด

$\tau\eta\alpha\kappa$	น.	ระยะจากหัวแม่มือถึงนิ้วกลาง (คืบ)	a unit for measure(from the thumb finger to the middle finger)
$\kappa\leftrightarrow\kappa$	น.	ระยะจากหัวแม่มือถึงนิ้วชี้	a unit for measure(from the index finger to the thumb)

ηατ	น.	ศอก	Cubit
-----	----	-----	-------

13.5 คุณสมบัติและคุณภาพ

πυκ	ค.	เน่า	Spoiled
π ∃η	ค.	แห้ง	Dry
πυυ⊥η	ค.	บูด	to go sour
δ∞κ	ค.	หนา	thick
χαα⊥τ	ค.	รก	untidy
χη∞π	ค.	มืด	dark
χη∞π χηανι⊥τ	ค.	มืดสนิท	dark completely
κατ∇∇∇	ค.	บาง	thin
κατι∇σάωεεN	ค.	ใสแจ๋ว	transparent
καη ⊥N	ค.	กรอบ	fragile
κα⊥◆	ค.	คม	pointed
κο⊥N	ค.	ยาว	long
κο⊥N πηλυ↔⊥φ	ค.	ยาวเฟื้อย	very long
κι⊥ν	ค.	สั้น	short
κυ↔⊥χ	ค.	อ่อน	soft
κηαπ	ค.	ข้น	thick
κηαφαα⊥κ	ค.	แหลก	to be crushed
μ πηαα⊥◆	ค.	แบน	flat
νααN	ค.	เก่า	old
Nα⊥◆	ค.	หนัก	heavy
συκ π◆υ∃η	ค.	หงอก	grey (hair)
σαδι⊥τ	ค.	เบา	light
συυ⊥◆	ค.	หลวม	loose
σαα⊥π	ค.	สว่าง	Bright
λ∞N	ค.	ลึก	deep
λ↔? καπ◆υυ∃χ	ค.	เลอะมอมแมม	dirty
λακι⊥	ค.	ผอม	be lean
λαωαα⊥κ	ค.	แหว่ง	to be chipped
λ∞∞	ค.	ทื่อ	blunt
λυυ⊥φ	ค.	แหลม	pointed
◆α∃N	ค.	แห้ง	dry

♦υυη	ค.	สูง	high
πλααΞ	ค.	ใหม่	New
τη♦ατ	ค.	รั่ว	leak
χ♦αη	ค.	ส่องแสง	Shine
κ♦αη	ค.	แข็ง	hard

14. คำไวยากรณ์

14.1 คำลักษณะนาม

πααN	ลน.	ดอก	flower
τηπ┐μ	ลน.	ต้นไม้	tree
κατΕη	ลน.	เกวียน	cart
καλ┐N	ลน.	กระบอก	tube
?ααω	ลน.	วัน	day
μ π┐N	ลน.	หน่อ	shoot
μ ∃κ	ลน.	คำ	a word
μυυ♦	ลน.	ตัว	a body of animal
μυυ┐♦	ลน.	ลูก	a unit for round thing
μυυ┐φ μαλαα┐κ	ลน.	ซีกเดียว	Piece
να∃κ	ลน.	คน	a body of men
νυυ∃τ	ลน.	ก้อน	lump
λ∞κ	ลน.	ครั้ง	times

14.2 คำถาม

τ ∃ πυ┐	คถ.	ทำไม	why
χαμπυ┐	คถ.	อะไร	what
χηυ┐	คถ.	กี่	how many
?αα┐φ υυ┐	คถ.	อันไหน	which
μυ┐	คถ.	ใคร	who
μυυ┐φ ?υ┐	คถ.	เท่าไร	how many
υυ┐	คถ.	ที่ไหน	where
ναα┐ καχηυ┐	คถ.	เมื่อไร	when

$\varphi\alpha\alpha\perp N \pi\epsilon\perp$	คถ.	อย่างไร	how
---	-----	---------	-----

14.3 คำนำหน้าและตามหลังคำกริยา

$\tau\eta\leftrightarrow\perp v$	ว.	เพิ่ง	just
$\kappa\eta$	ว.	ไม่	not
$\kappa\eta \kappa\eta$	ว.	ไม่มี	not have
$\kappa\eta\alpha\eta$	ว.	เป็น / รู้	can / know
$?u v$	ว.	ได้	can
$v\alpha\alpha\perp\kappa$	ว.	ไม่	not
$v\alpha\alpha v$	ว.	ยังคง	still
$v \exists N$	ว.	จะ	Will
$\sigma\alpha N\leftrightarrow\leftrightarrow\exists\tau$	ว.	ต้องการ	want
$\sigma \perp N$	ว.	จำเป็น	need
$\pi\lambda\alpha\alpha\exists$	ว.	อีก	again

14.4 คำอุทาน คำขึ้นต้น คำลงท้าย

$\beta \perp$	ลท.	หรือ	final (yes/no) question
$\delta\upsilon\upsilon/\delta\upsilon?\perp$	ลท.	เล่า	final (yes/no) question
$\kappa\omicron\omicron$	ลท.	ดอก	affirmative final particle
$\mu\omega\tau$	ลท.	คำอุทานแสดงความสงสาร	exclamation word
$v\leftrightarrow\perp v$	ลท.	เอง	affirmative final particle
$\eta\alpha\alpha v\alpha\alpha v$	ลท.	หรือยัง	final (yes/no) question
$\eta\leftrightarrow\leftrightarrow\varphi\perp$	ลท.	แล้ว	affirmative final particle
$\eta \perp$	ลท.	หรือ, หรือก	final (yes/no) question, responding final particle occurring with negative $\kappa\eta^A$

14.5 บุพบทและสันธาน

$\tau\alpha\kappa\alpha\alpha\perp$	ค.	หน้า	front
$\tau\alpha\mu\upsilon\upsilon\perp v$	ค.	หลัง	after
$\tau\epsilon\omega$	ค.	ขวา	right
$\tau\alpha\alpha$	ค.	ใต้	under

$\pi\alpha\tau\alpha\alpha$	น.	ข้างใต้	under
$\tau\iota\leftrightarrow N$	ค.	ซ้าย	left
$\tau\upsilon\leftrightarrow\perp\phi$	ค.	ก่อน	before
$\chi\eta\upsilon\upsilon\phi$	ค.	ปลาย	end
$\kappa\alpha\tau\eta\epsilon\epsilon\perp$	ค.	ต่ำ	low
$\kappa\alpha\nu\delta\alpha\pi$	ค.	ขอบ	border
$\kappa\alpha\nu\delta\alpha\alpha\blacklozenge$	ค.	กลาง	middle
$\kappa\alpha\alpha\perp\tau$	ค.	ใกล้	near
$\kappa\alpha\alpha\perp\phi$	ค.	นอก	out
$\pi\alpha\kappa\alpha\alpha\perp\phi$	น.	ข้างนอก	outside
$?\alpha\lceil\mu$	สธ.	เพื่อ	for
$?i\iota\nu$	สธ.	จึง	so
$?v\leftrightarrow\lceil\kappa$	สธ.	เพื่อ	for
$v\ \exists N$	สธ.	และ	and
$\sigma\alpha\delta\iota\leftrightarrow\perp N$	สธ.	หลังจาก	after
$\sigma\alpha\nu\iota\perp\tau\ \exists\kappa$	น.	ตะวันออก	east
$\sigma\alpha\nu\iota\perp\chi\eta\alpha\pi$	น.	ตะวันตก	west
$\sigma\alpha\nu\alpha\alpha\perp\phi$	ค.	ไกล	far
$\lambda\iota\rceil$	ค.	บน	up
$\pi\alpha\lambda\iota\rceil$	น.	ข้างบน	above
$\blacklozenge\epsilon\epsilon\perp$	ค.	ใน	in
$\pi\alpha\blacklozenge\epsilon\epsilon\perp$	น.	ข้างใน	inside
$\blacklozenge v\leftrightarrow\exists\chi$	สธ.	เสร็จ	finish
$\kappa\lambda\epsilon\epsilon$	บ.	ถึง	reach

14.6 คำและสำนวน

$\pi\alpha\lambda\alpha\exists N\ \pi\alpha\lambda\alpha\exists\eta$	สน.	ขวัญมา	the circle of whorl of hair behind the top of the head
$\kappa\alpha\exists\tau\ \tau\eta\upsilon\upsilon\perp\ \kappa\alpha\exists\tau$ $\tau\eta\alpha\perp\blacklozenge$	สน.	ปวดแสบปวดร้อน	have a burning pain
$\kappa\alpha\chi\upsilon\exists\kappa\ \kappa\alpha\chi\upsilon\phi$	สน.	อยู่ไม่สุข ไปโน่นไปนี่	flitling here and there all the time
$\kappa\alpha\chi\eta\ \tau\upsilon\leftrightarrow\exists\nu\ \kappa\alpha\chi\eta$ $\tau\blacklozenge\upsilon\upsilon$	สน.	พูดไม่ถูกต้องโป้ปด	tell a lie
$\kappa\alpha\mu\alpha\exists\mu\ \kappa\alpha\mu\alpha\alpha\alpha\exists$	สน.	ทำได้ทำเอาไม่เกรงใจ	gluttonously
$\kappa\alpha\mu\pi\blacklozenge\alpha\eta$	สน.	กระสับกระส่าย	agitated

καμπ♦EE⊥N			
κασικ κασακ	สน.	ลื่น ๆ เหมือนหนังคางคก	slipery like a toad skin
κασ ⊥κ κασEE⊥κ	สน.	คับ ๆ แคบ ๆ	narrow
καλα⊥μ καλ ⊥φ	สน.	พูดเรื่อยเจื้อย	nonsense and meaningless speaking
κηαφι∃N κηαφ ∃N	สน.	อาการเดินขากระช่องกระแย่ง	walk limpingly
κηαφι κηαφα	สน.	ตะปุ่มตะป่ำ	uneven surface
μαπλι⊥κ μαπλαα⊥κ	สน.	(หิวจน)น้ำลายสอ	very greedy
σαNαα∃τ σαN↔↔↔φ	สน.	เปื้อนหนำย	really worn out
σαλ↔? σαλα?	สน.	เลอะเทอะ	ignorantly (speaking)
σαπ♦α∃π σαπ♦ι⊥	สน.	ไม่แน่นอน	uncertain

บทที่ 4

การอธิบายโลกทัศน์ของชาวซัมเร

การรวบรวมหมวดคำศัพท์ทางความหมายนำมาอธิบายโลกทัศน์ของชาวซัมเร โดยอาศัยข้อวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ ข้อแรกเป็นแนวรูปแบบที่ได้มาจากร่องรอยของคำศัพท์ในแต่ละหมวดที่มีจำนวนมาก ข้อสองเป็นคำศัพท์ที่สะท้อนลักษณะเฉพาะตัว ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากก็ตาม ทั้งนี้โดยมีสมมุติฐานของงานวิจัยว่า โลกทัศน์ดั้งเดิมของชาวซัมเรที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันในกลุ่มชาวซัมเรในปัจจุบันเป็นอย่างไร เหมือนหรือต่างจากคนกลุ่มอื่นอย่างไร โดยพิจารณาจากบรรทัดฐานโลกทัศน์ต้นแบบเดิมช่วงก่อนอิทธิพลจากคนไทยจากท้องถิ่นรอบ ๆ จะเข้ามา และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เป็นข้อพิจารณาที่สำคัญของการสรุปแนวรูปแบบให้กระชับขึ้น จากนั้นจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพอื่น ๆ ได้แก่แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การร่วมสังเกตการณ์ ถ่ายภาพ อดิวิดิทัศน์ เป็นต้น การอธิบายโลกทัศน์ของชาวซัมเรจากหมวดคำศัพท์ที่รวบรวมได้ในศัตพยานุกรมฉบับนี้อธิบายไปตามหมวดคำศัพท์ที่ปรากฏในบทที่ 3 โดยให้หมายเลขกำกับหมวดคำศัพท์ตรงกัน แต่ใส่ไว้ในวงเล็บ ได้แก่

(1) หมวดคำศัพท์เกี่ยวกับ ลักษณะทางภูมิประเทศและปรากฏการณ์ธรรมชาติ

จากคำศัพท์และการอธิบายตลอดจนการสอบถามและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของอำเภอบ่อไร่ สะท้อนลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวซัมเร ดังนี้

ตำบลนันทรี มี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนันทรี บ้านสระใหญ่ บ้านมะม่วง บ้านคลองโหนด และบ้านทุ่งตอง สภาพพื้นที่เป็นที่สูง มีภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน เขาคลองโหนดและเขาคลองสะหงาบอยู่ทางทิศเหนือ เขาคลองสะกักและเขาไต่อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ทิศตะวันออกอยู่ ห่างจากชายแดนกัมพูชาประมาณ 5 กิโลเมตร (มีทิวเขาบรรทัดมีทิศทางในแนวเหนือ-ใต้ อยู่ถัดจากทิวเขาจันทร์บุรีไปทางตะวันออก กั้นพรมแดนประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาโดยตลอด ตั้งแต่อำเภอบ่อไร่จังหวัดตราด จนถึงสุดทิวเขาที่แหลมสารพัดพิษในอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด) ทิศตะวันตกเป็นทางไปอำเภอบ่อไร่ซึ่งอยู่ห่างออกไปราว 12 กิโลเมตร มีภูเขาอยู่ไกลออกไป

ลักษณะภูมิอากาศในพื้นที่จังหวัดตราดมีลักษณะ เป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนธันวาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์

ลักษณะภูมิประเทศของบ้านมะม่วง บ้านคลองโอน และบ้านนทรีย์สมัยก่อนเป็นป่า มีต้นไม้โต
ต้นระกำ ต้นคลุ้ม หวาย เถาวัลย์ ไม้ไผ่ ต้นนนทรี ต้นมะม่วง ต้นเปล้า ต้นชะมวง ต้นยางขึ้นอยู่
ทั่วไป

ต่อมามีการถางป่าทำนา แล้วจึงหันมานิยมทำไร่มันสำปะหลังตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่
ของรัฐบาล ช่วงที่มีการทำเหมืองพลอยในเขตอำเภอพลอยและบ่อไร่ก็มีการขุดหน้าดินเพื่อหา
พลอยแดงหรือทับทิม เกิดสภาพดินเสื่อมโทรม จากนั้นจึงหันมาทำสวนเงาะ สวนทุเรียน ทำไร
สับปะรด ปลูกต้นไม้บางชนิด เช่น มะม่วงหิมพานต์ พริก สะตอ ฯลฯ และมีนายทุนมาลงทุนปลูกต้น
ปาล์มตามเนินเขาทั่ว ๆ ไป แหล่งน้ำได้แก่ คลองอ้อ(เป็นเขื่อนเก็บน้ำ) คลองโอน คลองกุ่ม คลองละ
กั๊ด และคลองสะหงาบ มีทุ่งนาเป็นกลุ่มอยู่ใกล้หมู่บ้าน

(1.2) หมวดคำศัพท์เกี่ยวกับเวลา

สะท้อนแนวคิดของชาวซำเรในเรื่องเวลา กล่าวคือ หน่วยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการแบ่ง
เวลา คือ <อาว> ?αω “วัน” ในช่วงวันแบ่งเป็น <เช้า> σααπ “รุ่งเช้า”; <ตุล็ก>
τυυη σακ “เช้า”; <สะนี่> σανเป “กลางวัน”; <ล่า ล่า> λααπ λααπ “เย็น”; <เครียง>
κ♦κ↔N “กลางคืน”; มีคำอื่นที่หมายถึงระยะเวลานับเป็นวัน ได้แก่ <อาววัน> ?αωωα “วัน
นี้”; <มะอา> μα?ααω “วานนี้”; <ป้าง> πααπN “พรุ่งนี้”; <โหม่ย> μοοπφ “มะรีน”;
<ปีโท> ππτφ “เมื่อวานนี้” หน่วยเวลาที่ใหญ่กว่าวัน คือ <กาง> κααN “เดือน” และ
หน่วยที่ใหญ่กว่าเดือนคือ <นึม> ναπμ “ปี” ถ้าต้องการแสดงอดีตใช้คำว่า <ด้วย> τυ↔φ
“ที่แล้มาแล้ว” เช่นคำว่า <กางด้วย> κααN τυ↔φ “เดือนที่แล้มาแล้ว”; <นึมด้วย>
ναπμ τυ↔φ “ปีที่แล้มาแล้ว” ถ้าต้องการแสดงเวลาในอนาคตใช้คำว่า <ปล่า> πλααπ “ใหม่”
เช่นคำว่า <กางปล่า> κααN πλααπ “เดือนใหม่”;
<นึมปล่า> ναπμ πλααπ “ปีใหม่” เป็นต้น

นอกจากนี้ วิถีชีวิตของชาวซำเรได้แก่ อาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติกันในแต่ละปียัง
สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ พอจะสรุปเป็นปฏิทินวัฒนธรรม (เครื่องมือที่ช่วยใน
การเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละปี แต่ละเดือน แต่ละวัน ว่าในชุมชนนั้น ๆ มีกิจกรรมสำคัญ
ช่วงไหนบ้าง สิ่งที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพของชาวบ้านอย่างไร)
ปฏิทินวัฒนธรรมของชาวซำเร กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

เดือน ห้า (เมษายน) วันตรุษสงกรานต์ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ <นึมปล่า> ναπμ πλααπ “ปีใหม่”
มีประเพณีรดน้ำให้คนแก่ซึ่งเป็นที่เคารพในหมู่บ้าน เหมาะสมกับอากาศในหน้าร้อน
เดือนหก (พฤษภาคม) หน้าฝน เริ่มร้อน ไร่นาข้าว และมีประเพณีเช่นศาลพระภูมิ เริ่มตั้งเช้าถึงก่อน
เพล มักทำในวันพฤหัสบดี

สมัยก่อน ทุกบ้านทำนา <ต่อสแร> τ ἰ σ ♦ EE “ทำนา” เป็นนาปี ปลูกข้าวไว้กินเอง สมัยนี้ที่หมู่ 3 ไม่มีที่ทำนา หมู่ 4 ยังทำนากันอยู่ เมื่อก่อนใช้ควายไถนา เดี่ยวนี้ใช้รถไถ โบราณจริงๆ เวลาจะดำนาต้องลงวันก่อน ใช้หมากพลู ดอกไม้ เชิญแม่โพสพมาอยู่ เรียกมิ่งขวัญมาลงที่ไร่ที่นา ให้ข้าวงาม ต้องทำหม้อใหญ่ๆ ให้ขวัญข้าวขวัญปลามาอยู่ พอจะเกี่ยวข้าวก็ต้องลงวันอีก จะเก็บรวงก็ต้องลงวันเรียกมิ่งขวัญด้วย มีการบูชาข้าวด้วย ไก่ เหล้า มัคคายข้าวที่ต้นข้าว(ทำขวัญข้าว) ร้องเรียกทั้ง 4 ทิศ สมัยก่อนหม้อทำขวัญข้าวชื้อดาทอง เสียชีวิตไปแล้ว สมัยนี้ไม่มีใครทำ

เดือนเจ็ด (มิถุนายน) ฝนชุก ดำนา ไถนา ปลูกพืช

เดือนแปดถึงเดือนเก้า (กรกฎาคม-สิงหาคม) หน้าฝน ชาวบ้านทำนา ทำสวน ทำไร่

เดือนสิบ (กันยายน) น้ำมาก ทำเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่

เดือนสิบเอ็ด (ตุลาคม) น้ำทรง ช่วงปลายฝน พืชผลเริ่มออก เข้าไร่เข้านาเก็บเกี่ยว ออกพรรษา ทำข้าวเม่า <ทาง> τ η α α N “ข้าวเม่า” ภายหลังทำกระยาสารทด้วย

เดือนสิบสอง (พฤศจิกายน) ต้นหนาว เข้าไร่ เข้านา เกี่ยวข้าว ฟาดข้าว

เดือนอ้าย (ธันวาคม) หน้าหนาว เกี่ยวข้าวมัดเป็นกอง ฟาดข้าว

เดือนยี่ (มกราคม) อากาศหนาว เก็บเกี่ยวเสร็จ นวดข้าว และมีเทศกาลเผาข้าวหลาม <กลอง กะล้อง> κ η λ N κ α λ 「N “ข้าวหลาม” กินกันเพราะอากาศหนาว นอกจากนี้ในช่วงที่ออกไปหาหอยในป่า หวายเป็นทะเล หรือหอยพวน ใช้มีดปาดตาให้หมดซึ่งฝ้ายากต้องใช้เวลา คนที่เข้าป่าต่างคนต่างทำหอย ตัดต้นคลุ้ม หรือไม้ไผ่มาทำจักสาน ต้นคลุ้มยังมีมาพอแต่ต้องเลือกต้นที่มีลักษณะเป็น 3 ง่ามเพราะแก้กำลังดี ทางไปป่าผ่าน ชับปะไคแห้ง ชับปะไคเปียก แล้วก็คลองชี เป็นเขาไปป่าไปทางอ่างเก็บน้ำบ้านมะม่วง ไกลหลายกิโลเมตร ต้องขออนุญาตทหารที่ดูแลพื้นที่ จดชื่อว่ามีกี่คน มักจะไปค้างในป่าเฉพาะผู้ชาย เวลานอนในป่าเอาใบไม้ปูนอน กางมุ้งด้วย บางคนก็จ้างรถสองแถวไปส่งใกล้ ๆ คิดคนละ 20 บาท ถ้าเอาหอยกลับมาด้วยคิดมัดละ 5 บาท และต้องนัดกันไปทีละ 15-20 คน หอยที่เก็บมักจะเอามาสานหลวขายได้ใบละ 70 บาท แต่ถ้าส่งที่กลุ่มจักสานได้ใบละ 65 บาท นอกจากนี้ก็รับจ้างทั่วไป เช่น หักสับประรด คายหญ้าในสวนผลไม้

เดือนสาม – เดือนสี่ (กุมภาพันธ์-มีนาคม) ให่วีฬามีแม่มด <เล่น ชะมุ้ง หมด> λ ἰ ἴ / κ η α μ ο ν β ἱ χ μ ο ἰ ἰ τ “ประเพณีการเล่นผีแม่มด”

(2) พืช

คำศัพท์หมวดพืชสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวซัมเร เพราะนอกจากจะเป็นองค์ประกอบหลักของป่าแล้วยังเป็นเครื่องช่วยรักษาสมดุลธรรมชาติและคุณสมบัติของป่าอีกด้วย พิจารณาแบ่งหมวดหมู่พืชเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามการใช้ประโยชน์ของชาวซัมเร (เช่น กลุ่มที่เป็นอาหาร พืชที่ทำมาทำที่อยู่อาศัย พืชที่ทำยาบำรุงสุขภาพและรักษาโรคหรือนำไปประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น) ใช้การสัมภาษณ์ซักถามเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ เช่น ชื่อที่ชาวซัมเรเรียก ประโยชน์ที่ใช้ และวิธีใช้พืช

นั้น ถ่ายภาพพรรณไม้ที่รวบรวมได้โดยมีชาวซัมเรเป็นผู้นำทางพาไปเก็บตัวอย่างพรรณไม้ หรือขอให้ช่วยเก็บมาให้

พืชที่เป็นอาหาร

สมัยก่อนพืชพันธุ์จากป่าที่เป็นอาหารหลักของชาวซัมเรได้แก่พืชประเภทหัว เพื่อเป็นอาหารหลัก เช่น <อูร> ?๖๖ ♦ “มัน” มีหลายชนิด เช่น <อูร มันหลัง> ?๖๖ ♦ $\mu\alpha\nu\lambda\alpha N$ “มันสำปะหลัง”; <อูร ห่ามเล็ก> ?๖๖ ♦ $\eta\alpha\alpha\mu\lambda\epsilon\leftrightarrow k$ “มันเล็กลูก”; <เกร> $k\eta\epsilon\epsilon$ “เผือก” ปัจจุบันชาวซัมเรรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก คำเรียกข้าวมีหลายคำได้แก่ <กะหนด> $k\alpha\nu\epsilon\leftrightarrow\pi\tau$ “ต้นข้าว”; <กะโค> $k\alpha k\eta o o$ “ข้าวสาร”; <กลอง> $k\lambda N$ “ข้าวสุก”; นอกจากนี้ผัก และ ส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น <ทุย> $\tau\eta\pi\prime$ “หน่อไม้” <ปะชิด> $\pi\alpha\sigma\pi\epsilon\tau$ “เห็ด” มีหลายชนิด เช่น เห็ดหนู หนู เห็ดปลวก เห็ดค่าย และผลไม้ต่าง ๆ ที่ขึ้นในบริเวณนั้น ได้แก่ <สึละมัน> $\sigma\pi\lambda\alpha\mu\alpha\nu$; <लग> $\lambda\upsilon\epsilon\leftrightarrow N$ “กล้วย”; <จ้อ ชั่วก> χ $\sigma\upsilon\epsilon\leftrightarrow k$ “มะม่วง”; <พรี ทราย> $\pi\eta\epsilon\leftrightarrow\tau\eta\alpha\alpha\prime$ “ฝรั่ง” ฯลฯ ล้วนนำมาเป็นอาหาร

กลุ่มที่นำไปทำเป็นยาบำรุงและรักษาสุขภาพ

เช่น <ละโก้> $\lambda\alpha k o o\prime$ “เร็ว ”; <หย่วง> $\varphi\upsilon\epsilon\leftrightarrow\pi N$ “ลูกหยอง ” (ดูรายละเอียดเพิ่มเติม เมื่ออภิปรายศัพท์หมวด 5.2)

กลุ่มที่ใช้ในการสร้างบ้าน เช่น ไม้ไผ่ หวาย ใบ โสม ใบระกำ ใบกันทร้ง หญ้าคา (ดูรายละเอียดเพิ่มเติม เมื่ออภิปรายศัพท์หมวด 10.1)

กลุ่มที่นำไปสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ ได้แก่ หวาย ไม้ไผ่ กลุ่ม เถาวัลย์ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเมื่ออภิปรายศัพท์หมวด 8.3)

พืชที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นมากต่อการรักษาแบบพื้นบ้านคือ <มาก> $\mu\alpha\alpha\prime k$ “หมาก” ใช้ฟัน (นอกจากนี้ยังใช้รับแขก ใช้ขึ้นบ้านใหม่ และเคี้ยวเป็นประจำ) พืชอีกชนิดหนึ่งที่สำคัญและมักใช้ในการรักษาแบบพื้นบ้านด้วยคือ <มะโล> $\mu\alpha\lambda\alpha\varphi$ “โพล” ใช้ฟันรักษาโรค ทาตัว ย้อมผ้า ฯลฯ และพืชอื่น ๆ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเมื่ออภิปรายศัพท์หมวด 5.1 และ 12.2)

พืชบางชนิดใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ไม้ไผ่ ใช้ตัดสายสะดือ ใช้สร้างบ้าน ใช้เป็นวัสดุขึงชีพ ใช้เป็นอาหาร ใช้ในประเพณีเผาข้าวหลาม ใช้ในพิธีกรรมการตาย (หามโลง) เป็นต้น

(3) สัตว์

สัตว์มีหลายชนิด สัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง สัตว์ปีก แมงและแมลง สัตว์เลื้อยคลาน ปลา และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ฯลฯ ส่วนใหญ่สัตว์มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชาวซัมเรคือชาวซัมเรล่าสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหาร แต่เดิมล่าสัตว์เป็นอาหาร สัตว์ที่ล่าจากป่าได้แก่ ตัวตุ่น อ้น ตะกวด แตน งูสิง งู

เหลื่อม งูเห่า หนู หมูป่า เก้ง เม่น ชะมด ฟาน พังพอน ลิ่น ช้างป่า เสือ หมี ลิง นก เป็นต้น นอกจากนี้ยังจับนก จับปลาเป็นอาหารอีกด้วย

สัตว์เลี้ยง เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดลง แหล่งอาหารจากป่าไม่เพียงพอแก่การยังชีพจึงมีการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เมื่อก่อนชาวซมเรเลี้ยงวัว ควายไว้ไถนา สมัยนี้ขายวัวควายไปหมด เพราะไม่มีที่ทำนา สัตว์อื่นที่นิยมเลี้ยงคือสุนัข เลี้ยงเอาไว้ไปช่วยล่าสัตว์และไว้เฝ้าบ้าน นอกจากนี้ยังเลี้ยงเป็ด ไก่ ไว้กินเองและขายบ้าง บางบ้านมีไก่ชน กีฬาชนไก่เพิ่งจะเริ่มมีในหมู่บ้าน ประมาณปี 2541-2542 โดยคนไทยที่เพิ่งเข้ามาอยู่เป็นคนนำมาเผยแพร่ สัตว์ที่ชาวซมเรถือว่าเป็นสัตว์มีสกุลคือแมว มักจะเลี้ยงแมวเพราะทำให้บ้านร่มเย็น เวลาขึ้นบ้านใหม่ก็นำแมวขึ้นบ้านด้วย ส่วนสัตว์ที่ผีแม่ผด(ผีสำคัญของชาวซมเร)ไม่ชอบคืองู คนที่นับถือผีแม่ผดถ้าไล่ได้ ห้ามนำงูทั้งตัวขึ้นบ้าน ร้างทรงผีแม่ผดส่วนใหญ่ไม่กินเนื้องู กลองที่ใช้ตีเวลาเล่นผีแม่ผดก็ไม่ใช่หนังงูจึงทำกลอง เป็นต้น

(4) อวัยวะต่าง ๆ และหน้าที่

แบ่งตามองค์ประกอบภายนอกเป็นส่วน ๆ ได้แก่ส่วนหัวและใบหน้า ส่วนลำตัว แขนขา และกระดูกส่วนกัน เลือดและของเสียในร่างกาย

อวัยวะที่สำคัญที่สุดน่าจะเป็นส่วนหัวและใบหน้า เช่นเวลาแต่งงานเอาของมงคลไว้ที่หัวนอนเวลาพรมน้ำมนต์หรืออาบน้ำมนต์ หรือน้ำสมุนไพรมักจะให้อาบรดทั้งศีรษะจะเป็นสิริมงคลในพิธีแต่งงานให้คู่บ่าวสาวชนศีรษะกันเพื่อให้อยู่ด้วยกันด้วยดีและร่วมมือกันทำมาหากิน เป็นต้น ส่วนที่ต่ำคือเท้า การให้เจ้าสาวยอมรับว่าต้องปรนนิบัติว่าที่สามีโดยการนำน้ำไปรดเท้าของเจ้าบ่าวตอนแต่งงาน หรือเวลาคลอดลูก ถ้าสามีภรรยาที่มักทะเลาะถกเถียงกัน น้ำนํ้าล้างเท้าสามีให้ภรรยาก็จะได้คล่องง่าย แสดงว่าเท้าเป็นสัญลักษณ์ของการมีสถานภาพต่ำกว่าส่วนหัว นอกจากนี้ของเสียบางอย่างเชื่อว่าใช้ไล่ผี เช่น ถูผีเข้าหมอบางคนใช้อูจจาระเผาไฟให้คนป่วยกิน(นายยิ้ม รัตนมูล พี่ชายของนางแสงจันทร์ รัตนมูล เรียนคาถาอาคมและเคยใช้วิธีนี้ไล่ผีให้นางแสงจันทร์สมัยที่ยังเป็นเด็ก) บางคนเชื่อว่าใช้น้ำปัสสาวะไล่ผีได้ด้วย

(5) วงจรชีวิต และสุขภาพ

(5.1) ศัพท์หมวดวงจรชีวิตสะท้อนถึงวิถีปฏิบัติของชาวซมเรผ่านเหตุการณ์ที่ถือว่าสำคัญต่อชีวิตของตน พิธีการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของชาวซมเรที่ยังคงรักษารูปแบบความเชื่อดั้งเดิมได้แก่ พิธีกรรมการเกิด การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ และการตาย พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ได้มีความหมายต่อบุคคลที่จัดพิธีขึ้นมาเท่านั้น ยังมีความหมายต่อพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงด้วย

พิธีกรรมการเกิด เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในช่วงแห่งการให้กำเนิดบุตร การคลอดสมัยอดีต เป็นการคลอดแบบพื้นบ้านที่มีความเชื่อในการนำพรรณไม้ต่าง ๆ มาทำเป็นยาสมุนไพรรหรือนำ

มาประกอบเป็นอาหารสำหรับรักษาสุขภาพของเด็กทารกและผู้เป็นมารดา พิธีกรรมการเกิดของชาว
ซัมเร แบ่งได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะก่อนคลอด

ก่อนคลอดต้องเตรียมไม้พินที่ใช้อยู่ไฟ ตั้งแต่ตอนใกล้จะคลอด สามีจะต้องไปหาไม้พิน
สำหรับอยู่ไฟสัก 7 คืบ ไม้พินที่ชาวซัมเรใช้ในการอยู่ไฟ ได้แก่อันเปลา หานมคะนอน ไม้เต้าท่อน
เรียบ ๆ ห้ามใช้ไม้ที่เป็นตอเด็กจะร้องไห้จนตัวงอ (ชาวซอง ใช้ไม้เต้าท่อนนั้นทำไม้พิน เลือกท่อนที่
เรียบไม่เป็นปุ่ม และไม้ใช้ไม้ที่มีเถาวัลย์เกาะอยู่มาทำไม้พินอยู่ไฟ; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบล
คลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) นำมาตากไว้ริม ๆ บ้าน เอาหนามหีบเหี่ยวใส่ข้างบนพิน กันผี
ปอบ(โบราณว่ามีผีปอบ แม้มิเคยเห็นว่ามีปอบ แต่ก็ทำกันเอาไว้)

ระยะระหว่างคลอด

เมื่อได้เวลาคลอด สามีไปตามหมอดำแย โดยนำเทียน 1 คู่ไปตามหมอมาช่วยทำคลอด
การเรียนรู้ที่จะเป็นหมอดำแย(หมอทำคลอดแบบพื้นบ้าน) เริ่มจากการไปช่วยญาติ ๆ ที่คลอดบุตร
ใช้การสังเกตระหว่างช่วยทำคลอดแล้วจดจำต่อ ๆ กันมา สมัยก่อนยังไม่มีโรงพยาบาลหรืออนามัย
มีหมอดำแย 2-3 คน นางแสงจันทร์ รัตนมูลเคยไปช่วยเขาทำคลอดให้พี่สาว พอหมอคนเก่า ๆ
เสียชีวิตแล้วก็มีคนมาตามให้ไปช่วยทำคลอด เมื่อไปถึงจัดเตรียมบริเวณที่จะทำคลอด โดยใช้ผ้า
ขาวม้าหรือเชือกมัดกับซื่อหรือเสา ให้คนใกล้คลอดจับเชือก ได้ตำแหน่งดีแล้ว บอกให้คนคลอด
แบ่งเป็นระยะ ๆ หมอดำแยช่วยจับท้อง กดท้องให้เด็กออกง่าย มือหนึ่งกดท้อง มือหนึ่งหนุนหลัง
บางคนเอาเข่าหนุนหลังคนจะคลอด ส่วนใหญ่ก็มีพี่น้องเข้าไปช่วยกัน ผู้ชายที่เป็นสามีก็อยู่ช่วยได้
(บางกลุ่มห้ามมิให้สามีอยู่ด้วยระหว่างคลอด ถือว่าผิดผี เช่นกลุ่มผิทองเหลือง; หมื่นวาลี, 2537:98)
ถ้าสามีภรรยาทะเลาะกันบ่อย ๆ เชื่อว่าทำให้คลอดยาก แก้เคล็ดด้วยการเอาน้ำล้างหัวแม่เท้าของสามี
ให้ภรรยากิน จะคลอดง่ายขึ้น (ซอง ก็มีความเชื่อแบบเดียวกัน ; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลอง
พลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) เหลาไม้รวกม ๆ ไว้ตัดสายสะดือ (ชาวซองใช้ดินหลอด ลักษณะ
คล้ายไม้รวก ไว้ตัดสายสะดือเด็ก ; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้
ข้อมูล) ใช้นิ้วรองสายสะดือ เอาด้ายมัดที่สะดือเด็ก(3-4 คืบก็หลุดเอง) รกห่อด้วยเสื้อเตย ตัดเป็นท่อนใส่
เกลือกันเน่า มัดแล้วเอาไปฝัง (ชาวซอง น้ารกของเด็กแรกเกิดใส่เกลือ วางไว้ข้างแม่เตาไฟที่ผู้เป็น
แม่ใช้อยู่ไฟ ตั้งไว้ 7 วัน แล้วจึงนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ที่มีง่ามแหลม ๆ เชื่อว่าเด็กจะได้มีปัญญา
เฉียบแหลม ; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) ส่วนกะชองที่ด้าน
ชุมพลทำทั้งสองแบบคือฝังรกหรือแขวนตามต้นไม้ที่มีง่ามแหลม ๆ; Noppawan, 2003:14) ให้สามี
เอาไปฝัง ถ้าสามีหิ้วรกด้วยมือซ้ายลูกก็ถนัดซ้าย ถ้าหิ้วด้วยมือขวาก็ถนัดขวา ห้ามแขวนรกไว้
เพราะจะถูกลมพัดไหวไปมาจะทำให้เด็กจะร้องไห้โยเย ให้ฝังในหลุมไม้ไกลจากบ้านนัก เชื่อว่าฝัง

รกไกล ๆ เหมือนขวัญอยู่ไกลตัว บางคนฝังไว้ข้าง ๆ บ้าน (ถ้าพ่อของเด็กไม่อยู่ก็ให้พี่ของเด็กเป็นคนนำไปทิ้ง) ตอนกลับบ้านพ่อของเด็กควรจะหาพินติดมือมาด้วยเชื่อว่าลูกจะขยัน ถ้าพ่อไม่เก็บอะไรมาเลย ลูกจะขี้เกียจ

การทำพิธีร่อนกระดังรับขวัญเด็กแรกเกิด

เมื่อเด็กคลอดแล้ว ดมน้ำร้อนอาบให้แม่ หมอตำแยใช้เท้าร่อนช่องคลอดไม่ให้มดลูกเคลื่อนลงมา นำเด็กไปอาบน้ำ เด็กทารกบางรายจะมีไข้ติดอยู่ตามตัว หมอตำแยใช้น้ำร้อนผสมน้ำเย็นชุบผ้าเช็ดตัวให้เด็ก ห่อด้วยผ้าแล้วทำพิธีใส่กระดังร่อน มีผู้มารับกระดัง คนรับกระดังต้องเป็นคนที่เลี้ยงลูกรอดปลอดภัย มีคนมาผูกมือทำขวัญ อย่าเจ็บอย่าไข้ อยู่กับพ่อกับแม่ดี ๆ อย่ากวน ถ้าเป็น ลูกชายเอามะเขือเปราะ 2 ลูก (สัญลักษณ์แทนเพศชาย) แขนงไว้ใกล้เตาไฟจนเหี่ยว เชื่อว่าอวัยวะเพศของเด็กจะได้เหี่ยวไม่บวมโตเกินไป นำเด็กนอนในกระดัง อาจจะ 1 – 3 วันหรือเพียงครู่เดียวก็ได้ (ชาวช่องให้เด็กนอนในกระดังระยะเวลานานเท่ากับเวลาที่แม่ของเด็กอยู่ไฟประมาณ 3-15 วัน; นางจิ้น ผันผาย ชาวช่อง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) แล้วจึงผูกเปลให้เด็กนอน นอกจากนี้มักจะ ตัดหนามเล็บเหยี่ยวมาไว้ที่ใต้ถุนบ้านที่คลอด กันผีปอบมาเลียเลือด และยังนำไปเผาเอาไปเหน็บที่หัวนอนและปลายเท้าจนแห้งคาที่นอน กันภูตผีต่าง ๆ

ระยะหลังคลอด

หลังคลอดแม่ลูกอ่อนจะต้องอยู่ไฟให้ร่างกายแข็งแรงดังเดิม (แต่คนที่เวลาคลอดเหวี่ยงไม่ออกหรือเป็นไข้จะไม่ได้อยู่ไฟ เพราะเลือดจะตื้น ต้องให้กินยาแก้เลือดผิดปกติ)

การอยู่ไฟ ทำแม่เตาไฟ และทำแคร่ไม้กระดานให้คนคลอดนอนใกล้แม่เตาไฟ เช่นแม่เตาไฟ โดยการจุดเทียนตั้งที่มุมของเตาไฟทั้ง 4 มุม นำข้าวและเหล้ามาเซ่น ขณะที่อยู่ไฟจะต้องมีหม้อต้มน้ำโดยใช้น้ำที่เตรียมไว้ น้ำต้มนี้จะใช้ดื่มขณะอยู่ไฟด้วย พอเข้านอนก็บอกแม่เตาไฟให้คุ้มครองรักษา ระหว่างอยู่ไฟห้ามหุงข้าวหรือทำงานบ้าน ไม่ให้เดินออกไปทุ่งนา พอได้ 3 คืนจึงลาแม่เตาไฟ หมอตำแยทำพิธีลาแม่เตาไฟให้โดยเอาพินวางบนบ่าแม่ลูกอ่อน เอน้ำ 1 ขันมาทูนบนหัว แล้วพรมสิริษะ (ของไม่ใช้น้ำทั้งขันทูนหัว แต่เอาน้ำในขันพรมสิริษะ และพรมแม่เตาไฟ ; นางจิ้น ผันผาย ชาวช่อง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) การอยู่ไฟถ้าไม่ลาแม่เตาไฟ เวลาถูกน้ำจะสำแลง (แสบ) หากทำพิธีลาแม่เตาไฟให้ถูกต้องจะได้อาบน้ำห้วยน้ำบ่อและทำงานอื่น ๆ ได้ ระหว่างอยู่ไฟกินยาบังคับเลือด เจ็บอยู่ราว 15 วันก็หาย ไม่ต้องเย็บแผลให้ดำโพล ปนกับเกลือบห่อผ้า อังไฟให้อุ่นใช้เป็นลูกประคบท้องเด็ก และท้องแม่ ช่วยให้ป็นปกติเร็วขึ้น

หลังคลอดลูกได้ 2-3 วัน การดูแลรักษาสุขภาพของแม่หลังการคลอดเพื่อให้มีร่างกายแข็งแรง เลือดคืนได้สะดวก รับประทานอาหารได้มากขึ้น พบว่ามีการนำพรรณไม้หลาย ๆ ชนิดได้แก่ ใบชะนาง <คล่า ชะนาง> κηλαα⊥ χηααα⊥N ใบถั่วแระ<ทิม อัมปุย> τηα⊥μ μ πυφ ใบชะงู ใบหนาด นำมาต้มให้ร้อนแล้วรวมไอร้อน ๆ โดยใช้ผ้าคลุมหม้อต้มและตนเองตั้งแต่ศีรษะ

ตลอดลำตัว พร้อมทั้งอาบน้ำสมุนไพรทั้งสี่ระยะ ช่วยให้เลือดเดินได้สะดวก เบาเนื้อเบาตัว ไม่มีอาการวิงเวียนศีรษะ แต่ห้ามสระผม หรือหวีผม มิฉะนั้นจะผิคล้ำแสง (ของ ไม่ได้ห้ามเรื่องการสระผม หลังคลอดสระผมได้เป็นปกติ ; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) ขณะอยู่ไฟ ต้องอาบน้ำด้วยน้ำอุ่นทุก ๆ วัน อย่างน้อยวันละสองถึงสี่ครั้ง คลอดลูกคนแรกมักจะอาบน้ำสมุนไพรวันละหลายหน นางแสงจันทร์คลอดลูกคนแรกอาบสมุนไพรวันละ 12 หน พอคลอดลูกคนต่อมาก็อาบสมุนไพรลดลง (ของ ก็ปฏิบัติคล้าย ๆ กัน แต่สมุนไพรที่ใช้ต่างกันบ้าง ของนิยมใช้ใบหนาด ใบไพล ใบส้มโอ และใบมะงัน มาต้มอาบหลังคลอด ; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) หลังจากอาบน้ำเสร็จใช้ขมิ้นฝนละเอียดละลายน้ำทาตัวแม่ลูกอ่อน เพื่อล้างกลิ่นคาว และป้องกันรักษาผดผื่นคันที่เกิดจากการอยู่ไฟหรือจากอาการร้อนอบอ้าวเกินไป

การดูแลแผลที่ปากช่องคลอด หมอตำแยจะช่วยดูแลช่องคลอดให้เข้าที่โดยใช้เส้นเท้ารุนเข้าไป ทำหลังจากคลอดทุกวัน ประมาณ 3 วัน (คนซอง ใช้ใบหนาดห่อผ้าถุงอบนํ้ามาอังช่องคลอด และใช้เส้นเท้ารุนมดลูกเช่นเดียวกับชาวขัมเร จะทำเช่นนี้ได้ต้องออกจากการอยู่ไฟก่อน (นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล)

การดูแลเด็กแรกเกิด ถ้าเป็นไข้หรือมีอาการปวดท้อง นิยมเอาหัวไพลมาตำให้ละเอียดแล้วพอกไว้บนกระหม่อมของเด็ก มีคุณสมบัติใช้เป็นยาแก้ไข้และแก้ปวดท้องสำหรับเด็กอ่อนได้

อาหารและยาบำรุงสำหรับแม่ลูกอ่อน คลอดลูกใหม่ ๆ สมัยก่อนไม่ค่อยมีอะไรกิน และกลัวจะกินของผิคล้ำแสง ช่วงอยู่ไฟให้กินเกลือกกับข้าวผสมหัวกระเทียมตำ ห้ามกินอย่างอื่น กินอย่างนี้สัก 1 สัปดาห์ หลังลาแม่เตาไฟ เลิกอยู่ไฟแล้วจึงค่อยกินอาหารอื่น ๆ ได้แก่ ปลาแห้ง จิง พร้อมทั้งต้มยากินประกอบด้วย พริกไทย ดีปลี กระวาน จะทำให้เลือดและน้ำคาวปลาแห้งเร็ว และเป็นการไล่ลม นอกจากนี้ให้เด็กกินนมแม่ และเพื่อให้มีนํ้านมมาก พรหมไม้ที่นำมาประกอบอาหารให้แม่ลูกอ่อนรับประทานได้แก่ หนามเหยี่ยวกับต้นประโยชน์ ฟัก แฟง บวบ ใบมะรัง ยอดฟักทอง หัวปลี และผักแว่นลวกจิ้มน้ำพริก ของแสลงที่ชาวขัมเรห้ามรับประทานหลังคลอดได้แก่ของเปรี้ยวเชื่อว่าของเปรี้ยวจะล้างยาออก และทำให้ช่องคลอดเป็นแผล นอกจากนี้ห้ามกินไข่ 7-8 วัน ผักคองห้ามกิน 7-8 เดือน และห้ามกิน หน่อไม้ ชะอม สะตอ และลูกหยอง เพราะทำให้เกิดอาการคันหรือท้องขึ้น ทั้งยังห้ามนํ้ามาต้มไก่ ๆ คนเพิ่งคลอด (นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่ากินลูกหยองมาก ๆ จะเป็นนิว ส่วนคนที่เป้นตาต้อกินชะอมและสะตอจะแสดงอีกด้วย

นอกจากนี้ห้ามยกของหนัก (เรื่องนี้ความเชื่อของชาวซอง เชื่อว่าถ้าจะยกของหนักที่รู้นํ้าหนักอยู่ยากได้ก็ไม่เป็นไร แต่อย่าไปยกของที่ไม่ว่าน้ำหนักจริง ๆ เพราะถ้าคิดว่าของหนักแต่ความจริงแล้วไม่หนักเท่าไร ตอนยกจะเกร็ง ผวา ซึ่งทำให้ เส้นเสีย มดลูกเคลื่อนได้; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล)

บางคนขยกลูกให้คนอื่นเลี้ยง เอาเงินใส่ในจาน เทียน 1 คู่ ด้าย 3-4 เส้น บอกกล่าวคนรับซื้อว่า “นี่ฉันขยกลูกให้แก ขยพันบาท(สมมุติว่าขายไป 1 พันบาทแต่ใส่เงินจริงแค่ 20 บาท)” คนซื้อผูกด้ายที่มือเด็กแล้วกล่าวว่า “ฝากลูกด้วย เงินนี้เอาไปซื้อนมให้มัน แล้วผูกด้ายที่มือ” ทำอย่างนี้เพื่อแก้เคล็ดไม่ให้เจ็บป่วย และให้เลี้ยงง่าย ลูกก็ยังอยู่กับแม่ของตนเหมือนเดิม

ครบ 15 วัน โกงผมไฟ แม่โกงผมไฟให้ลูก เอาใบบอนมารอง เอาผมห่อใบตองเก็บไว้ที่บ้านหรือฝังใต้ต้นไม้เท่ากับทำขวัญให้ บอกกล่าวต้นไม้ว่า “ผมเด็ก ฝากไว้ให้มันอย่าร้อง ช่วยคุ้มครองรักษา โกงผมกำเนิดออกให้มันแล้ว”

การแต่งงาน

คนชำร่วยส่วนมากแต่งงาน เพราะเชื่อว่าถ้าไม่ทำให้ลูกประเพณีผีจะทักท้วงทำให้พ่อแม่ญาติพี่น้องหรือตนเองลำบากเจ็บป่วย จึงมักจะทำตามที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายเคยปฏิบัติต่อ ๆ กันมา

เมื่อหญิงและชายตกลงแต่งงานกัน ฝ่ายชายหาเฒ่าแก่ ส่วนใหญ่เป็นคนที่มีหลักแหล่งเป็นที่เชื่อถือ พุดจริงทำจริง มีคู่ครองที่ดีมักจะไปเป็นคู่ (เฒ่าแก่ของช่อง เลือคนที่เป็นที่นับถือ ไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ก็ได้; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) ไปสู่ขอฝ่ายหญิง เฒ่าแก่จะนำดอกไม้ รูป เทียน หมากพลู ไปสู่ขอฝ่ายหญิง เมื่อพ่อแม่ของฝ่ายหญิงตกลงกำหนดค่าสินสอดให้เรียบร้อย ก็ทำการนัดหมายวันแต่งงาน สมัยพ่อแม่คนเฒ่าคนแก่เป็นผู้เลือกวันแต่งงานให้กับลูก และต้องดูประกอบกับวันที่เหมาะสมกับลูก เดือนที่นิยมแต่งงานคือเดือนสี่ เดือนหก และเดือนสิบสอง ไม่แต่งเดือน 9 (ของแต่งงานเดือน 9 ได้)

ก่อนวันแต่งงาน มีการมอบเครื่องผีหมั้น โดยเฒ่าแก่เตรียม หมากพลู เหล้า 1 ขวด พร้อมของเช่น ไห้ว ได้แก่ ผ้าขาว 3 เมตร ผ้าขาวม้า 1 ผืน ผ้าถุง 1 ผืน ขัน 2 ใบ ลูกปัดลูกแหวน พิธีหมั้นจะมีการไหว้ผีบรรพบุรุษของเจ้าบ่าวเจ้าสาวด้วย เมื่อมอบของหมั้นแล้ว อีกประมาณ 2 วันจึงทำพิธีแต่งงาน

วันแต่งงาน มีการหาฤกษ์เลือกวันที่ดี ฝ่ายเจ้าบ่าวพร้อมทั้งเฒ่าแก่ตั้งขบวนแห่ขันหมากไปที่บ้านเจ้าสาวพร้อมของเช่น ไห้ว สินสอดและขนมขันหมาก เฒ่าแก่บอกว่ามาขอเจ้าสาว พ่อแม่เจ้าสาวตรวจนับสินสอดแล้ว พิธีแต่งงานจึงเริ่มขึ้น เจ้าสาวออกไปพบเจ้าบ่าว นำเจ้าบ่าวนั่งเคียงกัน ผู้หญิงนั่งด้านซ้าย ผู้ชายนั่งด้านขวา เจ้าบ่าวใช้มือป้อนข้าว 3 คำ, ไก่ และเหล้าแก่ เจ้าสาว เจ้าสาวก็ทำเช่นเดียวกัน ผู้ทำพิธีนิยมเรียกกันว่า “นายฤกษ์” ใช้ผ้าขาวคลุมศีรษะเจ้าบ่าวและเจ้าสาวและจับศีรษะเจ้าบ่าวและเจ้าสาวชนกันเบา ๆ เรียกว่าพิธี $\chi\omicron\Xi\kappa\ \mu\upsilon\upsilon\beta\perp\phi$ <จ๊ก มู๋> (ของต้องมีการเอาข้าวทูนศีรษะเจ้าบ่าว และทูนที่บ่าของเจ้าสาว แสดงว่าผู้ชายมีฐานะสูงกว่าฝ่ายหญิง; นางจิ้น ผันผาย ชาวซอง ตำบลคลองพลู จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูล) ทำพิธีผูกข้อมือ $\kappa\eta\upsilon\beta\leftrightarrow\tau\ \tau\epsilon$